Købmandens finnedreng

Kai Joel Palomäki Schmidt

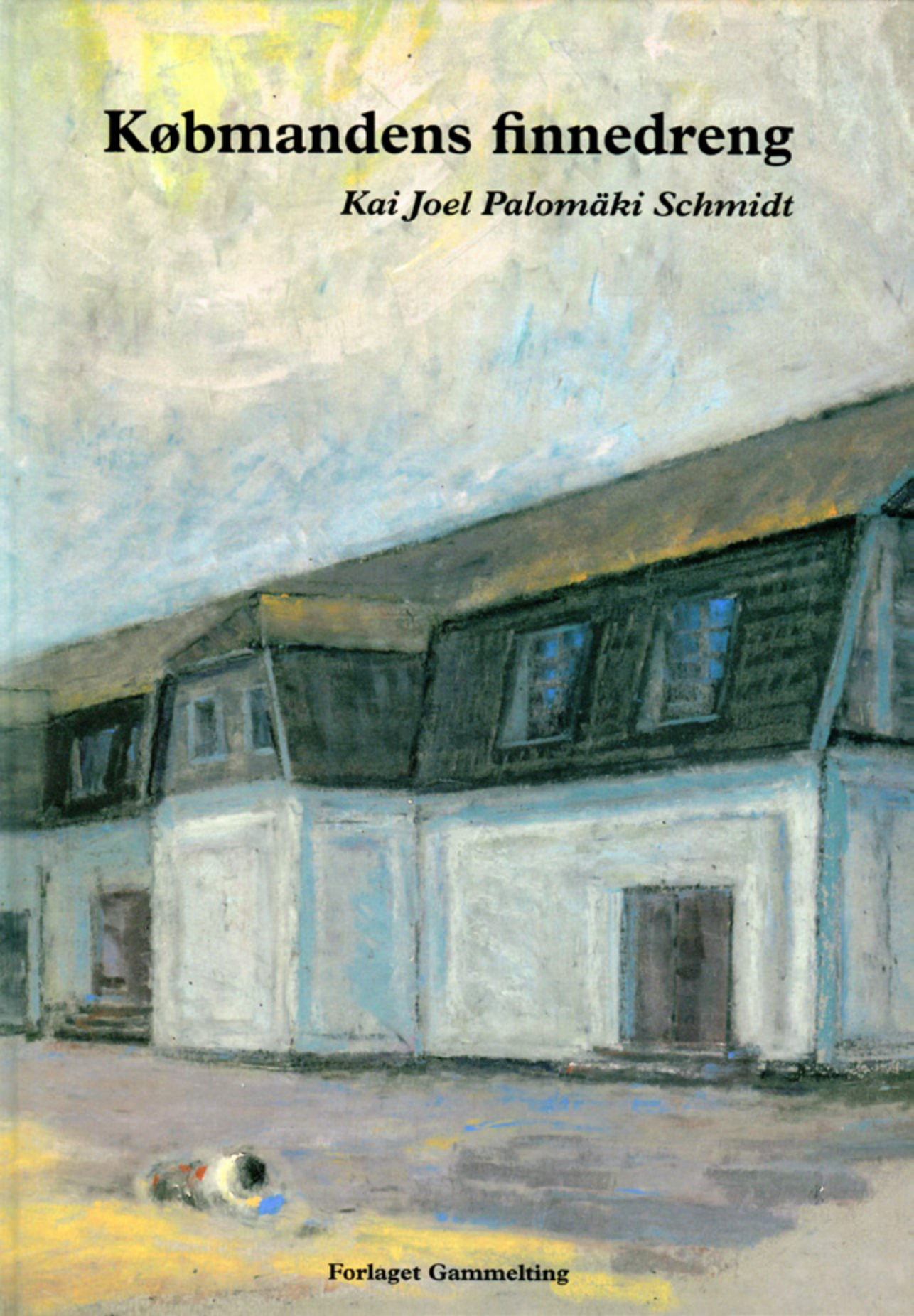

Forlaget Gammelting

Købmandens finnedreng

Kai Joel Palomäki Schmidt

Købmandens finnedreng

© Forlaget Gammelting

Bogen er sat med Plantin

Grafisk tilrettelæggelse og tryk: Haderslev Stiftsbogtrykkeri

Omslaget er efter et maleri, bogens forfatter fik til sin 70 års fødselsdag.

ISBN 978-87-90077-32-7

Se mere om finnebørn på
www.finnebarn.dk

Forord

Hvis ikke en berømt, dansk digter allerede havde brugt overskriften "Mit livs eventyr", så kunne jeg have brugt den til fortællingen om mit liv, men nu må jeg nøjes med de mere jordbundne ord:

"Købmandens finnedreng!"

Min fortælling er ikke ordnet kronologisk, men emnerne kommer i den orden, de dukkede op i min erindring ved skrivningen.

Haderslev 2011 - 2012
Kai Joel Palomäki Schmidt

Tak til Ove Holm og Bente Staub fra min gamle skole. Uden deres hjælp til at klare computerens luner var denne bog aldrig blevet til virkelighed!

Også tak til Svend Rasmussen for hans stadige og stædige opfordringer til mig om at skrive mine erindringer, som måske ellers ikke var blevet til noget!

Og sidst, men ikke mindst, tak til Karl Erik Olesen for hans energiske arbejde med at ordne alt det praktiske med bogens udgivelse og layout. Hvordan han får tid til alle de ting, han beskæftiger sig med, er en gåde for mig og alle andre, som kender ham.

Lidt Finlands-historie

Inden jeg begynder på min fortælling, vil jeg skrive lidt om Finlands historie, så læseren får lidt baggrundsviden om, hvorfor man i politiske kredse i Finland fandt det nødvendigt at sende ca. 80.000 børn væk til hovedsageligt Sverige, men også hen imod 4.000 til Danmark. De ca. 4.000 til Danmark kom i løbet af blot ca. 2 år fra efteråret 1941 til lidt ind i 1943. Langt de fleste – over 2.600 – kom i løbet af 1942.

For at få forståelse for denne Verdenshistoriens største, organiserede børneforflytning, må man gå tilbage i Finlands historie, som gennem århundreder har været præget af det spændte forhold til den store nabo mod øst: Rusland, som også i en periode på ca. 80 år hed Sovjetunionen.

Tilbage i tiden var Finland frem til 1808-1809 en svensk provins med en status omtrent som Slesvig, Holsten og Lauenburg havde i det danske kongerige. Men en tabt krig mod Rusland i starten af 1800-tallet betød, at Finland blev afstået til Rusland, ligesom Danmark jo også måtte afstå de førnævnte besiddelser. Under det russiske zardømme fik Finland en ret selvstændig status som Storfyrstendømme, hvor landet især under Alexander II fik lov til at have egen rigsdag, ligesom der blev oprettet finsksprogede skoler, men det ændredes kraftigt, da zaren i 1890 udnævnte en ny generalguvernør ved navn Bobrikov. Han ville russificere Finland, så russisk sprog blev indført, og de tidligere svensk- eller finsksprogede embedsmænd blev erstattet med russere. Dette fortsatte frem til 1917, hvor zarens Rusland gik i opløsning og kommunisterne overtog magten efter en blodig revolution. I det egentlige Rusland vandt "de røde", men i Finland gik det modsat. Der sejrede "de hvide" under ledelse af marskal Carl Gustav Mannerheim, men selv efter at det nye, kommunistiske styre i det store naboland havde anerkendt Finlands selvstændighed under "de hvides" ledelse i december 1917, så fortsatte kampene i Finland mellem de to parter i en blodig borgerkrig i endnu 3-4 måneder.

I 1939 fremsatte Sovjetunionen krav om grænserevision, især på Det karelske Næs, hvor Stalin mente, at Leningrad ville være truet i en krisesituation. Da Finland afslog at afgive land, angreb russiske tropper d. 30. november både over land, men også med bombardementer af de finske byer. Det var starten på "Vinterkrigen". De finske tropper gjorde hård modstand, og især havde de flere gange held til at indeslutte store, russiske afdelinger i de såkaldte "mottier". Det skete fx ved Suomussalmi, hvor over 25.000 russiske soldater fandt døden, måske ikke så meget for finske kugler, for de fleste døde pga. frosten, som nåede ned på 40-45 minusgrader. En "motti" opstod, når de russiske tropper var lokket 40-50 km ind i Finland ad de smalle skovveje, hvorefter de finske soldater afskar russernes forsyningslinier tilbage til Sovjetunionen og også standsede deres videre fremrykning, hvorefter de i skjul i skovene rundt om de russiske tropper kunne skyde på de soldater, som prøvede at komme væk fra fælden, eller de kunne i ro og mag vente på, at kulden og sulten ville gøre det af med fjenden.

Trods de finske sejre på enkelte frontafsnit, så kunne den lille finske hær naturligvis ikke klare Sovjetunionens kolossale overmagt, som alene på Det karelske Næs i krigens første dage var følgende:

	Sovjetunionen:	Finland:
Soldater	120.000	21.600
Kanoner	900	71
Tanks	1.400	29

Stalins plan for erobringen af Finland. Den russiske øverstbefalende general Meretskov vurderede krigens varighed til 3 uger, men Stalin forlangte, at det højst måtte vare 2 uger, før de russiske soldater stod i Helsingfors! Dertil nåede de aldrig, men krigen varede i lidt over 3 måneder. (Alle kort fra "Kampen för Finlands självständighed 1939-1945"

Længere nordpå i Lapland var styrkeforholdet endnu mere i russernes favør, men netop deroppe vandt finnerne flere sejre pga. terræn og vinterkulde. Man regner med, at krigen kostede ca. 200.000 sovjetiske soldater livet.

Efter godt 100 dages krig måtte Finland gå ind på de russiske krav, så det meste af Karelen med hovedbyen Viipuri (Viborg) gik tabt. Ca. 800.000 karelere ønskede ikke at blive sovjetborgere, så de fik tildelt ny jord i de finske skove, så de kunne starte et nyt liv der.

Allerede under Vinterkrigen blev børn evakueret. Sverige modtog hovedsageligt børn fra familie eller venner i Finland, så deres antal er ukendt, men både Norge og Danmark tog imod 150 børn, hvoraf de fleste blev indkvarteret i kolonier eller lejrskoler, men 40-50 kom i privat pleje i og omkring Næstved. Alle kom tilbage til Finland i april/maj 1940, da der igen var fred.

I slutningen af juni 1941 startede kampene igen. Tyskland angreb Sovjetunionen, og

Så langt nåede de russiske tropper ind i Finland. Kun mod syd på Det karelske Næs nåede de et afgørende mål ved Vinterkrigens slutning d.13.marts, nemlig Viipuri (Viborg).

i Finland øjnede man en chance for at vinde det tabte Karelen tilbage, idet man fulgte ordsproget, der siger: "Min fjendes fjende er min ven!" Det blev til "Fortsættelseskrigen", som varede lidt over 3 år, indtil Finland endnu engang måtte kapitulere på trods af, at de finske tropper også i denne krig havde kæmpet modigt og var trængt frem til den gamle grænse og også længere ind på sovjetisk område bl.a. for at sprænge Murmansk-banen i luften, så forsyningerne til Sovjetunionen fra bl.a. USA blev forsinket.

Mange karelere var under Fortsættelseskrigen vendt tilbage til deres gårde i det generobrede område, men de måtte endnu engang forlade deres hjem og rejse ind i Finland igen, måske tilbage til det sted, som de havde fået anvist efter Vinterkrigen.

Fredsbetingelserne var hårde, idet Sovjetunionen forlangte Karelen igen, men også et stort landområde øst for Salla samt hele den arm, som fra Lapland rakte op mod Ishavet med byen Petsamo. Desuden skulle finnerne fordrive de tyske tropper fra Finland, og der var jo kun én mulighed, nemlig nordpå og ind i Norge. Tyskerne hævnede sig grusomt på den tidligere allierede, idet de brændte det meste af Lapland af. I Laplands hovedstad, Rovaniemi, stod der ikke et eneste hus tilbage, da tyskerne trak sig længere nordpå. Kampene mod de tidligere allierede varede fra september 1944 helt frem til d. 25. april 1945, altså blot 10 dage inden også Danmark blev befriet.

Jeg nævnte allerførst, at ca. 80.000 børn blev sendt væk fra Finland, men det var jo ikke

meningen, at de skulle blive væk for altid. Måske kan man sammenligne lidt med det, man gjorde i Danmark tidligere, nemlig at sende Københavnerbørn på landet i sommerferien. Den finske sommerferie er på 3 måneder, og mange finnebørn i den skolepligtige alder måtte da også nøjes med det, mens andre måske fik et halvt år, og andre igen kunne blive til krigens slutning, men ca. 10 % af Danmarks "finnebørn" blev hernede.

En journalist spurgte engang en finsk mor, hvordan hun dog kunne sende sit barn så langt væk. Hun svarede med et modspørgsmål, nemlig: "Hvad synes du er bedst: at have et barn 1.000 km væk, hvor det er i sikkerhed og har det godt, eller at have et barn herinde ved siden af på kirkegården, dræbt af bomber eller død af en sygdom, som er blevet forværret af sulten?" Jeg ved ikke, hvad journalisten svarede, men sådan var vilkårene jo.

Men krigen var overstået i slutningen af april 1945, og derefter kunne Finland begynde på en fredsperiode, som heldigvis nu har varet i over 65 år – den længste periode landet vist nogensinde har været uden krig! De første fredsår blev økonomisk barske, fordi Sovjetunionen forlangte meget store krigsskadeserstatninger, ligesom de andre besejrede lande også skulle betale store beløb, men Finland er det eneste land, som betalte hele sin gæld, og siden er det kun gået fremad, så Finland nu er ganske på højde med de andre nordiske lande – tænk blot på NOKIA, som nu er en af verdens førende producenter af mobiltelefoner, og de begyndte i slutningen af 1920'erne som gummistøvlefabrik!

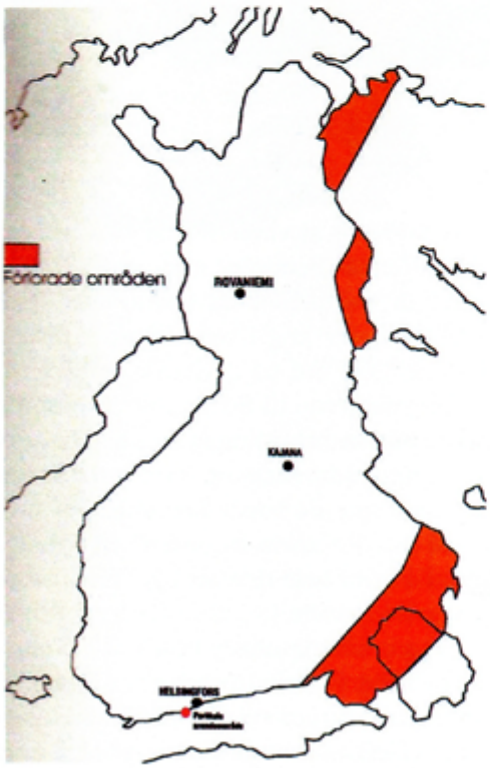

Alt dette måtte Finland afstå til Sovjetunionen ved fredsslutningen i 1944 Det svarer til ca. 10 % af Finlands daværende areal, og netop Karelen var landets rigeste landbrugsområde.

Sådan starter eventyret

Det er søndag d. 7. juni 1942. Rutebilen fra Haderslev kører på en dejlig, varm sommerdag sydpå mod Åbenrå ved 18-tiden, og den når frem til den lille landsby Hoptrup ca. 8 km syd for Haderslev en halv times tid senere.

Ud af rutebilen kommer 15 børn i alderen 7 til 11 år – "finnebørn", som skal i pleje i det fredelige Danmark efter deres oplevelser i det krigshærgede Finland. Det er afslutningen på en næsten 6 døgn lang rejse, som begyndte i Helsingfors tirsdag d. 2. juni om morgenen og altså sluttede søndag d. 7. om aftenen.

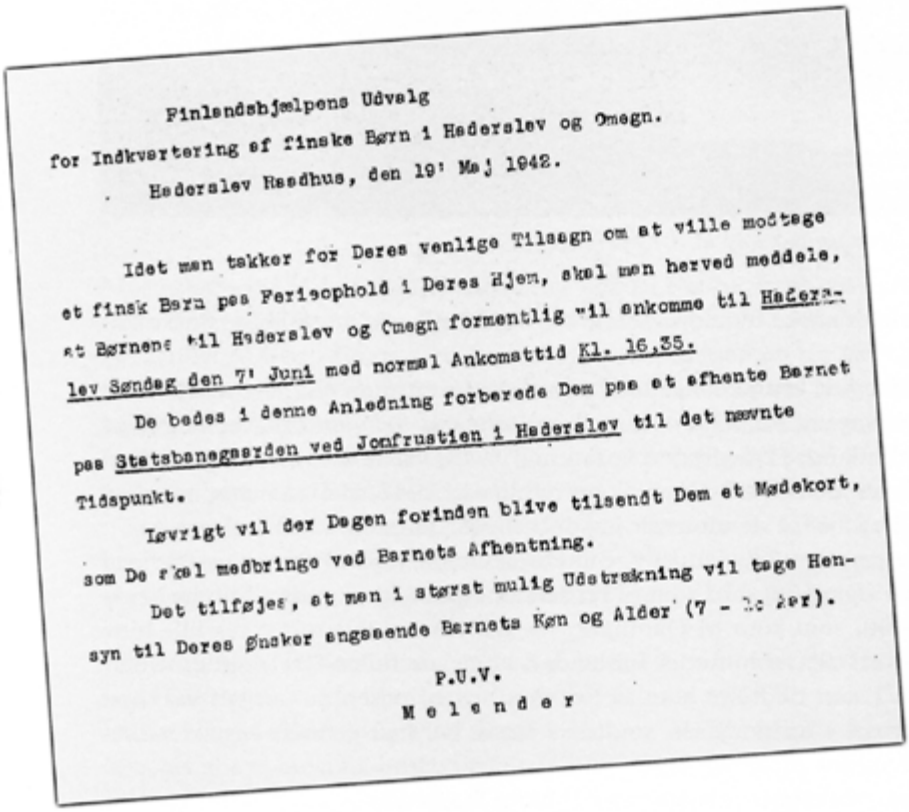

Finlandshjælpens Udvalg
for Indkvartering af finske Børn i Haderslev og Omegn.
Haderslev Raadhus, den 19: Maj 1942.

Idet man takker for Deres venlige Tilsagn om at ville modtage et finsk Barn paa Ferieophold i Deres Hjem, skal man herved meddele, at Børnene til Haderslev og Omegn formentlig vil ankomme til Haderslev Søndag den 7: Juni med normal Ankomsttid Kl. 16,35.

De bedes i denne Anledning forberede Dem paa at afhente Barnet paa Statsbanegaarden ved Jomfrustien i Haderslev til det nævnte Tidspunkt.

Iøvrigt vil der Dagen forinden blive tilsendt Dem et Mødekort, som De skal medbringe ved Barnets Afhentning.

Det tilføjes, at man i størst mulig Udstrækning vil tage Hensyn til Deres Ønsker angaaende Barnets Køn og Alder (7 - 11 Aar).

P.U.V.
M e l e n d e r

Dette var meddelelsen om min ankomst til mine plejeforældre, købmand Christian Schmidt og hans hustru Marie. Melander var kommunaldirektør i Haderslev. Jeg plejer at kalde sedlen for min "danske dåbsattest".

For de fleste af de 15 børn var det blot starten på en god, lang sommerferie, idet ca. halvdelen blev sendt hjem til Finland, før året var omme – de skulle hjem og fortsætte skolegangen, selv om det blev med et par måneders forsinkelse.

For at forebygge misforståelser når jeg skriver om mine forældre, vil jeg skrive "far" og

Malmi Vestre Skole, hvor jeg gik i 1. kl. i 1941/42.

"mor", når det er mine danske forældre, men "isä" og "äiti", når det er mine finske forældre, det drejer sig om.

Nogle fik lov at blive lidt længere end blot sommeren over, men ved juletid 1942 var ca. halvdelen vendt tilbage til Finland, og som krigsårene gik, forsvandt snart en og snart en anden tilbage til Finland, så da freden kom i maj 1945, var vi blot to tilbage, "Olavi på Møllen" og "Købmandens Kai". Olavi fik lov at blive til 1947, men så måtte han også tilbage meget mod sin vilje, så derefter var jeg det eneste "finnebarn" i Hoptrup.

15 nye børn på en gang i en lille landsby som Hoptrup lyder vel af mange, men vi var jo kun en lille brøkdel af de 102, som kom til Haderslev-egnen og en endnu mindre brøkdel af de næsten 4.000, som kom til Danmark, for slet ikke at tale om vores lille bitte andel af de over 80.000 børn, som under Finlands 3 krige i de første 5 år af 40'erne blev sendt ud af Finland. Langt de fleste kom til Sverige, hvortil rejsen naturligvis var mest overkommelig, og de nære forbindelser, som de 2 lande har haft gennem historien, betød også meget.

Jeg havde på det tidspunkt gået i skole et år i "Malmi Vestre Skole" og den dejlige, lange sommerferie var netop begyndt. Om morgenen d. 2. juni kom moster Tyyne på besøg, og äiti og moster førte en alvorlig samtale, som jeg ikke fulgte med i. Lidt senere fik jeg min lille rygsæk på ryggen, moster Tyyne tog mig ved hånden, og vi gik sammen ned ad trapperne fra vores lille et-værelses lejlighed på 1. sal i Helios-bygningen. Huset hed "Helios", fordi der i størstedelen af stueetagen var en biograf, over hvis dør der stod "KINO HELIOS" i lysende bogstaver.

Billedet er "fup", idet Kalle har indkopieret vore ansigter og overkroppe på benene af to soldater, men døren er, som den var dengang. I virkeligheden er jeg lidt højere end Kalle!

Moster og jeg gik de få hundrede meter hen til Malmi jernbanestation, hvor vi steg ind i lokaltoget til Helsingfors. På det tidspunkt var jeg endnu ikke klar over, hvad jeg egentligt skulle. Måske ville moster Tyyne belønne mig med en tur til Linnanmäki (Helsingfors's Tivoli), nu da skoleferien efter mit første skoleår var begyndt, eller måske skulle jeg denne gang alene på ferie på landet, ligesom jeg havde været i sommeren 1941 sammen med storebror Kalle. Det var jo også skik tidligere her i Danmark, at Københavnerbørn kom ud på landet i sommerferien, men det er vist slut nu.

Sommerferien er jo ekstra dejlig i Finland, for som en finsk lærer engang svarede, da han blev spurgt, hvorfor han var blevet lærer: "Jo, der er 3 gode grunde, nemlig juni, juli og august!" Så længe varede sommerferien i hvert fald dengang i Finland.

Men turen til Helsingfors havde et helt andet formål, idet der inde på hovedbanegården i Helsingfors stod i hundredvis af børn i alderen 6 til 10-11 år. De fleste sammen med en äiti eller et andet kvindeligt familiemedlem. Mange græd allerede, og bedre blev det ikke, da alle vi børn fik besked på at gå ind i toget, mens de voksne skulle blive udenfor. Da toget satte i gang, løb mange af de voksne langs med toget for at få et sidste glimt af deres barn, mens mange af børnene stod og skreg efter "äiti" ved vinduerne.

Jeg var som sagt ikke klar over, hvad der skulle ske, så jeg tog situationen med ro, hvilket der da også var flere andre, der gjorde. En næsten 8 år gammel, finsk dreng kunne da sagtens klare at være hjemmefra et stykke tid, for jeg regnede nu med, at det var indledningen til en sommerferie på landet.

At der skulle gå 17 år, inden jeg genså äiti og storebror, havde jeg bestemt ikke regnet

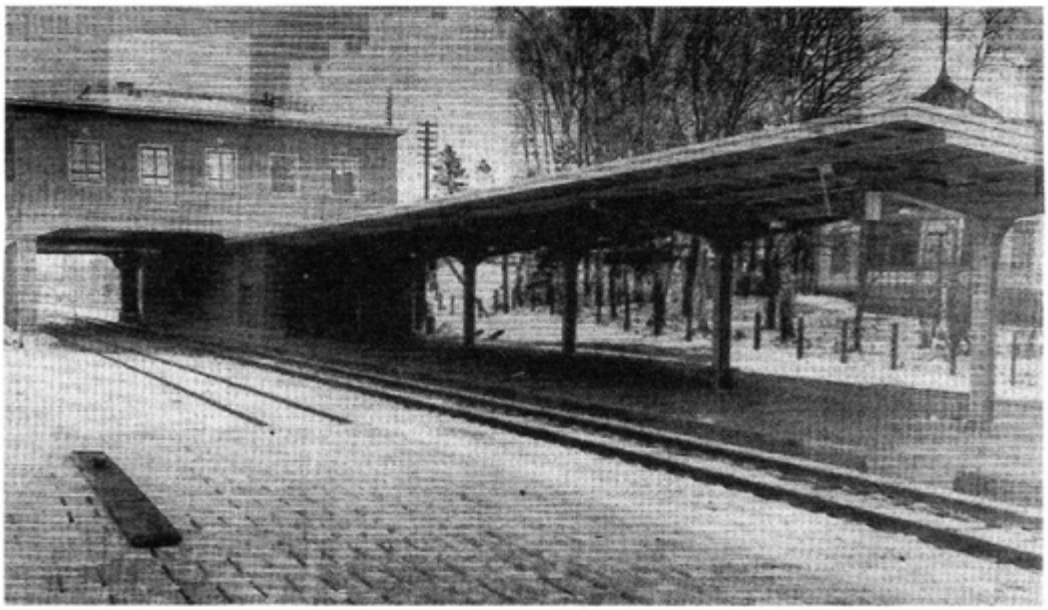

Malmi jernbanestation, hvor rejsen ud i det uvisse startede d.2. juni 1942. Stationen er sløjfet nu, og en ny, moderne er bygget nogle hundrede meter længere mod nord.

med. At der så også var kommet en lillesøster og 2 nye brødre til i mellemtiden, fik jeg først at vide et par år før, jeg vendte tilbage til Finland i 1959. Äiti var blevet gift igen i 1946 med Oiva Aholahti, og de fik min nye lillesøster Kaarina og de to drenge Mauri og Matti.

Rejsen til Danmark

Rejseruten for den transport, som jeg var med i, startede som skrevet før, med en togrejse, nemlig fra Helsingfors til Åbo eller Turku, som byen hedder på finsk. I Åbo kom vi ombord på skibet Arcturus, som var blevet udstyret med masser af køjepladser også helt nede i lastrummene. Hvor mange vi var ombord, ved jeg ikke, men der var børn overalt på skibet. Fra sejladsen husker jeg, at jeg en gang stod ved rælingen med fødderne oppe på en tværstang, men så kom en af lotterne og gav mig besked på, at jeg ikke måtte klatre op, men skulle holde fødderne på dækket. Ellers var vi indenfor det meste af tiden.

På hele rejsen var vi ledsaget af finske lotter. Gennem Sverige og i Danmark fik de assistance af lotter fra de to lande, idet der var mere end nok at se til for dem. I de transporter, hvor der var mange små børn – helt ned til 1½-2 års alderen – var der naturligvis flere lotter med end i de transporter, som bestod af store børn, fx min flok, som bestod af børn i alderen 7 til 11 år.

På rejsen havde vi alle et stykke pap i en snor om halsen. På papstykket stod navn, hvorfra vi kom, og hvor barnet skulle hen. På min lap stod: Kai Palomäki. Pankitie 4, Malmi. Danmark, Haderslev. Hvad Danmark var for noget, vidste jeg ikke og langt mindre forstod jeg, hvad Haderslev betød, selv om jeg havde gået et år i skole og fint kunne læse mit navn og min adresse i Finland.

Vi ankom til Stockholm, hvor vi sov i en stor sal med køjesenge – mon det ikke har været et vandrerhjem. Vi blev også lægeundersøgt og fik en masse god mad, inden tu-

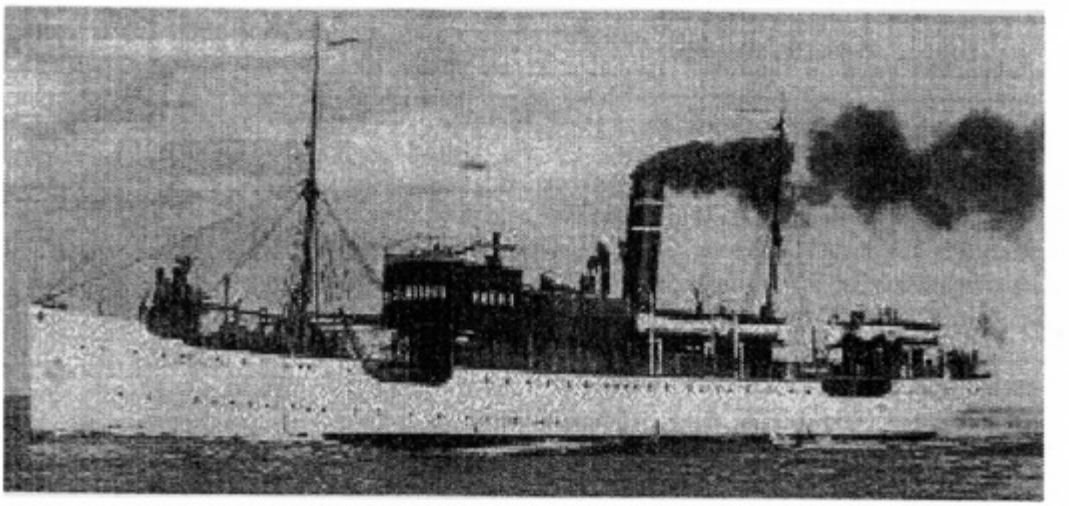

"Arcturus" var det ene af de to skibe, som fragtede børn fra Åbo til Stockholm og også modsat vej i årene 1941 til 1947, hvor de sidste officielle hjemtransporter fandt sted.

ren gik videre med tog sydpå. Togrejsen endte denne gang i Hälsingborg, hvorfra der jo blot var en lille sejltur over til Helsingør i Danmark. I København blev vi atter indkvarteret og blev igen undersøgt af læger, inden turen gik videre med tog. Opholdet i København varede et par dage, og indkvarteringsstedet var "Herbergsringens" bygning i Øresundsgade på Østerbro. I den togafdeling, som jeg kom med i på den videre rejse, var der lidt over 400 finnebørn, som skulle til Sønderjylland. I Vojens blev et par vogne med 102 børn koblet fra – vi skulle ind til Haderslev, mens andre 100 kom til Åbenrå, 109 endte i Sønderborg, mens de sidste 100 blev fordelt mellem Tønder (59 børn) og Gråsten (41 børn).

På den gamle hovedbanegård på Jomfrustien i Haderslev endte så den lange rejse, som havde varet 6 dage og 5 nætter, hvoraf en enkelt nat var tilbragt på skibet, mens vi de andre nætter var indkvarteret på vandrerhjem i Stockholm og København. Vi blev fra banegården ført over gaden til Missionshotellet, hvor der var dækket op med mælk og vistnok boller – det var i hvert fald noget, som vi børn guffede i os med stor fornøjelse. Kommunaldirektør Melander bød os velkommen, men hvad han sagde, forstod vi naturligvis ikke et ord af. Heldigvis var fru Hansen til stede, og selv om navnet lyder meget dansk, så var hun finne. Hun var blevet gift med en dansk grosserer i Haderslev, og hun havde påtaget sig jobbet med at være vores kontaktperson til forældrene i Finland – kuratorer kaldtes de personer, som påtog sig den opgave.

Fru Judith Hansen oversatte breve fra Finland til os, så vore plejeforældre kunne læse dem, ligesom hun oversatte fra dansk til finsk, når breve skulle den anden vej. Det var også fru Hansen, som skulle forsøge at få os til at mødes jævnligt, så vi kunne snakke finsk med hinanden, men især vi drenge ville hellere lege med de andre drenge i landsbyen. Bl.a. husker jeg et møde i præstegården, hvor Olavi og jeg stak af på cykel. Han trampede i pedalerne, og jeg sad bagved på bagagebæreren. På et tidspunkt vendte han sig halvt rundt til mig og sagde grinende – på dansk: "Her stikker to finske drenge af på en dansk cykel!"

Efter bespisningen på Missionshotellet blev de 102 børn delt ind i mindre grupper, som skulle med rutebiler ud til forskellige landsbyer i Haderslevs opland, mens de 15, som skulle blive i selve købstaden Haderslev, straks fulgtes med deres plejeforældre til det nye hjem. Som skrevet i indledningen skulle 15 af os til Hoptrup, mens fx Øsby skulle have 11, og hele 20 skulle så langt væk som til Jels, som blev den fjerneste by for finnebørn i Haderslevområdet.

Min rejserute var jo meget direkte fra Helsingfors til Haderslev. Da krigen spidsede til i starten af 1943, og et finsk, militært ledsageskib blev ødelagt, enten af en mine eller en russisk torpedo, under sejladsen fra Åbo til Stockholm, så blev børnene i de næste evakueringer udsat for en meget længere rejse. De måtte ud på den lange togtur op til den faste grænse mellem Finland og Sverige, Tornio på den finske side og Haparanda på den svenske, og derefter var der lige så langt sydpå til Stockholm. Om natten sov børnene på plader, som var lagt hen over sæderne, så der kunne blive plads til flest muligt. Heller ikke denne rute var helt farefri, fordi russiske flyvemaskiner ofte bombede tog. Hvis der kom luftalarm undervejs, blev børnene ført ud i skovene langs jernbanelinien, men allerede under Vinterkrigen gik det en enkelt gang galt for en transport, og

Mindestenen på Malmi kirkegård for de dræbte børn ved togulykken ved Iittala natten mellem 4. og 5. februar 1940.

et antal børn blev dræbt. Det var dog ikke et russisk angreb, men ulykken skyldtes et kraftigt snevejr, som havde fået en lokomotivfører til at overse et stopsignal. De dræbte har et fælles mindesmærke på kirkegården i min hjemby Malmi.

Ved grænsen i Haparanda er der et mindesmærkes for denne verdenshistoriens største børneevakuering, hvor de over 80.000 børn blev sendt væk fra Finland til hovedsageligt Sverige, ca. hver tyvende af disse børn kom til Danmark. Norge tog imod ca. 150 børn allerede i februar 1940. De kom alle tilbage i slutningen af april, da der var sluttet fred efter vinterkrigen mellem Finland og Sovjetunionen, men siden kunne Norge ikke tage imod nye børn, idet de havde nok at se til i kampene mod Tyskland i tiden fra april 1940, ligesom fødevaresituationen var meget værre i Norge end den nogensinde blev i Danmark.

Finlands præsident, Tarja Halonen, og den svenske konge, Carl XVI Gustaf, deltog i indvielsen af mindesmærket i Haparanda. Jeg var også inviteret som formand for finnebørnenes forening i Danmark, men jeg syntes, at rejsen var for lang, så et andet finnebarn, Maija Liisa Hansen fra Næstved deltog i mit sted, idet hun kunne rejse sammen med sin søster, som endnu boede i Sverige, hvor hun havde været som krigsbarn under krigen.

I Sverige kaldtes de evakuerede børn fra Finland for "krigsbørn", mens vi i Danmark blev kaldt "finnebørn". Her i Danmark er krigsbørn jo noget ganske andet.

Mindesmærket i Haparanda.

Starten i Finland

Lad mig beskrive det hjem, som jeg forlod i Malmi, men allerførst bør jeg nok fortælle lidt om mit allertidligste liv. Jeg blev født d. 10. oktober 1934 i Tuusula ca. 50 km. nord for Helsingfors. Der boede isä, som arbejdede som tømrer, men egentligt var udlært stenhugger, og äiti samt storebror Kalle, som er 3½ år ældre, end jeg er. Hjemmet var et træhus, nærmest et havehus har jeg fået fortalt, for selv kan jeg ikke huske noget fra den tid. Allerede da jeg var 1 år gammel, flyttede familien til Malmi, som er en forstad til Helsingfors, og der fik vi en lille lejlighed i "Helios-bygningen", hvis adresse var Pankkitie (Bankgaden) 4. Der boede vi så sammen som en lille kernefamilie, men som det så ofte går også i nutiden, så endte familieidyllen i 1940 med en officiel skilsmisse, men allerede flere år tidligere var isä flyttet. Derefter stod äiti alene med to drenge på henholdsvis 9 og 6 år, hvilket hun jo allerede havde gjort i nogle år. Lejlighederne i Helios var socialt byggeri, så äiti fik besked på, at hun som enlig äiti ikke kunne sidde i en rigtig lejlighed med flere værelser, men hun skulle flytte til noget mindre. Det blev til en et-værelses lejlighed i opgang C, mens vi før havde boet i opgang A.

Denne nye lejlighed målte 4x4½ m, hvilket vel ikke er mere, end mange familier nu har som soveværelse eller børneværelse. Når man kom ind ad døren fra den fælles op-

Kalle og mig på divanen i lejligheden i Pankkitie 4 opgang A

gang, så var der først et par smalle skabe til tøj m.m. langs væggen til højre og derefter en håndvask. Modsat døren stod komfuret – den gammeldags slags, hvor man skulle fyre med træ, og man kunne tilpasse ildstedet til gryden ved at fjerne eller sætte ringe over det sted, hvor ilden skulle varme grydens bund. Det er vist noget, man kun kan se på museer nu. Ved siden af komfuret stod en trækasse med låg, og det var Kalles og mit job at sørge for, at der altid var træ i kassen, så der var noget at fyre med. Træet skulle hentes over på den anden side af gårdspladsen, hvor der i en stor træbygning var små afdelinger til hver familie, hvor de kunne opbevare træ, cykler, hvis de ejede sådan nogle, og andre større ting, som ikke skulle bruges dagligt.

Vores lille lejlighed lå lige over biografen, som havde givet navn til bygningen, mens det første hjem var i den rolige ende med butikker og små værksteder nedenunder. Vi så sjældent filmene, men kunne altid høre lyden, især når der var cowboyfilm – måske er det derfra, min forkærlighed for cowboyfilm stammer? Ved enkelte heldige lejligheder har jeg været inde i operatørrummet og fået lov at se filmen gennem et af de firkantede huller, som forevisningsapparatet sender lysstrålen igennem.

Den østligste ende af træbygningen var dog ikke af træ, men muret og derefter pudset. Det var her toiletterne til Helios var – eller skulle jeg hellere kalde dem med det gode, gamle navn: lokummerne. I denne gavl var der flere døre. En af dem var i jordhøjde, og den var dengang af jern og aflåst. Til højre og venstre for jerndøren var der to andre døre, hvortil der førte nogle få trappetrin op. Bag dørene var der en gang, hvorfra man kunne gå ind i en af de 6 – 8 båse og sætte sig over hullet i brættet og besørge det, man var kommet for. Det, man afleverede, faldt ned i en stor, fælles, støbt betonbeholder for alle "siddestederne".

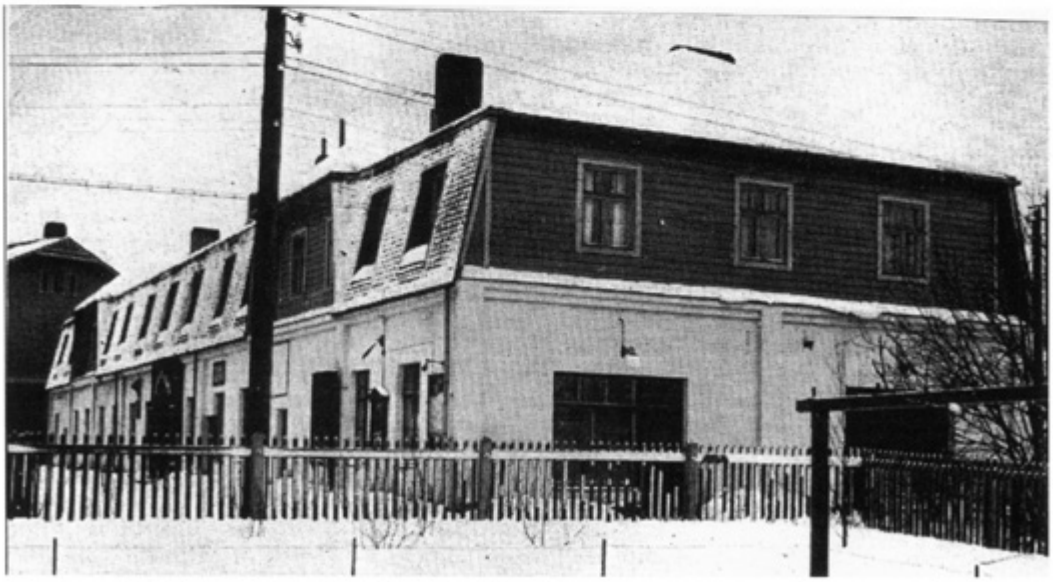

Hjørnelejligheden på 1. sal nærmest i billedet var mit første hjem i Malmi.

På besøg ved min barndoms lokum, som ikke længere var i brug ved mit første besøg i 1959.

At der var en forfærdelig lugt om sommeren, kan man vel sige sig selv, mens det om vinteren var meget koldt, så skidtet efterhånden hobede sig op i en flot kegle, som i de

I 1992 oplevede jeg nedbrydningen af HELIOS!

strenge vintre i starten af fyrrerne, hvor temperaturen nemt kunne komme ned på 25-30 graders frost, kunne blive så høj, at den ragede op over hullet i brættet. Så måtte man sætte sig på hug oppe på brættet.

Jerndøren i midten blev åbnet med passende mellemrum, nemlig når betonbeholderen skulle tømmes. Det foregik på den måde, at en møgbeskidt hestevogn bakkede op foran jerndøren, og ned fra vognen steg en næsten lige så beskidt mand. Han havde meget lange gummistøvler på, vist nærmest waders, så han var dækket til midt op på maven. Med sin specialskovl med høje kanter i hånden trådte han indenfor og begyndte at læsse vognen med betonbeholderens indhold. Det kunne fint lade sig gøre i det meste af året, men hvordan de fik det fjernet om vinteren, når frosten havde fået det hele til at blive én stor isblok, ja, det ved jeg ikke. Man har vel næppe sprængt det!

Hvor han bragte skidtet hen, ved jeg heller ikke.

Men tilbage til hjemmet! Til venstre for døren stod äitis seng og henne ved ydervæggen under vinduet – der var kun et i værelset – der stod Kalles og min fælles soveplads, en divan, og vores fælles "dyne" var et vattæppe. Midt på gulvet stod et lille bord med 4 træstole omkring, og så var der ikke mere plads til noget som helst.

Her er så et af de steder, hvor jeg gerne ville have brugt overskriften "Mit livs eventyr", for det var jo et rent eventyr at flytte fra de forhold, som jeg har beskrevet ovenfor, til købmandshjemmet i Hoptrup.

Mit nye hjem i Danmark

Her var der to store stuer, køkken, soveværelse til mine nye forældre, værelse til lærlingen, et værelse til mig helt alene med min egen seng og en tyk dyne til at tage over mig i stedet for vattæppet, som Kalle og jeg måtte hive i fra hver sin ende for blot at kunne holde varmen nogenlunde. Badeværelse var der dog ikke i starten, men det kom snart efter krigens afslutning i 1945, ligesom der også blev lavet et rigtigt WC. Indtil da måtte vi bruge toilettet nede i udhuset, som lå i forlængelse af kælderen, hvor der var varelager med øl, sodavand, eddike i et par store tønder samt flere andre ting, som en blandet landhandel skulle have dengang. Andre varer blev opbevaret på 1. sal, hvor også alle værelserne lå.

Da der ikke var noget badeværelse, blev det naturligvis ikke til "storvask" hver dag. Man vaskede hænder og ansigt dagligt, og om sommeren fik fødderne også ofte en omgang, for vi gik jo med bare fødder meget af tiden. Ugens "hovedrengøring" foregik oftest om lørdagen, og så blev zinkbaljen hentet op fra kælderen. Den blev stillet i køkkenet foran komfuret, og varmt vand blev øst op. Det var en stor fornøjelse for mig at glide frem og tilbage i vandet, så der rigtigt kom bølgegang, og vandet skvulpede over, så gulvet blev ganske vådt, men det sagde min mor ikke noget til – hun var vist bare lykkelig for, at hun nu omsider havde fået det barn, som naturen ikke havde villet give dem. Jo, jeg blev vist ret hurtigt temmelig forkælet!

Og det bedste af det hele: Både fra stuen og fra entreen i den anden side af huset kunne man gå direkte ind i købmandsbutikken med alle dens herlige varer, for selv om Danmark var besat, og der var krig i Europa, så mærkede man ikke så meget til den, som man gjorde i Finland. Der var mange ting der, som jeg ikke mindedes at have set i Finland, og som et barn på næsten 8 år syntes, var herligt! Runde bolsjedåser som var 30-40 cm høje og fyldt med de lækreste, søde sager, og i december var der endda lidt chokolade, som omhyggeligt blev fordelt mellem kunderne, så ingen følte sig forbigået, men der var dog også lidt ekstra til mig!

Men nu tilbage til den lange rejses afslutning. Rutebilen kom til Hoptrup tidligt på aftenen om søndagen, og vi 15 "finnebørn" steg af bussen midt i landsbyen. Hvis læseren skulle være lokalkendt, så var stoppestedet dengang lige over for Bager Holms Cafe, som lå der, hvor vejen gennem byen slår et lille sving. Og netop bagerens have var udset til at være stedet, hvor plejeforældrene skulle hente os, selv om det i den officielle meddelelse stod, at vi skulle afhentes i Haderslev. Det var også fru bagermester Holm, som var den lokale leder af finnebørnskomiteen. Omme på græsplænen stod en stor flok fremmede mennesker – vore kommende plejeforældre. Pigerne blev først "delt ud", men vi drenge blev da også efterhånden enkeltvis ført hen til et par voksne.

Jeg har aldrig fået opklaret, om det på forhånd var bestemt, hvem der skulle hvorhen, men sandsynligvis har kommunaldirektør Melander, som stod for det organisatoriske

Flora (medhjælper i hus og butik), mor og far i den gammeldags indrettede butik.

med indkvarteringen af de 102 børn, på forhånd bestemt fx at Satu skulle til dr. Ottosen, Maud til præstegården hos pastor Augustinus, Olavi til Selbjerg Mølle, hvor ejeren hed Christensen, Marjatta til gårdejer Madsen på Enghavegård, Aira til Dahl på Ottanggård, Eila til cykelhandler Enemark, Ritva til forstander Lauridsen på Højskolen, Reijo kom til bager Holm, en anden Ritva kom på Lille Hovgård, Matti kom til gårdejer Smidt på gården "Sommerlyst" på Hoptrup Mark, og altså Kai til købmand Schmidt. Ikke desto mindre påstod min danske mor hele livet igennem, at de havde valgt mig, fordi jeg så mest elendig og sølle ud af hele flokken. Det har måske været for at glæde mig, for det er da meget bedre at blive "valgt" end blot "tildelt"!

Ud over de nævnte 11 var der endnu 4, som jeg desværre ikke husker navnene på, men en af dem var i hvert fald i Djernæs på gården Kildely, som ejedes af familien Kildeby.

Nu kunne læseren jo sige, at jeg vel bare kunne få navnelisten fra arkivet i Haderslev, men de har ikke nogen optegnelser over finnebørnenes placeringer. Eller måske endnu bedre fra "Finlandshjælpens" kontor i København, hvorfra det hele organiseredes, men heller ikke der findes der nogen navnelister. Det skyldes følgende forhold:

Da Finland i september 1944 endnu engang måtte slutte fred med den overmægtige fjende Sovjetunionen, kom en af fredsbetingelser til at lyde på, at finnerne selv skulle for-

Kai, Olavi og Olavis "storebror" Ernst foran Selbjerg Mølles flotte stuehus.

drive de tidligere allierede tyskere ud af finsk område. Af frygt for tyske repressalier mod finske statsborgere i Danmark brændte man alle navnelister på Finlandshjælpens kontor. Om tyskerne virkelig ville have interneret de finske børn, som endnu var i Danmark, tror jeg ikke, men for at være på den sikre side, slettede man altså alle spor. Finnebørnene lignede jo "de indfødte", så man ikke blot på udseendet kunne udpege os. Anderledes alvorlig var situationen for de finske lotter, som endnu var i Danmark som kuratorer rundt omkring. Vores kontaktperson i Haderslev, fru Hansen, var dansk statsborger, så hende ville der nok ikke ske noget, men fx Inger Sippus, som var kurator i Kolding, Vejle og Lunderskov, måtte "gå under jorden" til krigens slutning. Inger Sippus blev senere gift med bankdirektør Holm i Vejle, og mange, mange år senere blev hun æresmedlem i "Suomalaislapset Taskassa-Yhdistys", hvilket er "Foreningen for finnebørn i Danmark". Den forening skal jeg nok vende tilbage til senere i bogen.

Da uddelingen af børn i bager Holms have var færdig, forsvandt plejeforældrene ud i byen, nogle sydpå og andre nordpå, for der var ikke andre muligheder, med deres nye barn ved hånden. Jeg husker, at jeg var så træt efter den lange rejse, at da de nu havde fat i hver sin hånd, så havde jeg mest lyst til at lade dem holde godt fast i mine hænder, bøje benene op under mig og lade dem bære mig, men det kan man naturligvis ikke tillade sig, når man nu lige er kommet til et nyt hjem.

At jeg virkeligt var meget træt, viste sig ved, at jeg meget snart kom i seng den aften, sandsynligvis har jeg ikke engang kunnet spise noget. Jeg sov fint til næste morgen, men var stadig træt, så jeg blev i sengen hele den dag og sov også fint den følgende nat. Min

danske mor fortalte mig meget senere, at allerede dagen efter, altså mens jeg endnu var i sengen, da var et par af byens drenge kommet, og de havde nysgerrigt spurgt: "Må vi godt se "finnedrengen"?". Det kunne jo ikke lade sig gøre endnu, men min mor svarede dem på sin alsiske dialekt: "Dæ æ it now særli væ ham, han æ lissom jæ anne, han hæ ås æ nais æver æ mund!" På almindelig dansk lyder det: "Det er ikke noget særligt ved ham, han er ligesom I andre, han har også næsen oven over munden!"

Dagen efter igen var jeg så klar til at møde den nye verden, jeg var kommet til. Jeg har sikkert undret mig over det store hus, når jeg havde været vant til at have et hjem på ca. 18 m², men spændende var det da. Købmanden havde en medhjælper, som var i lære for selv engang at blive købmand. Han hed Hans og var sikkert 15-16 år gammel dengang. Det var hos Hans, jeg lærte mine første danske ord, og til gengæld lærte han finske ord af mig. Da jeg mange år senere traf ham igen, hvor jeg for længst havde glemt mit gamle modersmål, så kunne han stadig en hel masse finske sætninger. Ved den lejlighed fortalte han, at vi i en periode snakkede sammen på en blanding af finsk og dansk, hvilket måske var årsag til, at jeg en dag ved middagsbordet, hvor eftermaden var koldskål, bad om en "korppu". De andre kiggede uforstående på mig, men Hans tog en tvebak fra fadet og knuste den ud over koldskålen på min tallerken.

I tiden efter krigen havde så godt som alle drenge en baskerhue på, inspireret af Montgomerys "ørkenrotter". Dværgpincheren Vips blev min barndoms trofaste ven, så vi fik en magen til, da vore børn var små.

Drengeår i Hoptrup

Sommeren 1942 var varm og dejlig, og selv om vi "finnebørn" havde fået besked på at opretholde forbindelsen med hinanden, hvilket bl.a. fru Judith Hansen, den finske dame, som var gift med grosserer Hansen i Haderslev, sørgede for, så varede det ikke længe, før vi fandt sammen med jævnaldrende drenge i landsbyen. Det var bl.a. Nis Peter, søn af murermester Jochumsen, Dres, hvis rigtige navn naturligvis var Andreas, var mælkemand Zoegas søn, Leif Dralle, Knud Ottosen, Børge Sandholdt, gartner Skovrups to sønner, Anders og Knud Egon og mange flere blev jeg og de andre "finnedrenge" hurtigt gode venner med.

Vi mødtes ofte for at lege på gaden, for der var jo ikke megen trafik dengang – de fleste biler var "klodset op" pga. benzinmangel. Vejen gennem Hoptrup var lavet af beton støbt i store rektangler med smalle asfaltstriber imellem. Der legede vi "stregtik" dvs. vi måtte kun løbe på striberne, når den, der var fangeren, skulle indhente en af de andre. "Tik" er det sønderjyske ord for legen, som vist i resten af landet hedder "tagfat". Når der en sjælden gang kom en bil – oftest en tysk militærbil – blev alle advaret med råbet: "Vara, auto" (pas på, en bil). De ord kunne lige så godt komme fra en dansk dreng som fra en finsk dreng.

Nis Peter Jochumsen og mig.

En anden populær leg på gaden var "fordrivelse". Drengene blev delt op i to hold, som tog opstilling med 50-60 meters mellemrum, hvorefter det ene hold startede med at kaste en bold ned mod det andet hold – så langt som muligt. De andre skulle om muligt gribe bolden, for så måtte man tage 3 spring frem + en spytklat, og kaste bolden tilbage. Hvis bolden ikke blev grebet, skulle man kaste fra det sted, hvor man fik fat i bolden. Det gjaldt om at drive modstanderne længere og længere tilbage, og da Hoptrup er ca. 2 km lang fra kirken, hvor Knokbjerg starter, til den sydligste ende, hvor Dalbjerg begynder, så kunne det godt tage mange timer. Det gjaldt naturligvis om at have gode kastere, men en fast regel sagde, at det var den, der standsede bolden, som også skulle kaste, så det var ikke det altafgørende at kunne kaste langt – lige så vigtigt var det at kunne fange bolden hurtigt. En god fidus var at komme på det hold, som skulle kaste fra syd mod nord, for i den retning gik det en lille smule ned ad bakke!

En tredje leg, som, så vidt jeg husker, især brugtes i foråret, havde det lidt særprægede navn "pik-pak", hvilket hentyder til den lyd, det gav, når to træstokke slog imod hinanden. Grunden til, at vi især spillede det spil i foråret, var, at det krævede en blød jordbund, hvilket jo ofte var tilfældet efter sneens smeltning. Hver spiller havde to stokke på ca. ½ meters længde, og de var fint spidset til i den ene ende. Første spiller skulle med størst mulig kraft kaste sin stok i jorden, så den blev stående, helst så lodret som muligt. Modspilleren skulle så med sin første stok prøve at kaste den sådan, at den andens stok blev slået omkuld, men hans egen stok skulle blive stående. Hvis det lykkedes, havde han vundet et point, men den første spiller kunne nu kaste sin anden stok for at prøve at vælte modspillerens, og på den måde kunne to drenge bruge adskillige timer!

Endelig brugte vi også megen tid på at spille "kniv", som vist andre steder også kaldes "krig". Et rektangel på ca. 2x4 meter blev tegnet på jorden med en streg i midten, så der blev to lige store "lande". Første spiller skulle så hugge en kniv i jorden på modpartens side, men det skulle gøres omhyggeligt, for man skulle derefter tegne en linie i forlængelse af knivens bladretning, men man skulle kunne nå at tegne hele linien ud til spilleområdets grænse ved at stå i sit eget land. Hvis kniven altså drejede lidt i en forkert retning, når man slyngede den mod jorden, så man ikke kunne tegne stregen helt ud, så erobrede man ikke ny jord, hvorefter det var den andens tur. Nogen gange kunne man ende med at stå i et "land", som ikke var større, end at man kunne placere sin ene fod i det, men med lidt held kunne man måske alligevel erobre jord tilbage. Spillet var tabt, hvis man ikke kunne få plads til én fod i sit "land". Det kunne der sagtens gå en eftermiddag med!

Spejder skulle jeg naturligvis også være. Det varede ikke ret mange måneder, før flere af os finnebørn blev ulveunger hos KFUM-spejderne, som holdt til på Hoptrup Højskole. Vi havde mødelokale i et værelse oven over gymnastiksalen, hvor vi holdt den store, årlige fest, hvor alle var med til at optræde med små sketcher eller måske en sang – det sidste med at synge var jeg nu aldrig med til!

Ved et af møderne deltog den øverste leder af KFUM-spejderne i Danmark, hvilket vores lokale leder, Mathias Simonsen, var meget stolt af.

En af de store, spændende begivenheder var årets pinselejr, som altid foregik på Søn-

derballe Hoved, hvor der var en åben mark helt ud mod næsset. Vi var som regel nok til, at der skulle bruges 3-4 telte, hver med plads til ca. 6 drenge. Der lavede vi mange sjove og spændende ting.

Fx havde vi hvert år et natløb, hvor det gjaldt om at finde poster ude i den omkringliggende skov. Mad skulle vi selv lave over et bål, så det var ikke altid, kartoflerne havde kogt længe nok, men til gengæld var kødet måske blevet lidt forkullet! Morgenmaden bestod altid af "slabbelse" dvs. rå havregryn med mælk hældt over.

Den helt store lejr kom jeg som 15-årig på i 1950. Den foregik i dagene 10. til 19. juli på Trellenæs lige uden for Fredericia med deltagelse af mange tusinde danske KFUM-spejdere foruden adskillige hundrede udenlandske deltagere. Disse kæmpelejre med mange tusinde deltagere kaldtes korpslejre. Det var spændende dage med lejrbål, terrænløb og mange andre aktiviteter. Indgangsporten til vores lejrafsnit var formet som et stort Å, idet spejderne i Hoptrup kaldtes Å-dalsgruppen.

En sommerlejrtur, som jeg bagefter var glad for, at jeg ikke kom med på, var Ådalsgruppens tur til Bornholm. Der skete det forfærdelige, at en af spejderne, Johannes Andersen fra Sønderballe, en patruljefører på 18 år, styrtede ned fra klipperne i Ekkodalen og blev dræbt.

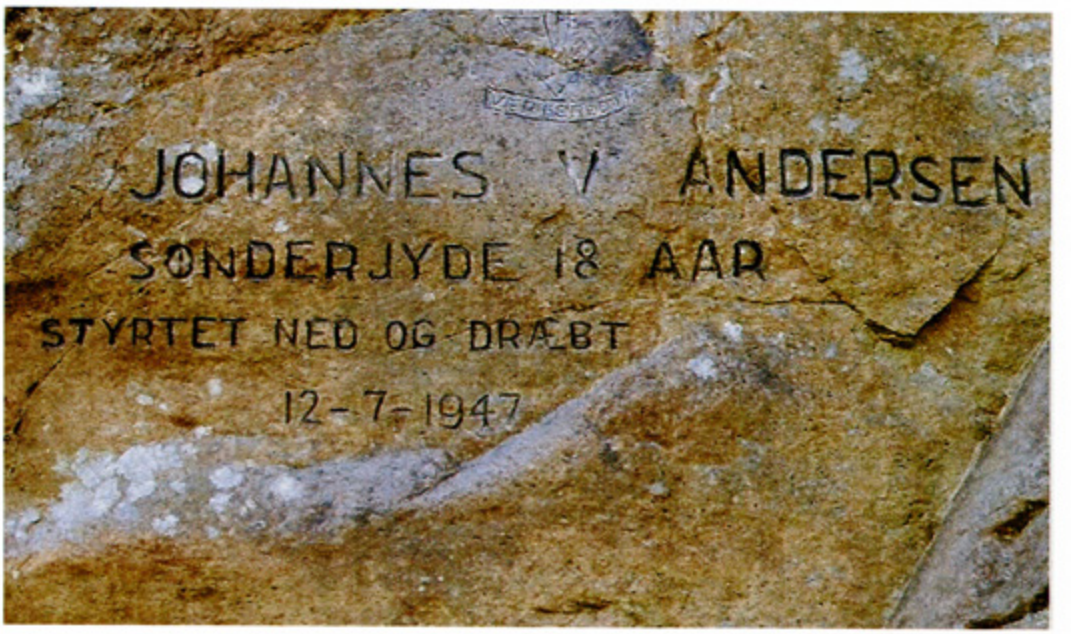

Mindepladen i Ekkodalen.

Men tilbage til hverdagen i Hoptrup. Her var det naturligvis også boldspil, som vi fik tiden til at gå med. Især rundbold var populært, men også langbold og fodbold spillede vi. Rundbold blev mest spillet, fordi pigerne så også kunne være med, for der var ikke altid drenge nok til, at vi kunne samle et rimeligt antal til to selv små fodboldhold. Dengang spillede piger jo ikke fodbold!

Da jeg var 13-14 år gammel, var det især fodbold, som jeg var ivrig med. Jeg blev endda medlem i HFK (Haderslev Fodbold Klub), og ville nok også være kommet på 1.holdet i drengerækken, indtil træneren fik min fødselsdato (10.oktober 1934), hvorefter han tørt meddelte, at det da var en skam, for jeg skulle først være født i januar det følgende år for at kunne spille på det hold, som jeg ellers trænede med. Jeg var ca. 3 måneder for gammel til det hold, men samtidigt for ung og spinkel til at kunne gøre mig gældende i den næste aldersgruppe, idet alle grupper rummede to årgange. Jeg skulle konkurrere med de drenge, som var født i 1933-34, hvor nogle altså ville være næsten 2 år ældre, end jeg var. Det blev kun til en enkelt sommer i HFK, hvorefter jeg vendte tilbage til "Hoptrup United"!

Men også håndbold kom vi drenge i gang med. Det var jo ligesom fodbold en udpræget sommersport, idet der ikke fandtes idrætshaller dengang. Vi havde et meget stærk drengehold, som engang ved et stævne i Haderslev skulle spille mod HIF, som dengang også havde håndbold på programmet – senere blev "Haderslev Idræts Forening" en ren atletikklub. Da vi løb ind på banen – de fleste i badebukser, med nøgen overkrop (vi kaldte det at spille i skindtrøjer) og mange med bare tæer, grinede modstanderne højlydt af os. De havde jo deres fine klubtrøjer på, så alle så ganske ens ud, men smilet stivnede, da vi i øsende regnvejr bankede dem sønder og sammen. Jeg husker ikke resultatet, men de var ret flove over nederlaget.

I vinteren 1951/52 besluttede jeg sammen med Christian Thomsen – en anden af de ivrige boldspillere – at vi ville prøve at spille indendørs. Det kunne kun lade sig gøre i HIF, som havde vintertræning i Kasernens idrætssal. Det var ikke en egentlig hal. Der var ingen tilskuerpladser, og banen holdt ikke helt den størrelse, som en håndboldbane burde have, men det var alligevel en helt ny og god fornemmelse at spille på et trægulv i stedet for en ujævn græsmark.

Vinteren igennem cyklede vi de 10 km. til Haderslev kaserne for at spille, så vi behøvede ikke at varme op, før vi gik i gang med at spille. Vi var da også med til flere kampe i andre byer, men det blev for mit vedkommende kun den ene vinter.

Det var i det hele taget sport, som optog meget af min og de andre drenges tid dengang. På et tidspunkt fik Leif Dralle og jeg fat i et par gamle badmintonbolde, så vi gik i gang med at lave to "ketsjere", dvs. vi skar krydsfiner til i en firkant på ca. 25x35 cm, og sømmede et stykke af et gammelt kosteskaft fast til pladen. Nettet var en stige, som vi lagde hen over en savbuk og en pæl, som vi med besvær fik banket lidt ned i jorden, og så var vi klar til at spille!

Meget senere, da jeg var 16-17 år gammel, startede Ernst Christensen, som var "storebror" til Olavi, en badmintonklub. Vi holdt til i salen i Forsamlingshuset, hvor der var blevet lavet streger til en bane. Det var en dejlig sport i vintertiden, hvor vi ikke kunne spille fodbold eller håndbold – det var jo stadig før idrætshallernes tid. Èn ting kunne dog drille under spillet, nemlig de store lamper, som hang med jævne mellemrum i to rækker ned gennem salen. Som regel gjaldt den regel, at man skulle serve om, når en lampe blev ramt, men en gang imellem aftalte vi, at bolden skulle spilles videre alligevel – det gjorde spillet meget mere uforudsigeligt og spændende, idet man i en presset situ-

ation kunne prøve at ramme en lampe på modpartens halvdel og derved måske narre modspilleren.

Min første rigtige ketsjer fik jeg som så mange andre ting af min far. Han var jo købmand, og hver mandag i krigstiden cyklede han de 10 km. ind til Haderslev for at bestille varer hos de forskellige grosserere, bl.a. også grosserer Hansen, som var gift med den finske dame, som var vores kurator. Da han en dag kom hjem, kunne jeg se, at der bagud fra bagagebæreren stak et skaft ud. Det kunne være skaftet på en stegepande eller lignende, men det var min nye ketsjer, og så kunne Leif og jeg komme rigtigt i gang med at spille, men da vi kun havde den ene ketsjer, skiftedes vi til at bruge den, mens den anden måtte bruge krydsfinerpladen!

Det var først, da vi mange år senere startede indendørs i forsamlingshuset, at jeg fik rigtig gavn af den nye ketsjer.

Indkøbsturene til Haderslev lå som sagt fast hver mandag også efter krigen, hvor det snart kom til at foregå i bil, og da var det blevet en vane for min far, at han altid havde et eller andet med hjem til mig. En gang var det altså en ketsjer, men ellers måske et stykke legetøj, som jeg jo ikke var forvænt med at have ret meget af i Finland. På et tidspunkt har far åbenbart lagt mærke til, at jeg læste i alt, hvad jeg kom i nærheden af – ugeblade – avisen Jydske Tidende – nogle af de bøger, som stod i reolen, så han begyndte at tage en bog med hjem til mig fra sin bytur. Dem pløjede jeg igennem mange gange, og nogle af dem står endnu i reolen. Det blev snart de bedste gaver, han kunne give mig.

Måske er det nu igen passende at henvise til bogens forord og den titel, som jeg ikke kunne bruge, "Mit livs eventyr", for det er da et eventyr, at jeg lille, fattig dreng pludseligt kan få så mange ønsker opfyldt!

Forsamlingshuset var også stedet, hvor gymnastikholdene holdt til – pigerne én aften og "karlene" en anden. Langt de fleste var netop karle fra de forskellige gårde, så det var nogle kraftige fyre imellem. Den stærkeste var dog ikke en karl ved landbruget, men det var "Nille", som var murerarbejdsmand. En vinter rejste han med en islænding rundt i Jylland, idet han var den eneste, som havde lagt islændingen ned i den særlige islandske brydesport "glima".

Da jeg ved den årlige opvisning en gang blev sat til at bære fanen ved indmarchen, var jeg da stolt. Ved indmarchen sang vi af fuld hals – det var oftest "Jeg elsker de grønne lunde" udført i rask marchtempo, men også "Du danske mand af al din magt" blev brugt.

Om sommeren var det altså fodbold og håndbold, som optog vores fritid. Baneforholdene var ikke fornemme, idet spillet som regel foregik på en mark, som en venlig landmand havde stillet til rådighed. Stregerne betød ikke så meget ved fodbold, mens vi var nødt til at have streger på håndboldbanen, så man ikke løb helt ind i målet. Når vi skulle spille "kamp" dvs. når et hold fra en nærliggende landsby kom på besøg, så gik en flok i gang med at kridte banen op. Nogle gange var det nødvendigt at fjerne koklatter fra banen, inden vi kunne komme i gang med træningen.

Det gav anledning til stor misundelse, da vi engang kort efter krigen skulle spille kamp i Øsby, for der havde de et rigtigt stadion med en flot fodboldbane omkranset af en løbebane, og så var der håndboldbaner ved siden af! Jo, det var luksus!

Både håndbold, fodbold og atletik fortsatte jeg med også senere i livet, men ikke på noget højt niveau. I atletik blev det kun til, at jeg klarede idrætsmærket i mange år, men det krævede ikke megen øvelse at springe eller løbe op til de krav, som idrætsmærket havde. Håndbold og fodbold dyrkede jeg på firmahold, nemlig på kommunens hold i turneringen for byens forretninger og firmaer. Officielt var vi kommunens hold, men faktisk var det et rent lærerhold, hovedsageligt fra Sct. Severin skole. Om vinteren spillede vi i Fjelstruphallen, men der var også en udendørsturnering i forår og efterår. Èn enkelt gang spillede vi med i en international turnering i Flensborg, hvor modstanderne hovedsageligt var forskellige brandværnshold fra Sydslesvig. De var mere vant til at spille hårdt, end vi plejede at gøre i vore "hyggeturneringer", så da nogle af de andre på holdet følte sig lidt hårdt behandlet og brokkede sig, ville jeg dæmpe dem lidt ned med ordene "Skidt da med det", men da vi jo spillede i Tyskland, ville jeg oversætte og sagde – måske lidt for højt "Scheisse mit das!" Det hørte dommeren, og så fik jeg min håndboldkarrieres første og eneste udvisning på 2 minutter.

For nyligt så jeg en håndboldkamp på TV, og da sad jeg og blev mere og mere glad for, at jeg for længst var holdt op med at spille! For det var jo ikke længere håndbold som dengang – nu kunne man bedre kalde det for en helt ny sportsgren, nemlig "fribrydning med bold", og da jeg spillede med briller på, fra jeg var ca. 14 år, så havde jeg sikkert fået mange glassplinter i øjnene, især da jeg ofte spillede venstre fløj eller på stregen. Også i fodbold spillede jeg med briller på, men der er der trods alt ikke så meget nærkontakt som i moderne håndbold.

På et tidspunkt genoptog jeg også badminton, men det var ligesom i de andre sportsgrene kun på "hyggeplan", nemlig i HPBC. Det var igen en flok lærere, som gerne ville dyrke lidt motion på en mere fornøjelig måde end blot en løbetur, så vi fik lov at låne Louiseskolens gymnastiksal, som gik under navnet "Idrætshuset", fordi det faktisk var den næststørste idrætssal dengang, kun salen på kasernen var større – det var før Haderslevhallen og Hjortebrohallen blev bygget. Der spillede vi et par timer en gang om ugen i mange år, men også det fik en ende, fordi byens idrætsklubber krævede mere og mere plads til deres aktiviteter, så de mere uofficielle hold blev skubbet ud. HPBC var en lidt spøgefuldt forkortelse, nemlig for "Haderslev Pædagogiske Badminton Club", for vi var jo alle lærere.

Lidt mere om mit sportsliv

I Hoptrup skole havde vi på et tidspunkt fået endnu en lærer. Han sørgede for, at der blev målt en løbebane op, og han fik også gravet en sandgrav til længdespring. Desuden fik han lov til at købe et par springstøtter, så vi kunne komme i gang med atletik. Det må have været kort efter krigens slutning, for kun Olavi og jeg var tilbage af finnebørnene, og det viste sig hurtigt, at vi to var blandt de bedste både til løb og spring.

Atletik blev senere min foretrukne sportsgren både på Realskolen og senere på Seminariet. Ved det årlige idrætsstævne, hvor alle kommunens skoler deltog, kæmpede også Seminariets forskellige hold i fodbold, håndbold og atletik mod Gymnasiets tilsvarende hold. Jeg var som regel med alle steder, men dog helst i atletik, især længdespring. Da Realskolen et år var arrangør af stævnet, og jeg gik hen og vandt længdespring i holdkampen mod Gymnasiet, meddelte min gamle gymnastiklærer Johs. Rasmussen stolt i mikrofonen: Vinder i længdespring blev Kai Schmidt fra Seminariet, tidligere elev på Realskolen!

På samme tid var jeg også i en periode aktiv i HIF (Haderslev Idræts Forening). Da min søn, Finn Olavi, mange år senere viste samme interesse for atletik, så endte det med,

Fra en idrætstime på Haderslev Stadion, mens jeg var elev på Realskolen.

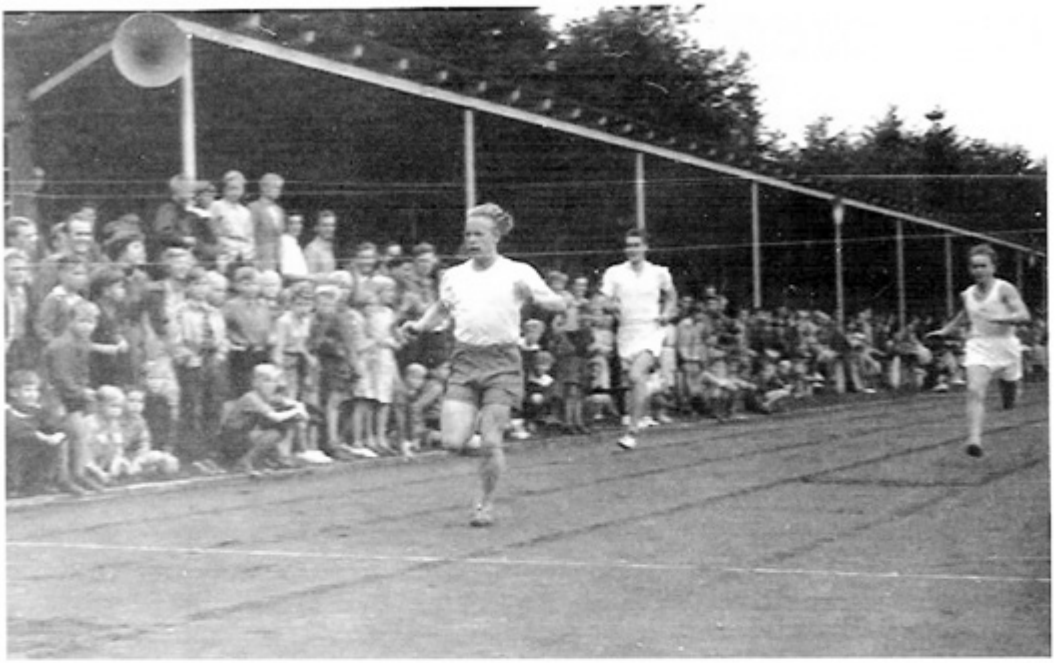

Også i de korte løb kunne jeg være med, men alt over 200m anså jeg for langdistanceløb!

at jeg også i en årrække var formand i foreningen. Han drev det nogenlunde vidt, idet han kom på junior-landsholdet i længdespring og var også med på stafetholdet, men en skitur i Schweiz satte en brat stopper for hans aktive karriere – der røg for mange sener og ledbånd i knæet. Inden da havde han vundet adskillige danske mesterskaber i ungdomsrækkerne, mens jeg måtte tage til takke med en fjerdedel af et dansk mesterskab for seminarier – jeg løb 3. tur i 4x100 m stafet sammen med Andreas Gydesen, Mogens Larsen og Jacob Gormsen.

Angsten for hjemsendelse

Som før nævnt var det meningen, at vi "finnebørn" skulle mødes jævnligt for at holde sproget ved lige, men nogle af os ville hellere blande os med "de indfødte", så vi hurtigst muligt kunne lære det nye sprog at kende. Måske gik det lidt for hurtigt, idet de af os, som fik lov at blive mere end et års tid i Danmark, desværre glemte vores oprindelige modersmål. Det mærkede de børn, som blev sendt hjem i løbet af de følgende år. De kunne ikke finsk, da de igen var hjemme i Finland, så de fleste kunne ikke engang sige "Hyvää päivää, äiti" (goddag, mor) ved hjemkomsten!

Det var fru Hansen, som oversatte breve begge veje, og det var også fru Hansen, som skulle overbringe meddelelsen, når et finnebarn skulle sendes tilbage. Det bevirkede, at hver gang jeg fik at vide, at fru Hansen kom på besøg, så klatrede jeg op i det meget høje æbletræ, som stod længst tilbage i haven. Dér blev jeg, indtil jeg fik at vide, at fru Hansen igen var taget tilbage til Haderslev med rutebilen.

Helt galt blev det i sommeren 1947, da Olavi kom forbi og fortalte, at han nu også skulle hjem. Den dag, fru Hansen kom og hentede ham, blev jeg bange for, at jeg måske også skulle af sted, så jeg skjulte mig i en hule, som Leif Dralle og jeg havde lavet på loftet over udhuset, hvor fars bil stod opklodset. Det var jo mangel på benzin, så langt de fleste privatejede biler måtte ikke bruges. Far havde ellers haft tilladelse et stykke tid, fordi han skulle bringe varer ud til kunderne også helt oppe på Hoptrup Mark, ligesom han også skulle hente ægproduktionen hos landmændene rundt omkring.

Leif og jeg havde stablet tørv op som vægge og lagt en gammel dør over som loft, og flere tørv ovenpå igen, så hulen var kamufleret. Der blev jeg hele dagen og også den følgende nat, og jeg kom først frem hen på eftermiddagen den følgende dag, da jeg var sikker på, at nu måtte fru Hansen være væk igen.

Jeg blev ikke efterlyst, så mine forældre har uden tvivl vidst, hvor jeg var, men de ønskede jo heller ikke, at jeg som deres nu 12-årig ønskebarn skulle sendes tilbage til Finland.

Nogle erindringer fra barndommen i Finland

Der er enkelte begivenheder, som har prentet sig fast i min erindring, men det er vanskeligt at tidsfæste dem. Dog er der en oplevelse, som jeg kan datere helt præcist, nemlig det, der skete om morgenen d. 30. november 1939. Da startede Vinterkrigen med sovjetiske bombardementer af de større finske byer, samtidigt med at sovjetiske tropper gik ind over grænsen flere steder. Hårdest gik det til på Det karelske Næs.

Blandt bombemålene var naturligvis de finske lufthavne, og da "Helios" lå ca. 3 km fra Malmi Lufthavn, som dengang var den vigtigste (og faktisk den eneste!) lufthavn ved Helsingfors, så var det et vigtigt bombemål for de sovjetiske bombefly. Bragene fra detonationerne ved bombernes nedslag kunne vi sagtens høre, men jeg må da indrømme, at jeg ikke var helt klar over, hvad der skete – jeg var jo kun lige blevet 5 år.

En anden begivenhed, som må have fundet sted i vinteren 1941-42, hvor manglen på

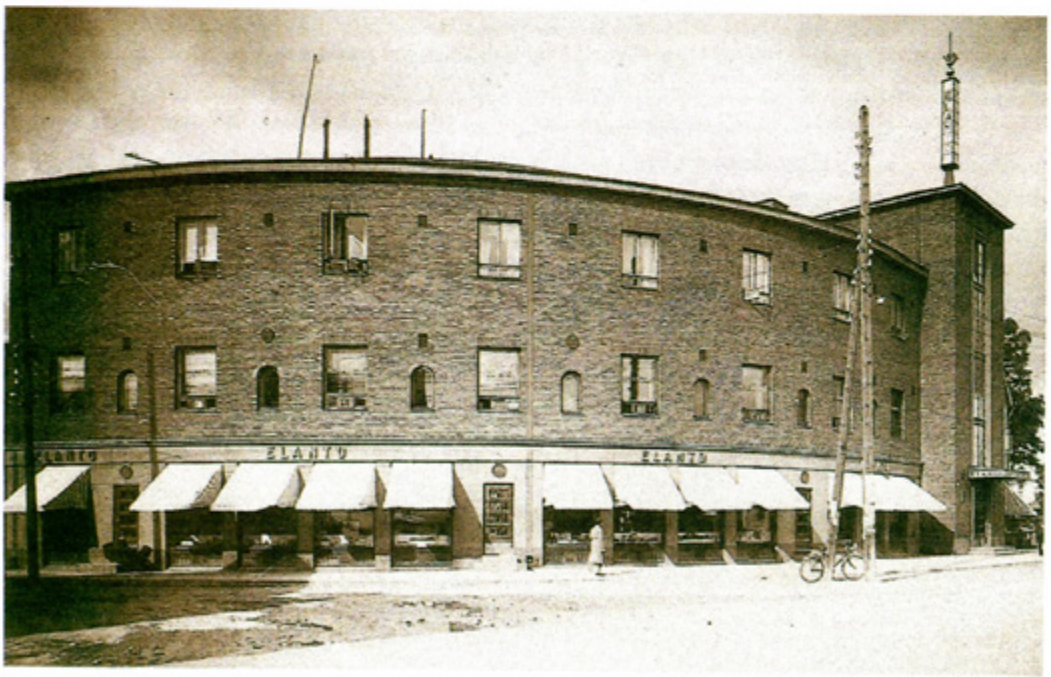

ELANTO. Restauranten lå på 1.sal, og indgangen var til højre i "tårnet". På 2.sal var der hotelværelser, mens der var butikker i stueetagen. Äiti og Kalle var indkvarteret længst til venstre i hotelafdelingen, efter at deres hjem i Helios var brændt i 1946.

mad for alvor begyndte at gøre sig gældende, står også meget klar i min erindring. Äiti havde arbejde på restaurant Elanto, som lå ganske tæt ved Helios. Hun hjalp til i køkkenet, serverede måske også og ryddede af bordene, vaskede op og gjorde rent. Arbejdets art betød, at hun altid var den sidste, som var færdig, og Kalle og jeg havde en stående ordre om at komme op ad bagtrappen ved arbejdstids ophør, for så var der måske lidt mad til overs til os. Krigen var jo brudt ud igen i sommeren 1941, så der var udgangsforbud om aftenen, men Kalle og jeg sneg os langs husmurene den korte vej hen til Elanto.

En aften, da vi var kommet op til äiti, så vi, at der stod flere tallerkener med en slags rødgrød på et bord og desuden en hel kande mælk! Det var noget, som vi kunne li', og vi gik straks hen til bordet, fik fat i en ske, og vi havde også fået en skefuld eller to ned, men så lød sirenen som advarsel om, at sovjetiske bombefly var undervejs. Det var noget, som äiti havde respekt for, så hun tog fat i os – en ved hver hånd – og så gik det ned i kælderen. Hvor længe vi sad der, ved jeg ikke, men da afblæsningssignalet lød, gik vi hurtigt tilbage til restauranten, men ak, en eller anden, som ikke havde været så nervøs for luftalarmen, havde været der – tallerkenerne var tømt og mælken var drukket, så den aften måtte vi gå sultne hjem.

De mange gange med sult i Finland har sikkert også sat sig spor i mit senere liv, idet jeg dels ikke kan få mig selv til at smide mad ud og dels helst altid spiser op, selv om jeg måske burde stoppe. Som ung kunne jeg derfor spise uanede mængder, hvilket i min første tid som lærer på Sct. Severin skole medførte, at jeg ved de to årlige frokoster – før juleferien og ved sommerferiens start – altid fik de sidste stykker smørebrød bragt over fra de andre borde – det var især min tidligere kollega Inger Jacobsen, som sørgede for mig på den måde.

Bagsiden af ELANTO, hvor "vores" indgang var.

Andre erindringer fra min barndom er heldigvis mere positive. I Finland har man en skik – vistnok ved nytårstid – at man kan spå om, hvad et barn vil blive til som voksen. Det sker ved, at man kaster smeltet tin ned i koldt vand, og derefter tyder, hvad den størknede metalklump forestiller. Da äiti engang gjorde det, syntes hun, at klumpen forestillede en mand, som stod på en talerstol, så jeg skulle nok være politiker, mente hun. Det blev jeg nu ikke, men en lærer ved katederet kunne vel også passe, for det var jo det, jeg blev som voksen.

På side 10 er der et billede af Malmi Vestre Skole, hvor jeg gik i 1.kl.. Bygningen bruges nu som ungdomsklub, og der er bygget en ny stor skole, men

Kalle og jeg er på besøg ved Malmi Vestre Skoles bygning til de store elever. Den er senere blevet overtaget af militæret og en ny skole blev bygget i nærheden.

På besøg ved min barndoms badestrand ved Vantaa å.

Ungerne i Helios i 1942 efter min afrejse. Min bror Kalle er den mørke dreng ca. i midten. Äiti, min finske mor, står bagest som nr. 2 fra højre.

dengang var der også en anden bygning lige ved siden af den skole, jeg gik i. Storebror Kalle gik i den anden afdeling, som rummede alle de andre klassetrin – kun 1. kl. holdt til i den før viste bygning.

De, der kender lidt til det finske klima, ved, at vinteren kan være meget streng og kold, men til gengæld kan sommeren blive meget varmere, end den er her i Danmark. Finland har jo fastlandsklima. En sådan dejlig varm sommerdag, sandsynligvis i fredssommeren 1940, inden Fortsættelseskrigen startede i 1941, drog alle vi unger fra Helios af sted til badestedet ved Vanta Å. Men da äiti var på arbejde på restauranten ELANTO, så havde vi slet ikke fået spurgt om lov, og måske havde Kalle også regnet med, at vi var tilbage, inden äiti kom hjem. Dagen var dejlig med strålende solskin, vandet var varmt, og selv om det var noget forurenet af udledninger fra garveriet længere oppe ad åen, så nød vi unger livet. Da vi hen mod aften gik hjemad, var jeg træt, og Kalle tog mig på ryggen det meste af vejen. Men derhjemme ventede en meget vred äiti, for vi kunne jo være druknet! Kalle fik en omgang med tæppebankeren, mens jeg, det lille uskyldige barn, slap – Kalle fik sandsynligvis også de klø, som jeg skulle have haft.

En aften kort før jul var Kalle og jeg for længst lagt i seng, men jeg blev vågen et kort øjeblik og så äiti sidde ved bordet og pakke noget ind. Det var nok julegaver, tænke jeg, for äiti gav tegn til, at jeg skulle lægge mig til at sove igen. Det var sandsynligvis det styk-

ke legetøj, som jeg husker fra min barndom, som blev pakket ind den aften, nemlig en "abesprællemand" eller hvad sådan en nu hedder. Den bestod af to pinde med en tværpind i midten. Foroven var der en dobbelt snor, hvor en lille abefigur var gjort fast. Ved at trykke forneden på de to pinde kunne man få aben til at svinge rundt.

Det er den eneste julegave, jeg husker fra min tid i Finland, og nu kan jeg igen bruge vendingen "Mit livs eventyr", for i Danmark blev jeg jo overøst med gaver, og det er da et eventyr!

Kun ét andet stykke legetøj mindes jeg at have haft i Finland, nemlig en lille, blå bil lavet vistnok af kunstgummi, for plastik fandtes vel ikke dengang. Kalle påstår, at jeg var så glad for den, at jeg helst skulle have den i hånden, når vi skulle i seng. Det var ikke en jule- eller fødselsdagsgave, for den fik jeg på følgende måde:

Vi små unger legede ofte i gården med "biler". Dvs. vore "biler" var en træklods eller måske en af naturen formet sten, så den kunne gå for at være en bil. Vi skrabede veje i sandet, og så kørte vi rundt og sagde båt, båt eller dyt, dyt. En dag, mens vi legede på denne måde, kom en lidt større dreng forbi og sagde sådan i forbifarten: "Min bil har tabt baghjulene, så den gider jeg ikke have længere. Jeg skal alligevel hen forbi affaldsdyngen, så der smider jeg den." Hvorfor han egentligt sagde det i stedet for blot at gøre det, ved jeg ikke, men lidt senere meddelte jeg de andre, at jeg ikke gad lege længere. Ad omveje gik jeg hen til affaldsbunken og fandt hurtigt den blå bil – den nærmest skinnede i mine øjne – jeg stak den op under skjorten og slentrede tilbage over gården, forbi

Helios fra gårdsiden – det skal forestille mig, som leger i sandet med den blå bil. Billedet var en gave fra Kalle og Kaarina til min 70-års fødselsdag.

Den gamle fløj af Malmi Sygehus.

de andre børn og sagde til dem, at jeg gik hjem, for jeg gad altså ikke lege længere. Hjemme i den lille lejlighed kom bilen frem, og jeg kørte rundt på gulvet med den resten af dagen. Men den lille, blå bil kom aldrig nogensinde uden for døren igen – de andre skulle ikke se, at jeg havde hentet noget, som en anden havde kasseret. Det var vel en slags stolthed, der forbød mig at vise den frem.

Denne begivenhed må have fundet sted enten i sommeren 1941 eller måske i maj 1942, kort før min afrejse til Danmark i starten af juni 1942.

Engang vistnok lige i slutningen af 1930'erne var både Kalle og jeg indlagt på Malmi Sygehus – begge med gulsot. Jeg husker ikke ret meget fra opholdet, faktisk kun, at der også var en soldat indlagt, som viste os sit sår i maven, så måske har indlæggelsen været i 1939-40 under vinterkrigen, for hvis det havde været under fortsættelseskrigen (fra juni 1941), ville jeg sikkert have husket det bedre. Men såret kan jo have haft en helt anden årsag.

Det var også her äiti var indlagt i 1984. Det år var Helga, som jeg blev gift med i 1958 og som nu var lærer på Hjortebroskolen, på udvekslingsrejse med sin klasse til Uusikaupunki (Haderslevs venskabsby), og da en af eleverne måtte sende afbud få dage før klassen skulle af sted, fik vores datter Susie chancen til at være med på turen. Under opholdet i Uusikaupunki var der en fridag for lærerne, og den benyttede Helga og Susie til at besøge äiti på sygehuset. På et tidspunkt bad äiti Helga og min søster Kaarina om at gå ud, for hun ville snakke alene med Susie. Hvad der er blevet sagt, og hvordan de i det hele taget forstod hinanden, ved jeg ikke, for äiti kunne kun finsk, og Susie kunne be-

stemt ikke finsk, men resultatet blev i hvert fald, at Susie ved hjemkomsten meddelte, at hun ønskede mit finske navn, Palomäki, som mellemnavn. Det fik vi så alle 4, og vore 2 børnebørn, Christian og Martin, har også Palomäki med i deres navn.

Endnu et billede dukker en gang imellem op i min erindring, nemlig da Kalle og jeg i vores barnlige enfold nær havde afsporet det gennemgående tog, netop da det var på vej ind på Malmi station. Fra den modsatte side af sporene, altså væk fra perronen, havde vi sneget os ned, og kort før toget kom buldrende, lagde vi hver en skærve på skinnerne. Stationsmanden kom løbende ned mod os og vinkede truende med sit flag, men for sent! Med et voldsomt brag blev stenene knust under togets hjul, og vi forsvandt i løb væk fra den ophidsede jernbanemand, inden han kunne komme over sporene – toget skulle jo først væk. Heldigvis blev toget ikke afsporet, men vores ubetænksomhed kunne da have ført til en katastrofe!

Tænk, at de to søde drenge kunne være så ubetænksomme! Billedet er fra april 1942 taget i anledning af Kalles fødselsdag og altså ca. 2 måneder før min afrejse.

I Danmark

Sommeren 1942 gik sin stille gang. Jeg fandt mig meget hurtigt til rette i mit nye hjem og må med skam melde, at jeg ikke længtes hjem på noget tidspunkt. Jeg betragtede meget hurtigt mine nye forældre som mine forældre, for her havde jeg jo både en far og en mor ganske tæt på, og ikke kun en äiti, som oven i købet var væk det meste af dagen på arbejde.

Her er det så måske atter passende at bruge ordene: "Mit livs eventyr", for det er da et eventyr at få forældre, som virkeligt elsker en, og som man selv vil gøre alt muligt for, at de skal kunne li' en. Jeg blev jo deres ønskebarn, idet de aldrig selv fik et "naturligt" barn.

Som nævnt tidligere, så lærte vi finnebørn meget hurtigt det danske sprog, så efter sommerferien blot to måneder efter vores ankomst, kunne vi begynde i Hoptrup skole helt på lige fod med landsbyens andre børn. Vi havde jo kun været i Danmark i ca. 2 måneder, men da vi ikke var handikappet af at have forældrene med, så skulle vi jo lære det nye sprog hurtigst muligt. Der var ikke noget med støttelærer eller indslusningsklasser, som nutidens indvandrer- og flygtningebørn må have, men vi lærte det nye sprog efter naturmetoden, nemlig ved at bruge det. Til gengæld kan de bevare deres oprindelige sprog ved at tale det derhjemme med forældrene og søskende, mens vores – i hvert fald mit – sprog gik tabt.

Når der pludseligt skal skaffes plads til 15 nye børn i en lille landsbyskole med kun 3 klasselokaler, så kan det kræve, at man rykker lidt sammen. I skolen havde man den slags gammeldags pulte, hvor der er en fast bænk sammenbygget med en skrå bordplade, hvor låget kan løftes op, så man kan lægge bøger m.m. ned. Der var også en lille klap, hvorunder blækhuset stod. Bænken var egentligt beregnet til 2 elever, men da de fleste af os skulle i "lille klasse", skulle nogle bænke rumme tre børn. Jeg fik plads i midten mellem Nis og Dres, for lærerinden mente, at vi var mest jævnaldrende, Nis har fødselsdag d. 4. oktober, jeg d. 10. oktober og Dres d. 20. oktober, så alderen passede meget godt – til gengæld var de to andre næsten et hoved højere, end jeg var.

Da vi efter første skoledag gik hjem, stod lærerinden, frk. Martha Uldall Jessen, ved døren, og hun gav mig en "Ole, Bole ABC" i hånden og sagde: "Gå så hjem og læs i den!" Og det gjorde jeg naturligvis.

Allerede fra den første dag i skolen skrev jeg navnet "Kaj Schmidt" på mine hæfter og bøger, så jeg begyndte straks at leve under falsk navn. Måske er jeg det menneske i Danmark, som har levet i længst tid med et falsk navn uden at blive straffet for det. Først 14 år senere, i 1956, da jeg skulle have mine eksamenspapirer fra Seminariet i Haderslev, fik jeg officielt navnet Schmidt i stedet for det finske Palomäki. Selv kørekortet fik jeg i 1952 udstedt med navnet Schmidt, selv om jeg ikke kunne fremlægge noget papir på, at det var mit rigtige navn. Jeg har vel set troværdig – eller troskyldig – nok ud!

Eleverne i Hoptrup skole sandsynligvis i 1945. Med lidt held kan man finde mit lyse hår lidt til højre for flagstangen.

Det var på et eller andet tidspunkt, mens jeg gik i Hoptrup skole, at jeg også fik en anden slags "navneforandring"! Jeg var i de første måneder, måske helt hen imod et år, blevet kaldt "købmandens finnedreng", ligesom Satu var "doktorens finnepige", mens Olavi var "Olavi på møllen", så ved hans klart finskprægede navn understregede man ikke, at han var finnebarn, men jeg skiftede altså på et tidspunkt navn: Nu var jeg ikke længere "købmandens finnedreng" men "købmandens Kaj", hvilket betød, at jeg i landsbyens øjne nu hørte til blandt dem, og at jeg var accepteret som hørende til købmandsfamilien.

Jeg er ikke i tvivl om, at et af min fars største ønsker var, at jeg engang skulle overtage købmandsforretningen i Hoptrup efter ham, og allerhelst skulle jeg gå ind i firmaet så tidligt, at der på forretningens facade kunne skrives: "C. J. Schmidt & søn" i stedet for kun hans navn. Det var en meget stor skuffelse for ham den dag i efteråret 1951, da jeg kom hjem fra "Den private Realskole" på Christiansfeldvej i Haderslev, hvor jeg gik i årene 1947 til 1952, og meddelte, at jeg ville være lærer.

Man vil ikke kunne genkende butikken, hvis man kører igennem Hoptrup i dag, for efterfølgeren byggede noget om, og hans efterfølger lavede endnu mere om, så butikken nu også fylder hele nabogrunden, (det røde hus i baggrunden af billedet er revet ned), men det er nu den eneste dagligvarebutik i byen. I min drengetid var der 3 købmænd, en Tatolbutik, 2 bagere, 2 slagtere, 2 skobutikker og en manufakturhandel foruden en damefrisør, 2 herrefrisører, 1 mekanikerværksted, 2 cykelsmede. 2 smedeværksteder og

2 kiosker med blade, cigaretter og andre småting. Desuden var der andre håndværkere bl.a. 3 snedkere og 1 hjulmager, og ned gennem byen var der ikke færre end 5 benzintanke, hvoraf far havde en fra GULF.

Da jeg var ved at være færdig med 4.mellem i foråret 1951, ønskede min far, at jeg kom ud af skolen, så jeg kunne komme i lære i butikken. Da jeg fortalte min klasselærer, Johannes Rasmussen, den nyhed, kunne han tydeligt se på mig, at det ikke var efter mit ønske, så uden min viden opsøgte han min far og fik ham overbevist om, at jeg burde blive i skolen. Det lykkedes, og jeg fik oven i købet friplads det sidste år i realklassen.

Mange, mange år senere indrømmede far, at jeg nok havde valgt rigtigt, for jeg ville ikke have været nogen god købmand – jeg ville have solgt varerne for billigt!

Butikken, som den så ud da, jeg kom i 1942. Man kan lige skimte fars navn over vinduet.

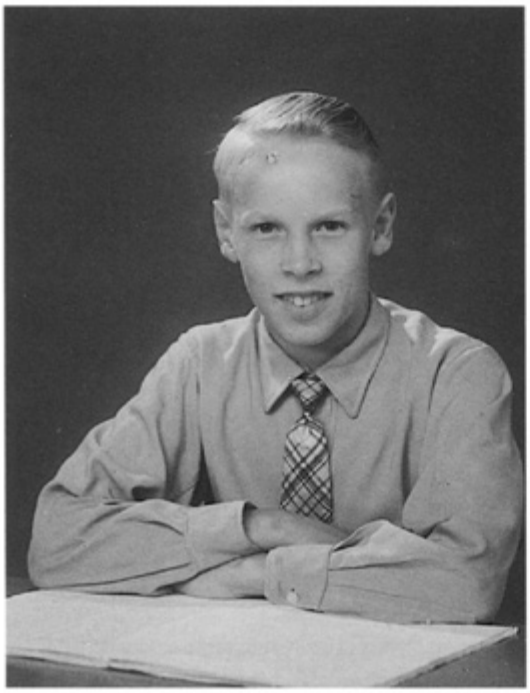

Den flittige elev som gerne læste lektier.

At jeg valgte at blive lærer, skyldtes hovedsageligt de lærere, som jeg havde på Realskolen. Mest af alle var det Johannes Rasmussen, som i forskellige perioder var min dansklærer, matematiklærer og gymnastiklærer, men også ægteparret Denager, Christian Lund, frk. Fløe og chefen for hele skolen, Gunnar Jørgensen, var lærere, som man kun kunne respektere og se op til.

Lærerne på Realskolen lagde meget vægt på, at skoletiden skulle være oplevelsesrig og den daglige undervisning være spændende. Det betød bl.a., at vi vist nok var på flere skolerejser og lejrskoleture end elever på de andre skoler i byen. Vi var på lejrskolen i Sønderballe, men også på ca. en uges ophold på et vandrerhjem ved Århus, og i 1950 var vi på en uges bustur ned gennem Tyskland

til Holland. Vi sejlede bl.a. på Rhinen, kørte gennem Hamburgs ruindynger og var minsandten også på besøg i "Zillertal" på Sankt Pauli, hvor Rasmussen forgæves prøvede at holde os væk fra scenekanten, da de mere eller mindre bare piger dansede deroppe.

Efter at jeg var gået ud af Realskolen i foråret 1952 og var begyndt på seminariet i Haderslev i september samme år, ringede Rasmussen og spurgte, om jeg havde lyst til at komme med på en tur til England sammen med andre tidligere elever fra Realskolen. Det skulle være næste sommer, og vi skulle privat indkvarteres i Nottingham, men planen var også et par dages ophold i London og besøg i Cambridge.

Igennem mange år skrev jeg sammen med mine værtsfolk, ægteparret Haighs, og deres to børn Margareth og John, men som det vist altid går med den slags forbindelser, så svandt det mere og mere ind.

Rasmussen var naturligvis rejselederen, men fr. Denager – kaldet Tut – var også med.

I december 2011 læste jeg i bogen "Langs fjord og dam" et uddrag af Rasmussens erindringer fra hans tid på Realskolen. Skolen var jo en aflægger af den private realskole i Christiansfeld, så de måtte leje sig ind i lokaler i starten, og det blev i menighedshuset som lå i Slagtergade lige ved siden af Sct. Severin skole. Undervisningen startede i foråret 1945, og det er da lidt mærkeligt at tænke på, at min gamle klasselærer fra realskolen underviste i de samme lokaler, som jeg underviste i gennem nogle år i 1970'erne, da Sct. Severin skole var i stor lokalenød, og derfor lejede sig ind netop i menighedshuset. Allerede efter et år flyttede realskolen op på Christiansfeldvej, hvor jeg så blev elev i årene 1947 til 1952.

Klasselærer Johs. Rasmussen med sin "superklasse". Jeg hænger på ryggen af 2 kammerater øverst til venstre i bageste række.

Rasmussen blev senere udnævnt til viceskoleinspektør på Realskolen, så måske er det også hans eksempel, der gjorde, at jeg i 1975 søgte og fik jobbet som viceskoleinspektør på Sct. Severin skole, hvor jeg havde været lærer i ca. 15 år i forvejen. Måske kunne jeg også være blevet skoleinspektør på Sct. Severin et par år senere, hvor jeg var konstitueret nogle måneder. Den daværende skolenævnsformand spurgte efter ansøgningsfristens udløb, hvorfor jeg ikke havde søgt stillingen, og forklaringen var nem! Jeg følte mig vældig godt tilpas i stillingen som viceskoleinspektør, for det var jo ham, der lavede det praktiske arbejde på skolen med bogindkøb, skemalægning, vikarplaner m.m.m., mens det var skoleinspektøren, som skulle løbe til alle mulige møder, og det var også ham, som fik vrøvl med forvaltningen, hvis noget gik skævt! For slet ikke at tale om forældre, som havde set sig sure på skolen på deres forkælede børns vegne.

Stillingen som viceskoleinspektør havde jeg i 21 år, indtil både Helga og jeg gik på pension i sommeren 1996. Flere af lærerne på skolen var så venlige at sige, at de ville savne mig, men jeg må indrømme, at jeg ikke kom til at savne skolen, men måske nok den daglige snak med kollegerne. De sidste år på skolen blev jeg nærmest til kontormand, for da havde Lærerforeningen i tæt samarbejde med Kommunernes Landsforening lavet den mest idiotiske arbejdstidsaftale for lærerne, som man overhovedet kunne forestille sig. Man indførte U, F og Ø-tid! U for undervisningstid, som også blev kaldt konfrontationstimer, nemlig når man underviste, altså mens man lavede det arbejde, som lærerne var uddannet til. F var forberedelsestid, så lærerne kunne præstere det nødvendige ved U-tiden, medens Ø var tid til øvrige opgaver. Disse øvrige opgaver skulle nøje registreres, så man var sikker på, at lærerne virkelig bestilte noget for deres løn, hvilket man i Kommunernes Landsforening åbenbart ikke var sikker på, at de gjorde! Hvordan Lærerforeningen nogensinde kunne gå med til disse tåbelige regler er stadig en gåde for mig, men de øjnede vist en mulighed for at kunne påvise lærernes arbejdsmængde, så de kunne fremsætte krav om lønforhøjelser. Det øgede dog kun bureaukratiet med evindelige optællinger af arbejdstid og indberetninger til skoleforvaltningen, som forlangte nøjagtige opgørelser for hver eneste lærer. Disse stive regler er da heldigvis lempet en del igen.

Min kontakt til børnene var dermed også fuldstændig ændret. Før jeg blev viceskoleinspektør, havde jeg i perioder endog MANGE undervisningstimer. Tilbage i tresserne underviste jeg på Sct. Severin skole i 36 timer om ugen – det var det normale dengang. Dertil kom den uregistrerede tid, man brugte til forberedelse, opgaveretning, forældrekontaktmøder, lærermøder, lejrskoler m.m.m.

Foruden de 36 timer i folkeskolen havde jeg i adskillige år 6 timer på handelsskolen, og disse timer lå sidst på eftermiddagen eller om aftenen, så det kunne blive til nogle meget lange arbejdsdage, men heldigvis havde vi ikke lørdagsfri, så der var da 6 dage at fordele de 42 undervisningstimer på!

Desuden var jeg i en årrække beskikket censor i matematik både ved den skriftlige eksamen og som rejsende censor ved de mundtlige eksaminer, men den mundtlige del blev jeg ret hurtigt træt af, så det frabad jeg mig igen efter et par kedelige rejser til Sjælland et par år i træk.

Men som viceskoleinspektør fik jeg som årene gik færre og færre undervisningstimer, indtil jeg i de sidste år – efter de førnævnte arbejdstidsregler var indført – slet ikke havde undervisning mere. De eneste børn, jeg derefter var i kontakt med, var de børn, som

lærerne sendte ned til mig, fordi de ikke kunne have dem i klassen længere, pga. deres larmende opførsel!

Arbejdet som viceskoleinspektør var ellers hovedsageligt rettet mod praktiske opgaver. Fx skulle jeg hvert år ved skoleårets slutning og i den første uges tid af sommerferien sørge for indkøb af nye bøger til det følgende skoleår, men den opgave gik senere over til skolebiblioteket. I maj/juni skulle det følgende års skoleskema for børn og lærere lægges, og det var vi som regel to om at klare. I adskillige år havde Else Bendixen og jeg et meget fint samarbejde, hvor den ene måske kunne se løsningen på et problem, som den anden ikke havde fundet en udvej for.

En anden af mine opgaver var at sørge for vikardækning, når en lærer meldte sig syg. Aftalen var, at de skulle ringe mellem halv syv og syv, så jeg havde en lille times tid til at tilkalde vikaren. I lang tid brugte jeg seminarieelever fra 4. årgang, men da flere af dem ikke havde telefon, kunne det betyde en morgencykeltur og måske endda vækning af den pågældende. Som regel lykkedes det, men i perioder med megen sygdom – jeg har været oppe på 14-15 sygemeldinger på en enkelt morgen i november eller februar, når influenzaen hærgede for alvor – da kunne det virkelig knibe, så både inspektøren og jeg måtte udfylde de sidste huller. Dog havde skoleforvaltningen gjort det lidt lettere, idet de store elever skulle have fri, hvis læreren manglede en dag eller to – det var af sparehensyn.

Jeg tror nok, at de fleste vikarer var godt tilfredse med at arbejde på Sct. Severin skole, selv om de vist engang imellem syntes, at jeg var lidt hård overfor dem. Da en ung fyr en morgen mødte op med ca. 5 mm lange skægstubbe over hele hovedet, kunne jeg ikke dy mig for at sige: "Du har da vist ikke stået særligt tæt på din barbermaskine i morges!" Jeg var ikke klar over, at det var en ny mode blandt de unge, så de kunne se mere macho ud. Næste morgen var han ganske glatbarberet og spurgte med et lille smil, om det var bedre.

En af de sidste arbejdsdage på Sct. Severin skole i juni 1996.

I baggrunden til højre på billedet kan man lige skimte lidt af den computer, som jeg kom til at bruge i mine sidste år på skolen. Da jeg tændte den første gang, tonede teksten WINDOWS frem, og naturligvis fulgte jeg instruksen – så jeg satte den over i den meget brede vindueskarm!

Rejser

Da Helga og jeg gik på pension (ikke efterløn!) i sommeren 1996, havde vi allerede i foråret besluttet at bruge den første tid på en lang ferietur. Vi lejede en autocamper af en af Helgas kolleger, Kjeld Schmidt, på Hjortebroskolen, og på den dag, da de andre begyndte det nye skoleår i august, startede vi nordpå. Fra Grenå til Varberg og videre mod Oslo, hvor vi besøgte Kims forældre – Kim er Susies mand og Susie er vores datter.

Derfra videre hele vejen op gennem det smukke Norge, hvor vi undervejs overnattede mange dejlige steder, hvor vi om morgenen kunne vågne op ved fårenes klokker, når de nysgerrigt gik rundt om autocamperen. Efter nogle uger endte vi på Nordkap, hvor vi ganske vist havde været et par gange tidligere, men heller ikke denne gang havde vi held med os – der var stadig overskyet, regn og voldsom blæst, så nu har vi opgivet at se midnatssolen på Nordkap!

Fra Nordkap gik turen først sydpå igen og derefter videre mod øst, så vi kom ud til det yderste Norge til byen Vardø og senere til Kirkenæs. Derefter gik turen ind i Finland langs Inarisøen, og hele tiden holdt vi os så langt mod øst som muligt. Vi passerede mange af de gamle krigsskuepladser som Raate-vejen, Salla og Suomussalmi, men vi oplevede også en pragtfuld friluftsteaterforstilling i Nurmes. Det var dele af Kalevala, den finske sagnhistorie, som blev opført på en naturscene med en sø i baggrunden. Skuespilleren talte ganske vist finsk, men programmet havde en præcis tekst på svensk og engelsk, som vi kunne nå at læse i pauserne, så vi kunne fint følge med i handlingen.

I Nurmes ligger også Bomba-huset, som er en nøjagtig kopi af en gammel, karelsk bondegård.

Også Savonlinna besøgte vi, men selv om teaterscenen var stillet op i borggården til opera, var der ingen forestilling, mens vi var i nærheden – og det havde nok også været umulig at få billetter, idet de plejer at være udsolgt mange måneder i forvejen.

Turen endte naturligvis med familiebesøg hos min søster Kaarina, som bor i samme hus, som äiti havde i Malmi, og hos Kalle i Hyvinkää, samt korte visitter hos mine to mindre brødre Mauri i Perttula og Matti i Kiljava, inden turen atter gik hjemad. Efter præcis 50 dage kom vi hjem til Haderslev en af de sidste dage i september.

Det var en dejlig ferietur som start på pensionisttilværelsen, men vi har haft mange andre gode ferieoplevelser i tidens løb. Et år – det må have været i slutningen af 60'erne – kørte vi i vores lille Renault 4CV ned gennem Europa, da vore børn, Susie og Finn, endnu var en lille pige og en endnu mindre dreng. Vi besøgte 11 lande på turen, og vores natlogi var et lille iglotelt. Vi måtte lave mad på et enkelt campinggasblus, og vi havde hverken borde eller stole med, men flere gange oplevede vi, at andre campinggæster tilbød at låne os siddepladser. I Italien lejede vi en lille ferielejlighed ved Lido de Jesolo nordøst for Venedig, og det var en daglig fornøjelse at se italienerne stryge hånden igennem børnenes helt lyse hår – det var ikke noget, de var vant til at se på de kanter.

I mange år holdt vi til på en campingplads i Kärnten, hvor familien Wernig var værter. Da der en aften brød et voldsomt uvejr løs med regn og torden, kom Franz Wernig selv løbende med en spade og begyndt at grave en grøft rundt om vores telt, så vi ikke skyllede væk. Han var også ofte guide på vandreture i området, og han sagde, at Finn var den yngste, der havde besteget Hoch Obir sammen med ham. Om det var sandt, ved jeg ikke, men Finn var da kun 5 år dengang.

Et andet år – det må have været engang i slutningen af 80'erne, da begge børnene var fløjet hjemmefra – lokkede jeg Helga med på en vandretur. Vi holder begge meget af at vandre og være ude i naturen, men denne tur skulle være noget specielt. Vi startede med at tage bussen fra Haderslev til Kruså, hvor Gendarmstien starter. Den fulgte vi langs Flensborg Fjord til Rinkenæs, hvor vi overnattede første gang. Det første forsøg på at finde natlogi mislykkedes – kroen, som vi havde fundet frem til, havde ikke værelser længere, men vi kunne da få en øl, meddelte den ældre kone, som var værtinde på stedet! Men heldigvis var der endnu en mulighed i byen, nemlig ved campingpladsen, hvor de var ved at indrette nogle rum til folk, som kom uden telt eller campingvogn, og der fik vi så et værelse, som ganske vist først var ved at blive sat i stand, så vi overnattede mellem malerbøtter og andet udstyr, som håndværkerne havde stillet fra sig efter dagens arbejde.

Turen gik videre langs Flensborg Fjord mod Sønderborg, over Als til Mommark, hvorfra færgen gik over til Ærø, som vi så vandrede ned over i delvis regnvejr. Undervejs gik jeg ind til en venlig dame og fik vores medbragte kedel fyldt med vand, så vi ude i landevejsgrøften kunne lave lidt kaffe. Videre til Marstal og derfra med den næste færge til Langeland, som lagde jord til den næste vandring, som endte i Lohals, hvorfra der dengang gik en færge til Korsør.

Fra Korsør vandrede vi videre mod Slagelse. I forvejen havde vi besluttet, at vi der ville have et godt natlogi, så vi kunne få god mad og gode senge at sove i efter flere dages nødtørftige forhold på de kroer, som var i nærheden efter dagens vandring, så vi gik ind på det fine hotel, som ligger tæt ud mod motorvejen. Damen i receptionen kiggede op og ned ad os – vi var svedige og støvede efter en lang dag på landevejen – hvorefter hun lige ville spørge værtinden, om der var flere ledige værelser! Kort efter vendte hun tilbage sammen med værtinden, som accepterede, at vi godt kunne få et værelse – det viste sig dagen efter, at vi nok var de eneste overnattende gæster, de havde den nat, for vi var de eneste til morgenmaden næste dag. Efter et dejligt, varmt brusebad gik vi ned i restauranten for at få middagsmad, som blev serveret af en flink, ung tjener, som nysgerrig kiggede på min T-shirt, som jeg med vilje havde valgt den aften. Det var nemlig en, jeg havde købt, da vi i 1983 vandrede ned i Grand Canyon, så jeg måtte forklare ham, at det med at vandre var en dejlig ferieform for os, og at vi nu var på vandring fra Kruså til København. Det viste sig, at værtinden sad lige bag os bag en ca. 1½ m. høj skillevæg sammen med sin mand, så de hørte alt, hvad vi fortalte tjeneren, hvilket havde til følge, at værten næste morgen kom til os ved morgenbordet og tilbød at følge os på vej, så vi kom ind på den rigtige sti i skoven mod Sorø. Vi skulle over motorvejen ved en bestemt bro og så ind i skoven, hvor en "Europavandresti" fortsatte mod øst. Det var jo lidt af en kovending fra værtsparret!

Turen endte i Virum, hvor begge vore børn bor i ca. 1 km. afstand fra hinanden.

Den anden båd er kommet lidt foran "min" båd.

Det var i Chitwan, jeg blev "ridder af elefanten"!

Det var en dejlig tur her i det lille Danmark, men jeg nævnte, at vi havde været på vandretur ned i Grand Canyon, ja, faktisk har vi været der to gange. Den anden rejse til USA fandt sted i 1983. Helga og jeg besluttede, at vi ikke ville holde stor sølvbryllupsfest, men i stedet ville vi bruge pengene på en lang rejse sammen med vore to børn samt Susies mand, Kim. Det blev til en måneds tur til Amerika, og selve sølvbryllupsaftenen blev fejret på natklubben Star Dust i Las Vegas.

Min bedste ferietur kunne jeg desværre ikke lokke Helga med på, idet den gik til Nepal i 3 uger, hvoraf godt halvdelen af tiden var afsat til en trekkingtur i Annapurna-området. Det var slet ikke nogen bjergbestigningstur, men blot en vandring mellem bjergene. Vi kom aldrig over ca. 2.500m. Der var naturligvis også tid til tempelbesøg i Katmandu, hvor vi bl.a. overværede ligbrænding ved den hellige flod Bagmati, og sidste punkt i programmet var et ophold i den sydligste del af Nepal, hvor vi var på elefantsafari i Chitwan National Park. Der var vi så heldige at se et næsehorn med sin unge mase rundt i skoven. På vej ned mod Chitwan var vi to dage på riverrafting på Trisuli-floden.

Nu kunne jeg så igen have brugt overskriften "Mit livs eventyr", for det er da et eventyr, at jeg allerede som 7-årig fik lov at komme ud i den store verden, og også siden har haft lejlighed til at rejse og opleve så meget!

Et helt særligt "rejsekapitel" er de lejrskoleture, jeg har været på mange gange. 4-5 gange er turen gået til Bornholm med enten 7. eller 9. årgang fra Sct. Severin skole. Det var dengang altid med frirejse med DSB til København, hvorefter vi kunne nå et par timer i Tivoli, inden det gik i skarpt trav ned til Bornholmerbåden, som i løbet af natten fragtede os til Rønne. Ved ankomsten ventede en bus på at befordre os videre til lejrskolen, nogle gange i Gudhjem og også et par gange i Allinge-Sandvig. Én af gangene stod Birthe Krab og jeg sammen med en flok søvndrukne, store elever fra 9.kl ved landgangen, buschaufføren kom hen imod os og standsede ca. ½ m foran Birthe og mig og spurgte ud mod eleverne – som næsten alle var et hoved højere end os to lærere – om de da ingen lærere havde med!

Den mest spændende og længste skolerejse gik i 1988 til Grønland. Det var sammen med klasselæreren Irmgard Nasser, som jeg havde delt en klasse med helt fra 1. og nu var de i 9. Jeg plejer at sige, at vi så lige så meget af Grønland, som hvis vi tog til Flensborg og måske helt til Slesvig og bagefter sagde, at vi havde været i Tyskland, for det var jo kun den allersydligste, lille del af Grønland, vi kom til.

Den sidste del af hjemturen skulle foregå med helikopter fra Julianehåb (Qaqortoq) til lufthaven i Narsarsuaq, men da havde nogle af drengene ikke set et Anders And blad i over 14 dage, så de havde købt et par stykker i Julianehåb og sad med næsen begravet i Anders And på helikopterturen, selv om der var den flotteste udsigt over fjorde, skær og indlandsis!

Endelig er der jo også vore skiferier, som vi dog først begyndte på, da vi blev pensionister, så den første skiferie fandt sted i februar 1997. Folk tror vist normalt, at alle finner selvfølgelig kan stå på ski, men jeg fik mine første ski her i Danmark, vistnok i vinteren 43/44, for i Finland var der ikke råd til ski i familien, men Kalle og jeg havde dog en træslæde til deling.

Det var vores datter og svigersøn, som opfordrede os til at tage med til Wagrain i vinterferieugen, og det tilbud tog vi naturligvis imod. I de følgende 10 år tilbragte vi altid uge 7 sammen med dem dernede, og det var med lidt dårligt skjult skadefryd, at Helga og jeg vinkede farvel til dem ved ugens slutning, for vi blev der altid en uge længere!

Da Wagrain-turene sluttede – børn og børnebørn ville gerne opleve nye steder på skiturene – så tog Helga og jeg en enkelt vinter til Lapland sammen med min søster Kaarina og hendes mand Pentti, men nu har vi set i øjnene, at fremtidens skiture bliver her i Danmark – hvis der da kommer sne nok.

I stedet for de aflyste skiture var vores datter og svigersøn så venlige at købe et hus i Sydfrankrig. Det ligger lidt oppe i bjergene nord for Nice, så vi kan sidde på terrassen og se flyene starte og lande i lufthavnen ved kysten – der er 12 km i luftlinje, men ca. 25 ad landevejen. Der tilbringer vi gerne en måned eller mere i løbet af året, for køreturen derned er på ca. 1700 km, så det er ikke en tur, man tager blot for en weekend eller en enkelt uge.

De har ganske vist en bil stående dernede, men det er en Jeep, og den er da ganske udmærket til at køre ned til købmanden eller bageren i, men hvis man ønsker at køre lidt rundt i landskabet fx til "Den franske Grand Canyon" ca. 150-200 km. mod vest, så er det ikke noget for os i vores alder, men de to børnebørn, Christian og Martin, synes, at det er alle tiders bil!

Så blev jeg omsider dansk!

Igennem alle årene havde jeg og mine forældre betragtet mig som søn i familien, så derfor havde vi aldrig tænkt på det med at få det gjort legalt ved en adoption. Først da jeg i 1956 var i gang med de afsluttende eksaminer på Haderslev Statsseminarium, kom der skred i sagerne.

Forstander Utoft Sørensen ringede engang i foråret 1956 til min far i Hoptrup og spurgte, hvad i alverden han skulle skrive på mit eksamensbevis, for alle kaldte mig jo Kaj Schmidt, men nu havde han omsider fået nogle officielle papirer, hvor der stod noget helt andet, som han knap nok kunne udtale! Ja, selv mit fornavn var jo forkert, for mit rigtige navn var jo Kai (med i og ikke j) Joel Palomäki. Først da kom vi i gang med papirarbejdet for at få en adoption gennemført, men det blev meget mere besværligt at få efternavnet Schmidt gjort legalt, end vi havde troet!

Far og jeg henvendte os hurtigst muligt til sagfører Thyssen i Haderslev for at bede ham om at udfærdige papirerne til en adoption af mig, så jeg officielt kunne få det efternavn, som både jeg og mine forældre ønskede, at jeg skulle have. De blev sendt ind, og ganske kort tid efter kom der svar fra myndighederne, at det skam ikke kunne lade sig gøre! Man kan ikke adoptere et barn, når forældrene er over 50 år, og min far var jo født i 1899, mens min mor var fra 1902. "Barnet" var ganske vist 21 år og var næsten færdiguddannet som lærer fra Haderslev Statsseminarium, men det betød ikke noget – der var afslag.

"Hvad gør vi så" spurgte vi sagfører Thyssen. "Jo, jeg skriver et brev til kongen!" svarede han. Og det hjalp. Nogle uger senere fik jeg brev om, at jeg i fremtiden "måtte føre familienavnet Schmidt", så navnet fik jeg, men jeg er aldrig blevet adopteret.

Mange år senere fik vi alle 4, vore to børn, Susie og Finn Olavi, Helga og jeg, mit oprindelige finske efternavn, Palomäki, ind som mellemnavn. Det kom som før nævnt som et ønske fra vores datter efter et besøg hos min finske mor. Vore to børnebørn, Christian og Martin, har også begge Palomäki med i deres navne. De to drenge er i øvrigt meget internationale med bedsteforældre fra 4 lande, nemlig mormor fra Sydslesvig (Helga vil helst ikke have, at jeg skriver Tyskland), morfar fra Finland, farfar fra Norge og farmor fra Danmark.

Navneændring ved bevis udfærdiget af Sønderjyllands Amt den 15/10 1979.

Vi Frederik den Niende,

af Guds Nåde Konge til Danmark, de Venders og Goters, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenborg,

Gør vitterligt:

Efter derom allerunderdanigst indgiven ansøgning bevilger Vi herved allernådigst, at Kaj Joel Palomäki af Hoptrup under Haderslev amt, der er født den 10. oktober 1934 i Tusby, Finland, må for fremtiden føre familienavnet

S c h m i d t,

således at hans fulde navn herefter bliver:

Kaj Joel Schmidt.

Lidt igen fra Hoptrup skole

Frk. Martha Uldall Jessen var den meget afholdte lærerinde på Hoptrup skole, hvor der i krigsårene foruden hende kun var to andre lærere, nemlig førstelærer Ohlsen og andenlærer Damgaard, hvis tvillingesønner, Kaj og Leif, jeg også ofte kom sammen med, selv om de var lidt ældre, end jeg var.

I krigens sidste tid var skolen besat af tyske soldater, så lærerne stillede deres dagligstuer til rådighed for undervisningen. Jeg husker timer i lærer Damgaards stue, hvor vi sad som sild i en tønde og knap nok kunne røre os. Skrivning foregik med albuerne tæt ind til siden, så sidemanden også kunne få plads. Det er måske disse forhold, der er skyld i min elendige håndskrift!

På skolen var de menige soldater indkvarteret, mens officererne boede privat. Tyskerne havde simpelthen meddelt udvalgte familier i byen, at de skulle stille et værelse til rådighed, så jeg blev i en periode flyttet fra mit værelse for at give plads til en tysk officer. Om det var den officer, som far købte en pistol af, ved jeg ikke, men en aften efter krigens ophør sad han i stuen og ville undersøge den nærmere eller måske rense den. Magasinet var taget ud, men der må have siddet en patron i kammeret, for pludseligt lød der et brag, og far for forskrækket op. Heldigvis pegede løbet nedad, men i bordbenet er der stadig et hul, og hvis man kunne grave lidt ind i det, ville man kunne finde kuglen. Jeg har stadig bordet stående i kælderen som reserve, hvis vi en dag skulle få mange gæster, og det er da blevet brugt nogle gange.

I krigens sidste måneder var det tydeligt at se på de menige tyske soldater, at de kun længtes efter krigens ophør. Frygten for deres officerer var også taget af, så hver aften ved 7-tiden stod der en hel stribe soldater udenfor vores stuevindue, hvor de kunne høre radioen fra England fortælle om krigens sidste begivenheder, for ellers hørte de kun den tyske version af krigens gang. Far skruede så højt op for lyden, at de nemt kunne høre radioen. Selv den officer, som var indkvarteret hos os, lyttede med i smug indenfor.

En af de tyske soldater forærede min far et cigaretetui, som han havde skåret ud i træ. Der står Minsk 1943 på låget, så han havde måske været med i "Operation Barbarossa" = angrebet på Sovjetunionen, som startede i juni 1941, men i krigens sidste år var han blandt de heldige, som var i det forholdsvis fredelige Danmark.

Da freden nåede frem til Danmark d. 4. maj om aftenen, viste det sig, at min lærerinde, frk. Uldall Jessen, havde haft en vigtig rolle i den lokale modstandsbevægelse. Om morgenen d. 5. maj troppede hun op sammen med de øvrige fra modstandsgruppen i Hoptrup ved skolen, som i krigens sidste måneder havde været inddraget som kvarter for tyske soldater. Ved den lejlighed var hun iført en hvid cottoncoat –

om livet en sort livrem, på venstre arm frihedskæmpernes kendetegn – rødt-hvidt-blåt armbind (RAF's farver), og i livremmen sad pistolhylstret, så ved den lejlighed fik hun tilnavnet "Revolver-Martha".

Hun var leder af Hoptrup-gruppen, som mødtes i hendes lejlighed på skolens 1.sal. Engang fortalte hun i en time, hvordan de havde planlagt at flygte, hvis de skulle blive afsløret overfor tyskerne under deres møder hos hende. De skulle hurtigst muligt springe ud af vinduet og klatre ned så godt det nu lod sige gøre i den kraftige vildvin, som dækkede store dele muren, og så løbe langs husmurene og ud i de nærliggende marker. Det blev heldigvis aldrig aktuelt.

Også fars nye lærling, Anker Nøjsen, som var kommet, efter at Hans var holdt op, var med i modstandsgruppen.

Paraden foran skolen nogle dage efter d. 5. maj 1945 med "Revolvermartha" til højre.

I slutningen af april 1995 spurgte skoleinspektør Arthur Mathiesen, om jeg ikke kunne tænke mig at fortælle skolens elever lidt om, hvordan det var at opleve 4.-5. maj 1945, da freden atter kom til Danmark. Efter lidt betænkningstid – jeg plejede at holde mig langt væk fra at holde taler – så accepterede jeg, og flere af lærerne var da også så venlige bagefter at sige, at det havde været en god tale. Jeg havde i flere dage siddet på skolen om eftermiddagen for at lave den på computeren, men desværre fik jeg ikke lavet en udskrift af den, da jeg gik på pension året efter, for så ville jeg have brugt den som "fyld" her i beretningen, men nogle af enkelthederne kan jeg da genkalde fra hukommelsen. Jeg startede med at fortælle, at de fleste af et menneskes levedage jo blot flyder af sted, uden at man kan skelne den ene fra den anden efter nogle års forløb, men for en lands-

dels eller et lands befolkning kan der være dage, som huskes. Dage, som er ekstra dejlige! Netop i 1995 var det 75 år siden, at Sønderjylland stemte sig hjem til Danmark, og den dag i februar 1920 stod uden tvivl skarpt i erindringen hos mange som en af de "dejlige dage".

Og d. 4. maj 1995 var det præcis 50 år siden, at vi fra den danske radio i England kunne høre de med længsel ventede ord: "Det meddeles i dette øjeblik fra Montgomerys hovedkvarter, at de tyske tropper i Holland, Nordvesttyskland og Danmark har overgivet sig!" Så blev der liv i gaden, mørklægningsgardinerne blev fjernet, og man satte lys i vinduerne – en skik, som mange i den ældre generation stadig holder i hævd, så den 4. og også den 5. maj var "dejlige dage".

Vi havde i dagene forud set "de hvide busser" køre mod Sverige med danske og norske mænd og kvinder, som havde siddet i de tyske koncentrationslejre. De skulle nu bringes i sikkerhed i det neutrale Sverige. Og så ventede vi på, at englænderne eller amerikanerne skulle komme. Men der kom ingen den første dag. Først dagen efter, d. 6. maj, kom de kørende i deres jeeps og andre biler. Vi børn stod naturligvis langs landevejen og vinkede, og soldaterne kastede bl.a. chokolade og tyggegummi ud til os. Tænk, at man skulle blive 10 år, inden man første gang prøvede tyggegummi!

Jeg sluttede med at sige: Og så vil jeg håbe, at I aldrig kommer til at opleve sådan en dejlig dag! Pause, mens børnene så lidt forundrede på hinanden, men fortsættelsen lød som følgende: For forud for denne ene dejlige dag, var der gået 5-6 år med en forfærdelig krig over næsten hele Verden, hvor millioner var blevet dræbt, og andre millioner var blevet fordrevet fra deres hjem. Nogle kunne måske siden vende hjem, mens andre måtte slå sig ned i fremmede egne.

De fleste af de ca. 50-60 ansatte på skolen forstod sikkert, at talens slutning også fortalte lidt om min situation, men for de ca. 650 børn i alderen 7 til 17 år var det blot en konstatering af, hvordan det kunne have været for millioner af fremmede mennesker.

Lidt mere om familien i Finland

Begge mine finske forældre kom oprindeligt fra Østerbotten. Isä blev født i Karijoki i 1909, men jeg kender ikke meget til hans "rødder", idet han jo forsvandt ud af mit liv, da jeg var 2-3 år gammel. Allerede før den officielle skilsmisse i 1940 havde isä været væk fra hjemmet længe, så äiti havde været eneforsørger i flere år. Jeg har ganske vist set isä nogle få gange siden – første gang i 1959, da jeg var tilbage i Finland for første gang, siden jeg kom til Danmark i 1942. Også en gang eller to i 1960'erne mødte vi ham, men han døde som den første af alle mine forældre. Han var rent finsksproget, så jeg har aldrig kunnet snakke med ham direkte.

Da vi engang i 60'erne opsøgte kirkekontoret i Karijoki for at få lidt oplyst om hans og dermed også mine forfædre, kom vi i snak med en ældre, svensktalende mand, som fortalte, at der på egnen var et område, som hed Palomäki, hvilket jo er mit finske ef-

Min musikalske, finske isä – det har ikke smittet af på mig!

Äiti som ganske lille. Omkring 1910.

ternavn. Navnet havde området fået for måske et par hundrede år siden, hvor en ung mand fra en landsby var rejst ud i ødemarken for at skabe sig et nyt hjem. Som det var almindeligt dengang, fældede han en del træer for at bygge et hus, men desuden brændte han et stykke med skov og krat af for at få jord til landbrug. Området var med en del bakker, og han fik derfor navnet Palomäki, idet palo betyder ild eller brand, mens mäki er det finske ord for bakker eller småbjerge. Navnet Palomäki betyder altså nærmest "de brændte bakker" og det blev navnet på "ham, der brændte bakkerne af".

Âiti blev født i Ylistaro d. 9. august 1907 som den yngste af 4 søskende. Min morfar var Jaakko Jaakonpoika Wiemerö og min mormor hed Sanna Liisa Juhantyttör. De ældre søskende var først Juha Wilhelm, som blev våbenmester i hæren. Han var i årene op til krigen og sikkert også under krigen udstationeret på Isosaari ud for Helsingfors, hvor vi engang i sommeren 1939 eller måske 1940, da der igen var fred efter Vinterkrigen, besøgte ham. Mens äiti og onkel Juha måske drak kaffe, og Kalle og jeg derfor var uden opsyn, så prøvede vi at dreje på håndsvinget på en af de store kanoner, og det lykkedes da også for os at dreje lidt på kanonløbet, men vi fyrede den ikke af! Kanonen var sikkert fra museumsafdelingen, for de aktive kanoner har vi nok ikke haft mulighed for at komme i nærheden af.

Den næstældste var moster Tyyne, som er den eneste fra familien, jeg har en svag erindring om, idet det var hende, som fulgte mig ind til Helsingfors om morgenen d. 2. juni 1942. Hun havde 4 børn, som alle var 5 til 10 år ældre end jeg, så dem har jeg slet ikke

Morbror Juha i fuld uniform. Han døde i 1950.

Moster Tyyne, äiti, Kalle og mig.

Min morbror Väinö Wiemerö i cowboyudstyr i USA ca. 1928-30.

nogen erindring om. En af fætrene traf jeg dog mange år senere. Han hed Ilmari Johannes og var blevet præst i Uusikaupunkki, som er Haderslevs venskabsby.

Den tredje i rækken var Väinö Ilmari, som jeg aldrig fik chancen for at hilse på, idet han som ganske ung – vistnok omkring 1923-25 – udvandrede til Amerika, hvor han i en periode var cowboy. Han døde allerede d. 16. juli 1931 blot 26 år gammel, da han blev dræbt af en vildfarende diskos! Om det var ved et stævne eller under træning, ved jeg ikke.

Min storebrors fulde navn er Kaarle Allan Palomäki, i daglig tale bliver han kaldt Kalle, og som man kan se på billederne af os rundt omkring i bogen, så er vi ret forskellige af udseende.

I ansigtstrækkene kan man sagtens se familieligheden, og det kan man også se hos min morbror Väinö, men mens jeg er gan-

Familien foran huset i Ylistaro. Äiti er det mindste af børnene på min mormors skød.

Kalle og Kai ca. 1936

ske lys efter äiti, så er Kalle meget mørkere efter isä. I Finland har man op gennem tiderne haft et omvandrende folkeslag, som kaldes "mustalainen", hvilket på dansk betyder "de mørke" eller "de sorte". Mustalainen svarer til de sigøjnere, som tidligere også kunne træffes her i Danmark. Det navn, de bruger om sig selv, er "romani". En eller anden landsbypige i Østerbotten har ikke kunnet modstå den omvandrende sigøjners charme og mørke, gnistrende øjne, så derfor blev nogle af mine forfædre mørkere, end de fleste finner ellers er.

Kalles mørke hud og hår har også givet anledning til nogle dårlige oplevelser for ham. Han kom i snedkerlære efter endt skolegang, og da han engang i 1946 var på vej hjem fra lærepladsen i Helsingfors, så han fra toget, at "Helios" stod i lys lue. Han løb naturligvis hjemad, så hurtigt, som han kunne for evt. at hjælpe med at redde nogle af deres fattige ejendele ud, men en barsk politibetjent standsede ham med ordene: "Her skal sådan en mustalainen ikke komme for at stjæle noget!"

Kalle blev siden en dygtig amatørfotograf, og han opnåede at få billeder med på fotoudstillinger i London, New York, Tokyo og også på "den permanente" i København, og han fik mange præmier for sine fotografier. En journalist ved det lokale blad har af en

5 søskende og "äiti" ved mit første besøg i sommeren 1959. I sofaen fra venstre Kai, äiti, Kalle. Foran fra venstre Kaarina, Matti, Mauri.

eller anden grund haft et horn i siden på Kalle, så da han skulle skrive om, at Kalle igen havde fået en pris for et foto, skrev han i overskriften ved omtalen af begivenheden: "Nu har "mustalainen" fra Malmi fået en præmie for et foto!" Det var noget, som gjorde ondt.

Äiti blev gift igen efter krigen, så jeg i de følgende år fik flere søskende. Kaarina blev født i 1947, og med ca. 2 års mellemrum kom Mauri og Matti til. Dem ser vi hver gang, vi er i Finland, men de er desværre også rent finsksprogede, så dem kan jeg kun snakke med gennem deres børn, som har lært engelsk i skolen.

Det er muligt, at det, at Kaarina blev født i 1947, var en medvirkende grund til, at äiti på det tidspunkt gav mere eller mindre afkald på mig, for et nyt barn og en ny ægtefælle trådte i stedet.

Olavi Oksa (Olavi fra Møllen) var blevet sendt hjem samme år om sommeren, og han har siden fortalt, at han opsøgte äiti kort efter sin hjemkomst for at fortælle, hvor godt jeg havde det i Danmark, så han kan sikkert også tage en del af æren for, at jeg kunne få lov til at blive i Danmark.

Lidt om min nye danske familie

Her i Danmark fik jeg jo en helt ny familie. Ikke blot en ny far og mor, men mange onkler og tanter, som hver især havde flere børn, så flokken af kusiner og fætre blev meget stor. Og i modsætning til i Finland, hvor vi ikke kom ret meget sammen med familien, så kom familierne på begge mine forældres sider ofte sammen, nogle gange til større fester, men også blot for at være sammen nogle timer en aften eller en eftermiddag.

Nogle af turene gik bl.a. til Skrydstrup, hvor den ene af fars brødre boede på slægtsgården. Det var onkel Johan, som havde været med i 1. verdenskrig på tysk side, fordi Sønderjylland dengang var tysk. Det var landsdelen blevet efter Danmarks nederlag til Preussen i 1864. Da onkel Johan hen imod 1.verdenskrigs slutning havde fået bevilliget en kort orlov fra skyttegravskrigen i Frankrig, så han kunne komme hjem til gården for at hjælpe med høstarbejdet, besluttede han at gøre noget drastisk for at blive fri for at skulle af sted igen! Dagen før han skulle tilbage til fronten igen, skulle han høste grøntfoder. Han standsede så hesten derude på marken, stak sin ene tommelfinger ned mellem knivene og gav hesten et rap med pisken. Men der blev ikke skåret nok af, mente han, så han prøvede igen, og denne gang blev fingeren klippet af helt inde ved roden. Naturligvis blev han af det tyske militær anklaget for at have gjort det med vilje, men krigens slutning var så nær, at man ikke nåede at lave en krigsretssag ud af det. Både onkel Johan og hans bror, onkel Maise (Marius), kom hjem fra krigen i live, men begge var alligevel mærket af den i resten af deres liv. Min far var kun 18 år, da krigen sluttede i 1918, så han nåede ikke at komme med.

Mange år senere blev onkel Johan igen ramt af en ublid skæbne, nemlig under 2.verdenskrig, hvor han som sagt havde slægtsgården i Skrydstrup. Han var sognerådsformand, så det blev hans svære lod at cykle rundt til landmændene i Skrydstrups omegn for at fortælle dem, at tyskerne ville bygge en flyveplads på deres marker, og at de derfor skulle flytte! Nogle måneder senere blev også selve Skrydstrup by indlemmet i flyvepladsens område, så onkel Johan, tante Anne og deres to børn, Asmus og Carla, måtte også forlade deres hjem og starte et nyt liv på en meget forsømt gård i den lille landsby Kastvrå tæt ved Sommersted..

Medlemmerne i min fars familie blev i øvrigt alle gamle, trods det hårde liv i hvert fald de to ældste brødre havde haft. Både onkel Johan og onkel Maise blev begge adskillige år over 90, mens faster Linne rundede 100 år. Min far døde blot få måneder før sin 90 års fødselsdag, men ham har jeg jo ikke arvet nogen gener fra!

På min mors side var familien meget større, idet hun havde 6 søskende, så der fik jeg 6 onkler og 6 tanter, som alle havde børn. Hun kom fra gården Saxgård på Als, og der på gården har der været mange store og små familiesammenkomster. Bl.a. var det i nog-

le år skik, at man samledes der en af juledagene. Den allerførste gang jeg var med til julefest der – det var altså ca. ½ år efter min ankomst til Danmark – så var jeg nok lidt uvant med at være sammen med så mange fætre og kusiner, så jeg holdt mig genert tilbage og sad blot på en stol og så de andre fare omkring. Pludselig går kusine Birthe hen til mig, stiller sig op lige foran – og knalder mig en ordentlig lussing! Det var hendes måde at sige til mig: "Se nu at komme i gang med at lege med os andre i stedet for bare at sidde der!"

Den episode gav anledning til stor ståhej! Samtlige tanter strømmede til, dels for at trøste mig og dels for at ruske i og skælde ud på den "formastelige" pige! Jeg har tilgivet hende!

Andre i den store kusine/fætterflok var ikke så aggressive. Jeg har tilbragt mange sommerferiedage på Saxgård, som var en slags centrum for flokken, men også i Rødding hos fætter Kjeld, som var lige så gammel som jeg, har jeg været flere gange. Rødding ligger ca. 40 km. fra Hoptrup, men alligevel cyklede jeg engang hjem derfra sammen med Kjelds lidt ældre bror, Jørn Erik, som dagen efter fortsatte de 60 km. til Saxgård.

I alt blev det til 16 fætre og kusiner på min mors side, mens der kun var 8 på fars side.

I juni 2002 inviterede jeg dem alle med ægtefæller til min 60 års "fødselsdag", og de kom næsten alle. En enkelt af dem, der ikke kunne komme, havde vist ikke læst, hvad der stod på bagsiden – det var ankomstmeddelelsen, som er vist på en af bogens første sider – så hun sendte en blomst med et vedlagt kort, hvor hun ønskede tillykke med fødselsdagen, men hun undrede sig alligevel, for hun havde altid troet, at jeg var ældre! Men det var altså min nye "fødsel", jeg fejrede, nemlig den dag jeg kom til Danmark for at starte et helt nyt liv.

Ved den lejlighed var der kun én tilbage af forældregeneration, men tante Maren fra Saxgård gjorde mig den glæde at være med, selv om hun var over 90 år gammel. Hun nåede endda et fejre sin 100 års fødselsdag, så efter hendes død er vi fætre og kusiner "den ældre generation".

Breve fra mor til mor

Min finske isä var den første blandt mine 3 sæt forældre, som døde. Det var allerede i 1975, mens min danske far var den sidste. Både isä og äiti var jo blevet gift igen – derfor antallet 3.

Da vi i starten af marts 1989 skulle rydde op i min fars dødsbo i Hoptrup, fandt vi i et hjørne af klædeskabet en lille rygsæk med følgende indhold: En kasket, en vinterhue, en trøje, et fint lommetørklæde, som äiti havde syet mit navn i med rødt uldgarn, og et spil "Musta Pekka". Det var den rygsæk, som jeg havde haft med fra Finland i sommeren 1942, og som jeg nu genså efter 47 års forløb. Det er uden tvivl min danske mor, som har lagt tingene til side med den tanke, at jeg siden ville sætte pris på at have dem.

"Musta Pekka"-spillet består af et antal kort, som hører sammen 4 og 4. I et sæt på 4 kort er der afbilledet en mand, en kone, en dreng og en pige, altså en familie. Kortene er forsynet med et flag oppe i hjørnet, og hvert land er også karakteriseret med noget kendetegnende for landet. Den danske familie er en bagerfamilie, den tyske er en slagterfamilie, den finske en sportsfamilie og den engelske en admiralfamilie!

Men spillet kan ikke bruges mere! Ganske vist er alle kortene der endnu, men ét kort

Min rygsæk med indhold.

Musta Pekka-kortene.

mangler flaget oppe i hjørnet, nemlig et af de engelske kort. Jeg mindes ikke, at jeg nogensinde er blevet drillet eller mobbet i skolen, men de andre drenge har alligevel på et eller andet tidspunkt fundet ud af, at Finland og Tyskland stod sammen i krigen, og en eller anden har nok ladet et ord falde om det, for alle de andre holdt jo med England og USA. For at vise, at jeg også stod på Englands side, klippede jeg det engelske flag af på et af kortene og limede det fast på låget af mit træpenalhus – så kunne alle da se, at jeg var på samme side som alle de andre drenge.

Alle tingene opnåede i øvrigt den ære at blive udstillet på Danmarks Nationalmuseum! Museumsinspektør Michael Andersen havde i samarbejde med en tysk historiker planlagt en udstilling med navnet "Mare Balticum", og udstillingen skulle vise Østersøregionens historie gennem tiderne. Der var ting fra Polen fra en udgravning fra oldtiden, middelalderfund fra bl.a. Sverige, russiske soldaters efterladenskaber bl.a. i form af et tøjstativ fra en kaserne i det gamle Østtyskland, og fra Finland altså min rygsæk med indhold.

Jeg havde den glæde at blive inviteret til udstillingens åbning sammen med Helga, så vi stod på den indvendige balkon, mens dronningen sad lige nedenfor. Senere fortalte Michael Andersen os, at dronningen under den særlige rundvisning for hende standsede ud for den montre, hvor mit udstyr lå og spurgte, hvad det var for noget, hvorefter Michael Andersen fortalte hende om finnebørnene.

Foruden rygsæk m.m. lå der også en skotøjsæske i skabet. Da jeg åbnede den, så jeg en hel masse breve. Jeg har sikkert set dem tidligere, for de fleste frimærker var klippet af, og jeg har sikkert også fået dem læst op af fru Hansen, for jeg kunne hverken dengang eller nu selv læse indholdet, som naturligvis var på finsk.

Det var breve fra äiti, og de var alle adresseret til min danske mor. Tænk, at det dengang var tilstrækkeligt at skrive følgende adresse på et brev, som skulle den lange vej fra Finland til Danmark: Fru Marie Schmidt, Danmark, Hoptrup. Ikke noget med postnummer, gadenavn eller husnummer, som er absolut nødvendigt nu til dags!

Jeg kunne naturligvis ikke læse brevene, så da vi kom til Finland et par år senere, opsøgte vi Olavi Oksa (Olavi fra Møllen) i hans sommerhus i det østlige Finland og fik ham til at oversætte dem.

Det foregik på følgende måde: Olavi havde stakken af breve foran sig, så vidt muligt ordnet efter dato. Helga havde en kuglepen og et hefte, så hun kunne skrive efter Olavis diktat – og jeg lånte Olavis robåd og "nød livet ude på søen!" Det tog, så vidt jeg husker, det meste af et par dage.

Brevene spænder over en periode på lidt over et år fra 26. juni 1942, altså blot små 3

uger efter min ankomst til Hoptrup, til det sidste brev, som er dateret d. 21. august 1943. Der har uden tvivl været flere breve, som blot ikke er blevet gemt – desværre.

Allerede i det første brev fra d. 26. juni 1942 skriver äiti, at mange andre mødre allerede har fået flere breve fra deres barn i Danmark, mens hun kun har fået et kort, hvor jeg har skrevet min adresse. Også i de følgende breve bliver jeg bebrejdet, at jeg ikke skriver hjem til Finland, så allerede på det tidspunkt har jeg åbenbart sluttet mig så tæt til mine nye forældre, at äiti er, om ikke glemt, så i hvert fald skubbet meget i baggrunden.

I det samme brev skriver äiti, at hun regner med, at jeg er tilbage i Finland igen til efteråret, hvor mange af de andre måtte hjem igen, men i et brev blot et par måneder senere skriver hun, "nu må vi se, om du må blive der vinteren over"

Så lidt adresse skulle der til i 1942 for at et brev kunne finde vej fra Malmi til Hoptrup! Frimærket har jeg sikkert revet af.

Men allerede i et brev fra d. 3. februar 1943 bliver mit ophold i Danmark yderligere forlænget, idet äiti da skriver: "Han må godt blive der for min skyld, hvis de bare giver lov. Jeg har i efteråret spurgt om lov, og de gik med til det, og de gav lov til, at Kai må blive der i krigstiden, men jeg har mistet det brev, som de sendte fra socialministeriet, men jeg tror nok, at de giver ham lov til at blive der, skønt der er mange børn, der er kommet hjem derfra."

Hun skriver, at hun længes meget efter sin "lille guldklump", for i sommertiden er hun jo helt alene, idet Kalle er væk i 8 uger på landet i nærheden af en by ved navn Puusula.

I august 1943 har det åbenbart været tæt på, at jeg skulle sendes hjem, idet äiti d. 21.8. skriver: "Jeg vil igen meddele, at Kai gerne maa blive hos Dem for mig, men han maa ikke for Mannerheimforbundet. Jeg kunde prøve på at gaa derhen igen, men jeg tror ikke, at det lykkes, naar de en Gang har sagt nej. Men hvis De kan faa en Lægeattest til ham, at han virkelig er sygelig, og hvis han saa skal rejse, saa kan De bare vise Attesten!"

Dette brev har jeg i original oversættelse fra fru Hansen – derfor den gammeldags retskrivning.

Det er åbenbart lykkedes, hvilket også fremgår af et brev fra fru Hansen dateret d. 19. september. Der skriver hun: "Det var nu vor Lægeattest, der hjalp. Det kan man tydeligt se, så det var da godt, at vi sendte den ind. Alt er jo klart, Kai maa blive."

Efter d.21.august 1943 er der desværre ikke flere breve, men der er en hel del postkort sendt til min fødselsdag eller til jul i de forskellige år, også flere efter krigens slutning. De fleste er ikke forsynet med dato for, hvornår de er skrevet, og desværre er poststemplernes datoer heller ikke til at se, fordi frimærkerne er klippet af – måske sidder nogle af dem i min samling endnu!

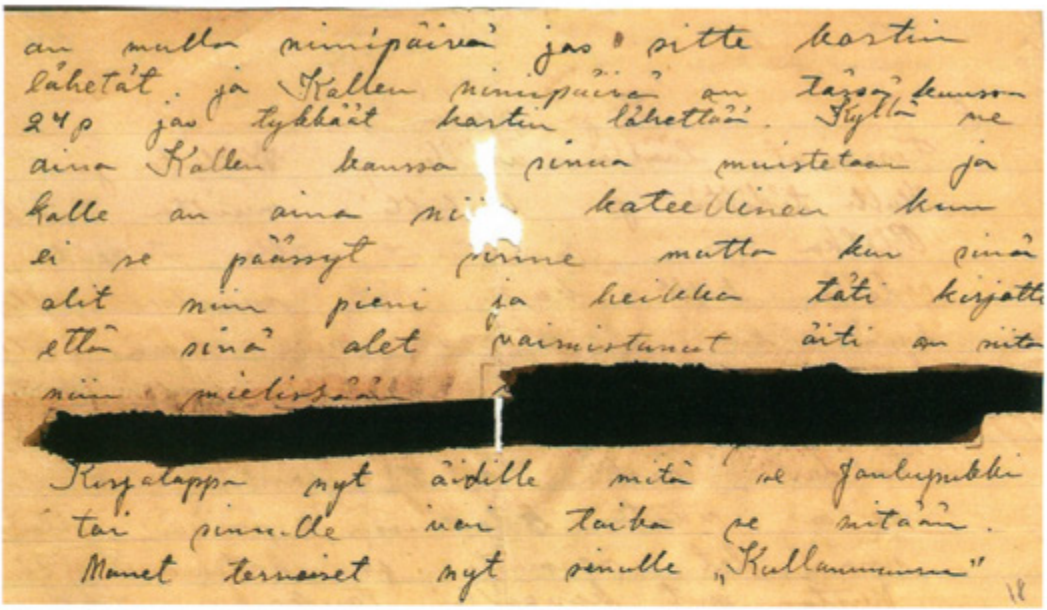

Censureret brev.

Flere af postkortene har Kalle skrevet. Bl.a. et fra efteråret 1942, måske et kombineret fødselsdagskort og julekort. Der står:

"Hej Kai, hvordan har du det? Kai, send mig et eller andet legetøj!
Hilsner fra Kalle."

Det er sikkert rygtet om alle de legesager, som jeg fik straks fra starten her i Danmark, og som min danske mor måske har skrevet om, der har fået Kalle til at ønske at få del i overfloden!

Det var ikke kun området "legetøj", Kalle ønskede at få en andel af, for han skulle jo have været med på rejsen til Danmark, men få dage før afrejsen var der kommet besked til äiti, at de havde været nødt til at reducere antallet af børn i den pågældende transport, og at de ældste var blevet sorteret fra, deriblandt Kalle. Den dag, jeg skulle af sted, var Kalle sendt væk, og da han senere kom hjem og fik at vide, at jeg nu var på vej til Danmark, blev han meget ked af det, for han havde jo regnet med, at vi skulle følges ad. Det har plaget ham hele livet og gjort ham bitter. Ikke på mig, men på skæbnen, som havde taget chancen fra ham til at få et meget bedre liv i Danmark, end han fik i Finland. Efter krigen skulle han være kommet på ferie i Danmark, men også det glippede – der kom blot et telegram fra København med teksten: "Kalle Palomäki var ikke med på skibet "Arcturus" fra Helsingfors."

Alle breve til og fra Finland blev i krigsårene åbnet af censuren, og selv om äiti sikkert ikke har haft kendskab til den præcise frontsituation, så er der flere steder i brevene passager, som er sværtet over. Hvad der har stået, ved jeg derfor ikke, men muligvis har det været lidt for pessimistiske ord om forsyningen af mad.

Rationeringen i Finland

I mange af brevene skriver äiti om madproblemer. Rationeringen var meget strengere i Finland end den var i Danmark, så næsten alt kunne kun fås, hvis man havde rationeringsmærker. Det gjaldt dog ikke kartofler og enkelte andre varer, som hovedsageligt blev solgt på torvedagene i byerne. Omegnens bønder kom ind til købstaden med deres varer, som altså kunne være kartofler, men også fx æg blev solgt uden rationeringsmærker. Den dag i dag er torvehandel meget mere udbredt i Finland, end den er i Danmark, hvor det jo er professionelle grønthandlere og fiskehandlere, som sælger deres varer i skiftende byer i løbet af ugen.

En måde at betale for kartofler eller æg til landmændene kunne være en byttehandel med rationeringsmærker, som landmanden så kunne sælge videre på den sorte børs.

I et gammelt nummer af Billed-Bladet fra eftersommeren 1941, da Fortsættelseskrigen var begyndt, er visse varer vist med den mængde, de kunne købes i. Bladet fik jeg af et andet finnebarn, Kaino Nielsen.

Mælk kunne man få 1 dl af pr dag, "når der da var noget at få" stod der videre i teksten, for det var langt fra tilfældet hver dag.

Brødrationen var på 320 g pr dag, hvilket jo lyder af en del, men da brød skulle være et af de bærende næringsmidler, som skulle udgøre en stor del af dagens mad, så slog det sjældent til, så alle i familien kunne blive mætte.

Smør, margarine eller fedt til at smøre på brødet eller stege sine bøffer i, kunne man få 60 g af pr. dag, men ligesom med mælk var det slet ikke hver dag, man kunne finde det i butikkerne.

Kød var nok det vanskeligste at få fat på. Rationen var på det tidspunkt, da Billed-Bladet blev udgivet, altså i sommer eller efterår 1941, på 50 g pr dag. Og det var den samlede sum af alle kødvarer, altså også fx pålæg til de 320 g brød.

Efterhånden som krigen skred frem, blev madsituationen værre og værre. I et brev fra d. 12. august 1943 skriver äiti: "Hakket svinekød kan man få 100 g pr. måned pr. person, så det kan man ikke lave mad af mere end én gang om måneden, og alt andet får vi i samme målestok."

I samme brev remser hun en række ting op, som er rationeret. Der står sukker, kaffeerstatning, sakkarin, sæbe, marmelade foruden de før nævnte varer.

Sukkerrationen var på 250 g pr måned, men i efteråret 1943 fik alle 500 g ekstra syltesukker, så man kunne plukke bær ude i naturen og sylte dem til brug i løbet af vinteren.

Når der manglede så meget, lærte man at klare sig på mange andre måder. Fx kunne man blande bark i melet, når der skulle bages brød, og ligesom man gjorde i Danmark i stenalderen, så kunne brændenælder fint bruges til enten suppe eller noget, som kunne minde om stuvet spinat. Jeg husker fra mit sidste forår i Finland, at de store piger sad

med handsker på nede i gården med en stor stak brændenælder, som de ordnede ved at tage de groveste dele af stænglerne fra, mens bladene og de tynde stængler kunne bruges i madlavningen.

Også på andre måder kunne man skaffe ekstra mad. I et brev fra d. 7. juli 1943 skriver äiti: "Hør nu, Kai, mor har købt en lille gris! Den springer rundt på gulvet og bider os i vore bare tæer. Når den har sprunget rigtig meget rundt, går den op i sin kasse, hvor den sover og spiser. Den er så stor som en lille kat."

Det var jo nok ikke, for at Kalle kunne have et kæledyr, for så havde äiti vel købt en hund eller kat, men grisen kunne fodres med det, Kalle og äiti kunne finde ude i naturen, og når den så var blevet et halvt års tid gammel, altså ved juletid, så blev den sikkert slagtet.

Nu skal man huske, at det var oppe i "lejligheden" på ca. 18 m^2, at der nu også var en lille gris foruden min bror!

Og så er der atter tid til at nævne "Mit livs eventyr", for tænk, at jeg hver eneste dag i mit nye hjem kunne sætte mig til et veldækket bord og spise mig mæt!

Nu kan det måske lyde, at jeg ofte måtte sulte i Finland, men Kalle og jeg var faktisk mere heldigt stillede end mange andre. Äiti havde, som før nævnt, arbejde på restaurant ELANTO, så vi kom mange gange op ad bagtrappen om aftenen og fik mad, som var blevet til overs.

I de første uger af mit ophold i Danmark var jeg og de andre finnebørn på en slags diæt, idet man var bange for, at vi ikke kunne tåle den kraftige mad, som vore maver slet ikke var vant til, ligesom der også var begrænsninger for, hvor meget og hvad vi måtte spise, men det blev aftrappet efterhånden.

Jeg mindes ikke, at jeg nogen sinde har spist et æg i Finland, men sandsynligvis har jeg fået det i sommeren 1941, da jeg var på landet sammen med Kalle, for der på husmandsstedet langt ude i skoven havde de høns. En morgen – det var nok et par uger efter min ankomst til Danmark, så jeg kunne endnu ikke gøre mig forståelig på dansk, trods Hans's undervisning – da stod der et æg ved min plads ved morgenbordet. Jeg anede ikke, hvad jeg skulle stille op med det, men min nye mor hakkede toppen af ægget med sin kniv og viste mig, hvordan jeg skulle grave indholdet ud. Og det smagte bare himmelsk! Da jeg havde spist ca. det halve, stillede jeg ægget til side og spiste brød med marmelade og også af de andre ting, som stod på bordet. Mor forstod ikke, hvorfor jeg ikke spiste op, og jeg kunne ikke forklare det – sprogfærdigheden var ikke stor nok endnu – men pludselig dukkede forklaringen op for min mor. Hun tog mig ved hånden og førte mig ind i butikken, hvor hun åbnede en låge og pegede! Der lå jo i hundredvis af æg, for som et bijob ved siden af købmandsbutikken kørte far også rundt til omegnens landmænd for at hente deres æg, som en bil fra "Fyens Ægeksport" så hentede en gang om ugen. Der var jo masser af æg, så jeg kom hurtigt tilbage til bordet og spiste glad resten, for nu kunne jeg jo se, at jeg sikkert kunne få æg, så ofte jeg ønskede. Min tanke havde været, at noget så lækkert kunne man ikke være bekendt at spise på èn gang – jeg ville gemme noget af det til senere.

Denne oplevelse har fulgt mig livet igennem, så jeg stadig sætter meget høj pris på et blødkogt æg til morgenmaden, men vi spiser det kun lørdag og søndag, for der skal da være forskel på hverdag og weekend!

Det med respekt for maden prægede alle finnebørnene. Man spiste op, og hvis der var noget til overs på brødfadet, så havde Satu, som var hos dr. Ottosen, gjort det til en vane at tage resten med op på sit værelse, hvor hun lagde det i en skuffe – det var godt at have en reserve til senere brug, hvis der nu ikke skulle komme nye forsyninger! Jeg må på et tidligt tidspunkt have indset, at der var mad nok i købmandshjemmet, for jeg brugte aldrig Satus vane.

Samme Satu led ligesom flere af os andre af noget, man nok i dag ville kalde granatchok. Hver gang i de første uger, når hun hørte en brummende lyd fra en motor, måske en tysk militærbil ude på vejen, krøb hun ind under det nærmeste bord, mens hun råbte: "Russki, bom, bom", hvilket betød, at hun frygtede, at russiske flyvemaskiner ville kaste bomber.

Jeg selv havde også en enkelt oplevelse, som viste, at jeg havde oplevet noget, som havde sat dybe spor i erindringen. Vi var inviteret ud til onkel Luther og tante Didde i Haderslev til en eller anden familiefest. Onkel Luther og tante Didde hørte også med til familien, idet Luther havde været gift med fars søster Kjestine, der som den eneste i den del af familien, døde tidligt, hvorefter Didde blev husbestyrerinde for Luther.

Da der var spærretid med forbud mod at gå rundt i byen efter mørkets frembrud, skulle vi allerede komme sidst på formiddagen til noget mad og så cykle de 10 km. hjem til Hoptrup sidst på eftermiddagen. Jeg havde anbragt mig på gulvet, hvor jeg kiggede i et blad, mens de voksne snakkede. Pludselig lød sirenen! Jeg for op, greb mine sko og stormede ned ad kældertrappen. Far løb efter mig og spurgte forvirret, hvorfor jeg dog løb min vej, og jeg forklarede, at nu kom russerne jo og bombede, for sirenen havde varslet luftalarm!

"Nej, nej", forklarede min far, "at sirenen tuder nu, betyder blot, at klokken er tolv, og den bliver afprøvet en gang hver uge." At det så netop skulle ramme den dag, da vi var i Haderslev, var blot et sammentræf af uheldige omstændigheder.

På Haderslev Statsseminarium

Som nævnt tidligere besluttede jeg at blive lærer. Det skete, mens jeg gik i mit sidste år på Haderslev private Realskole, først de 4 år i mellemskoleklasserne og derefter den 1-årige realklasse. Realeksamen bestod jeg i foråret 1952 (det gik ganske udmærket!) og jeg sendte straks en ansøgning om optagelse på seminariet. Jeg regnede egentligt ikke med at komme ind det år, men så kunne jeg måske komme ind året efter, for jeg ville jo kun være 17 år, når undervisningen på seminariet begyndte i starten af september. I ventetiden fra april til september var jeg landbrugsmedhjælper i Kastvrå hos onkel Johan. Det var som 3.karl efter sønnen Asmus og 2.karlen Peter, men jeg lærte da bl.a. at hakke roer, selvom det den første dag gik langsomt – de andre var oppe i den anden ende af marken, når jeg var ca. halvvejs, men det blev bedre efterhånden.

Der var også en røgter på gården – det hedder vist en fodermester nu til dags. Han var en rigtig hidsigprop, så køerne fik en med malkeskamlen, hvis de ikke straks fandt deres rette plads. Det var så heldigt, at der netop den sommer skulle bygges en ny stald, fordi gården var meget forsømt, da onkel Johan overtog den efter evakueringen fra Skrydstrup. Jeg syntes, at det var meget sjovere, end at fodre svin eller hakke roer, at klatre rundt på først den gamle stald for at bryde den ned, og siden være håndlanger for murerne og tømrerne, mens de byggede den nye stald.

Engang i maj var jeg så til optagelsesprøve på Seminariet. Det var ikke kun en "kundskabsprøve" i de forskellige fag, som jeg vist havde regnet med, men også en psykologisk prøve, hvor vi skulle vise vores evne til at kombinere forskellige ting, men alt sammen kun skriftligt. Det tog en hel dag, hvorefter jeg cyklede tilbage til Kastvrå for at fortsætte min landmandstilværelse, som jeg regnede med skulle vare et godt stykke tid endnu, for helt ærligt: Jeg var for ung til at starte en videregående uddannelse så kort efter realeksamen og ganske uden studentereksamen.

En måneds tid senere var jeg i Haderslev for at ordne et eller andet, og der løb jeg helt tilfældigt på far, så det har nok været en mandag, hvor han jo altid var på tur til de forskellige grosserere for at bestille nye varer. Han havde et brev med til mig, og jeg kunne se, at det var fra seminariet. Min første reaktion var: Det er jo nok afslaget på optagelse, men minsandten – der stod:

"De er optaget på Haderslev Statsseminarium.
Skoleåret starter d. 1.september, og De bedes møde kl. 9.00."

Da blev jeg minsandten stolt! Ikke bare over, at jeg var optaget, men det var første gang, at jeg var blevet tiltalt med DE!

Kun 17 år gammel startede jeg så på seminariet med udsigt til at blive en af de alleryngste lærere, når jeg som forventet ville være færdig som 21-årig i 1956. Jeg var da også

den yngste i klassen, mens den ældste var 32 år gammel, men det holdt kun en måneds tid, for så var der én, som gav op, og vedkommende blev erstattet af en pige, som var 4 måneder yngre end mig! ØV!

Vi blev senere kolleger på Sct. Severin skole, hvor også den ældste fra seminarieklassen på et tidspunkt blev ansat.

Jeg var uden tvivl for ung til at starte uddannelsen, men dengang skulle man jo blot igennem uddannelsessystemet så hurtigt som muligt. Jeg blev boende i Hoptrup i de 3 første år af seminarietiden, så i grunden føltes det nærmest som en fortsættelse af realskoletiden. Da jeg nåede til det sidste skoleår (1955-56) søgte jeg om optagelse på seminariets kollegium, som lå på øverste etage af selve seminariet.

I første omgang fik jeg ikke plads, men denne gang var det mig, som slap ind på et afbud fra en anden en måneds tid inde i skoleåret. Først da kom jeg i gang med det liv, som man vist forventer af unge i alderen 18 til 20 år. Det blev til en hel del kortspil, en øl gled også ned i ny og næ, for nu var det jo ikke en cykeltur på 10 km at se frem til, efter at festen på seminariet var forbi – det var blot op ad trapperne og i seng.

Men der blev også tid til at læse og dyrke sport. Det var her, mens jeg gik i 4. klasse, at jeg var med til at vinde DM i 4x100 m stafet for alle landets seminarier, ligesom jeg også var med på seminariets fodboldhold, som nåede frem til finalen i landsturneringen for seminarier. Den tabte vi så stort til et seminarium fra København, som bl.a. havde en landsholdsspiller med. Jeg mener at huske, at han hed Zachariassen.

Eksamensperioden var temmelig lang med blot en enkelt eller nogle gange to eksaminer om ugen, så jeg opsøgte Stadsskoleinspektør Ravn på Sct. Severin skole for at spørge, om det var muligt at få et vikariat, og det lykkedes straks. Jeg kunne begynde på Hertug Hans skole d. 9. april, og jeg fik naturligvis ordnet det sådan, at jeg kunne holde fri de dage, hvor jeg skulle til eksamen. Jeg har siden truffet enkelte af de elever, som jeg havde dengang, og de har da fortalt, at de godt nok syntes, at jeg blot var en stor dreng, men at de dog alligevel havde været godt nok tilfreds med min undervisning. Der var mange forskellige fag, jeg kom til at undervise i, men det værste var dog, da jeg i en periode fik overladt en klasse, hvor jeg bl.a. skulle undervise i håndarbejde! Da var jeg glad for, at jeg havde fundet Helga, så hun var med for at samle de masker op, som jeg og børnene havde tabt!

I samme periode var jeg klasselærer for en 3.mellem, hvor jeg havde dansk, og jeg fik også enkelte vikartimer – mest i gymnastik – i 4.mellem, hvor Keld Friis-Hansen gik. Han blev siden lærer på Sct. Severin skole og senere også ungdomsskoleinspektør. Keld blev derfor først min elev, derefter min kollega og til sidst min foresatte, da jeg i en periode var lærer i ungdomsskolen i en speciel 11.klasse for elever, som stilede mod en teknisk uddannelse. Dem havde jeg til ekstra matematik.

At jeg så også spillede whist med Keld en gang imellem uddybede kun vores kendskab og venskab! Desværre døde Keld alt for tidligt.

En familie stiftes

Jeg nævnte før, at det var godt, at jeg nu havde Helga til at samle masker op for mig på Hertug Hans skole, så hende må jeg også hellere fortælle lidt om, idet det var hendes skyld, at jeg efter mange års afbrudt forbindelse til familien i Finland, omsider genoptog brevskrivningen. Ved juletid i 1955 sad vi på mit kollegieværelse på øverste etage af seminariet og snakkede om løst og fast, og på et tidspunkt kom vi ind på familieforholdene for os begge. Helga er sydslesviger, og hendes far var tvangsindkaldt som tysk soldat under 2. verdenskrig, men efter krigen kom Helga i den danske skole i Kappel. Senere blev der bygget en dansk skole i Gelting, hvor Helga boede sammen med sin mor, storesøster og lillebror, mens hendes far sad i russisk fangenskab i Sibirien, hvorfra han kom hjem i 1947. Realeksamen blev taget på den danske Christian Poulsens skole i Flensborg, hvorefter turen gik til Haderslev for der at tage lærereksamen på seminariet.

Som flygtning havde jeg ikke turdet flirte med de danske piger, for det kunne jo have givet kløe, når de indfødte drenge så, at en flygtning lagde an på en af deres piger. Derfor ventede jeg, til der kom en indvandrer på seminariet! Nå, så slemt var det nu ikke, for som jeg har nævnt tidligere, så var der jo ingen, som kunne se på finnebørnene, at de var anderledes end de indfødte. Der var sikkert også nogle af mine klassekammerater på seminariet, som slet ikke var klar over, at jeg ikke engang var dansk statsborger på det tidspunkt.

Mit første møde med Helga foregik under lidt specielle forhold. På seminariet blev der i løbet af skoleåret holdt nogle foredrag af mere eller mindre kendte personer om meget forskellige emner. En dag kom den berømte afholdsagitator Lars Larsen-Ledet, som ville advare de kommende lærere mod alkoholens svøbe. Jeg husker ikke, hvor meget jeg lyttede efter – jeg har i hvert fald siden drukket både øl, vin og diverse spirituosa, men som regel i rimeligt moderate mængder – for min opmærksomhed blev afledt af tilstedeværelsen af en ung pige klædt i en sort bluse og tilsvarende nederdel. Det endte da også med, at jeg samlede mod til at snakke med hende, og da jeg ved en koncert nogen tid senere kom til at sidde lige bag ved hende, spurgte jeg, lige før musikken begyndte, om hun ville dele min madpakke med mig. Hun fik ostemaden med rejesmøreosten! Og så blev vi gift i sommeren 1958.

I 1959 blev Susie født. Hun skulle være døbt Susie, men da en af tanterne havde en lille hund – en lille pekingeser – som blev kaldt Susie, så bøjede vi os for min mors ønske om at døbe hende Susanne, men hun er livet igennem kun blevet kaldt Susie, og for nogle år siden tog hun officiel navneforandring til det, som hun hele tiden har heddet. Valget af døbenavnet var endda heldigt, idet vi senere fik at vide, at äitis mellemnavn var Susanna, så på den måde blev Susie opkaldt efter hende.

I 1965 kom så sønnen, som kom til at hedde Finn, så der var en navneforbindelse til

mit hjemland, og mellemnavnet blev Olavi efter min "reservestorebror", nemlig Olavi Oksa = "Olavi på Møllen".

I 1962 var vi så vidt, at vi dristede os til at købe en byggegrund trods advarsler fra alle sider. Et ungt lærerpar med et barn kunne da umuligt sætte sig i gæld til op over begge ører, blot fordi de gerne ville have lidt mere plads end det, de begge havde haft i deres barndom, men vi trodsede alle advarsler og købte en lille byggegrund, som vores gode ven, lærer Ejner Paarup, anbefalede – for så kunne vi blive hans naboer! Ejeren af grunden var min tidligere lærer på seminariet, Axel Nielsen, så vi fik den til den pris, som han selv havde givet plus lidt ekstra for den rente, han kunne have fået, hvis pengene havde stået i banken, så vi måtte af med 6.200 kr.!

Huset blev bygget i 1963 for den formidable sum af 97.000 kr. inkl. alle omkostninger, hvilket efter manges mening ville betyde, at vi om et år eller to måtte flytte fra hus og hjem – men vi klarede den og bor stadig i samme hus.

Men nu tilbage til vores samtale i december 1955 på kollegieværelset. Helga fortalte om sin familie, og jeg måtte så gøre gengæld og fortælle om min omtumlede tilværelse fra en tidlig barndom i fattigdom i Finland til en lykkelig barndom fra 8-årsalderen og en dejlig ungdom i Danmark. Jeg måtte også indrømme, at jeg ikke havde været i forbindelse med min finske familie i adskillige år, for selv om der var kommet et julekort i flere år efter krigen, så havde jeg aldrig sendt noget den anden vej. Min finske äiti var jo også blevet gift igen, hvilket jeg dog ikke vidste på det tidspunkt, men jeg regnede med, at den forbindelse var skåret over for altid.

Men pludseligt siger Helga: "Du kan ikke være bekendt, at du aldrig har skrevet til din mor og din bror i så mange år!" Den tyggede jeg på et stykke tid, men en skønne dag skrev jeg så et brev til äiti i Finland. Jeg lagde en engelsk oversættelse ved, og Helga oversatte også brevet til tysk, for så var der da håb om, at de kunne få en af teksterne oversat, for finsk kunne jeg jo ikke skrive mere. Jeg kunne huske min adresse fra dengang, jeg rejste, men jeg vidste ikke, at beboelsesdelen af HELIOS var brændt allerede i 1946, men det finske postvæsen har åbenbart gjort sig den ulejlighed at spore äiti deroppe, selv om hun i mellemtiden var flyttet flere gange. En skønne dag kom der svar deroppe fra, endda på engelsk. Kalle var blevet gift med en karelsk pige, Oili, som kunne engelsk, så nu kunne vi uden besvær korrespondere med hinanden.

Et gensyn blev det dog ikke til lige med det samme, men nu gik der breve frem og tilbage med nogenlunde regelmæssige mellemrum. Først da Helga og jeg besluttede at gifte os i sommeren 1958, kom Kalle og Oili herned til brylluppet. Vi hentede dem i lufthavnen i Kastrup, og de var med os på bryllupsrejsen til Bornholm i øsende regnvejr alle dagene.

Oili havde for resten en meget elegant håndskrift med flotte sving på bogstaverne. Det gav anledning til en lidt pinlig misforståelse, som først blev afsløret, da Kalle og Oili kom til vores bryllup. På grund af hendes elegante bogstaver havde vi troet, at det første bogstav O i hendes navn var et D, så da hun og Kalle ankom, bød vi velkommen med de ord, som vi omhyggeligt havde indstuderet på finsk: "Tervetuloa, Kalle ja Dili" (velkommen, Kalle og Dili). Først forstod de vist ikke rigtigt, hvad vi sagde, fordi vi lagde trykket på ordene helt forkert – der skal altid være tryk på første stavelse i finske ord,

uanset hvor lange de er, men vi havde lagt tryk på stavelsen "tu". Måske har de også set lidt forundret på os ved vores udtalelse af deres navne, men det opdagede Helga og jeg ikke, så vi kaldte hende fortsat "Dili", indtil de en uges tid senere fortalte os, at "dili" altså betød "mursten". Ordet staves ganske vist "tiili", men det udtales "dili", idet man ikke har "stød" på visse bogstaver på finsk, så t bliver til d, p udtales som b og k nærmest som g.

Selve bryllupsfesten var vist også lidt speciel, idet der blev talt mange sprog ved bordet! Kalle kunne jo kun finsk, mens Oili også kunne engelsk, Helga kunne dansk og naturligvis tysk, men ikke særligt meget engelsk, for dansk blev jo første fremmedsprog for hende efter krigen. Jeg kunne naturligvis dansk og en del engelsk, mens jeg altid i realskolen havde boykottet tysk og slet ikke haft det på seminariet. Helgas gamle farfar var med til brylluppet, men han kunne kun plattysk, mens Helgas far og mor både talte dansk og tysk.

Det kunne da ske, når fx Helgas farfar ville sige noget til Kalle, at han sagde det på plattysk til Helga, som oversatte det til dansk til mig, som sagde det på engelsk til Oili, som derefter sagde det på finsk til Kalle. Når så svaret skulle tilbage i den modsatte rækkefølge, var det slet ikke sikkert, at svaret passede til det oprindelige spørgsmål.

Brylluppet blev holdt, mens jeg endnu var indkaldt til "Det kongelige, danske Flyvevåben". Jeg nåede dog aldrig at komme i luften, nærmest direkte modsat, idet jeg i en

Familien samlet til min 70-års fødselsdag i 2004. Fra venstre: Annemarie, Finn, Susie, Kim, Kaarina, Helga og mig. Foran: Christian og Martin. Kalle er ikke med, for det var ham, som tog billedet.

meget stor del af min militærtid sad mange meter under jorden i radarbunkeren ude i Bæk Skov ved Flyvestation Skrydstrup. Forud var gået en tid med adskillige krumspring for ikke at få forlænget militærtiden til to år, som værnepligtige sergenter kunne risikere. Jeg ville hjem hurtigst muligt for at være ægtemand, far og lærer.

Foruden at Helga og jeg blev gift, har vore to børn da også fejret bryllup. Susie ville åbenbart følge traditionen op med at gøre familien international, så hun fandt Kim fra Norge, mens jeg ikke helt kan sige det samme om Finn, idet han mødte sin skæbne på atletikbanen i form af Annemarie fra Holstebro. Begge familier bor i Virum blot en km. fra hinanden, så vi altid kan besøge begge parter.

Så blev jeg dansk soldat

Militærtiden begyndte i Jonstrup på rekrutskolen. Den varede blot 3 måneder, og med udsigt til yderligere et års tid som menig i radartjenesten ved en flyvestation et eller andet sted i landet så fremtiden ud til at være helt i orden. Men der ventede en ubehagelig overraskelse, for ca. 14 dage før rekrutskolen var forbi, fik jeg sammen med flere andre den besked, at jeg var udtaget til at komme på sergentskolen! Jeg protesterede, men der var ingen kære mor. Med min uddannelse som lærer var jeg selvskreven til at komme videre i systemet, påstod løjtnant Mellerup, kaldet Pygmællerup pga. af hans ringe højde.

Der var ingen vej udenom, så jeg måtte videre til Værløse, hvor sergentskolen lå. Den skulle i første omgang vare 3 måneder, hvorefter der var 3 måneder på en flyvestation i jobtræning, og så var der igen 3 måneder på skolen i Værløse, hvorefter vi kunne blive udnævnt til sergenter, som havde yderligere et års pligtig tjeneste, så det kunne altså blive til hele 2 år i militæret. Det passede mig ikke særligt godt, men heldigvis kom skæbnen mig til undsætning!

Under de første 3 måneder i Værløse prøvede jeg ved et par lejligheder at demonstrere, at jeg ikke hørte hjemme på sergentskolen ved at lave nogle små provokationer, uden dog at gå over stregen så det kunne resultere i en egentlig straf. Da jeg engang var stueformand – det var en opgave, som gik på skift mellem de 8, som boede sammen på stuen – skulle jeg meddele den inspektionshavende sergent, at alle var til stede, hvorefter han gav ordren, "træd ind", hvilket betød, at jeg skulle træde et lille skridt tilbage og gøre honnør. Honnøren var åbenbart ikke god nok efter hans smag – der var sikkert ikke nok "knald på", når hælene blev slået sammen – for han kommanderede "3 skridt frem", og derefter igen "træd ind" et par gange. Det gentog sig 15-18 gange, men jeg var åbenbart den stædigste, idet jeg bestræbte mig på at gøre det fuldstændigt ens hver gang, for til sidst rystede han på hovedet og gik videre til næste stue.

De 3 måneder på jobtræning var betydeligt rarere end tiden på sergentskolen i Værløse, idet vi i Skrydstrup var inddelt i faste vagthold, som på skift kom ud til radarbunkeren i Bækskov, hvor vi hovedsageligt skulle arbejde ved VPB'en. Det var en stor, lodretstående plastikplade, hvorpå der var indtegnet et Danmarkskort. Vi almindelige menige, hvortil sergenteleverne blev henregnet, stod bag VPB'en og skulle så indsætte flyenes positioner efter anvisning fra dem, der sad ved radarskærmene. Det skulle foregå med spejlskrift, så de, der skulle se på kortet fra forsiden, nemt kunne læse vores tekster. Det voldte lidt besvær i starten, men efterhånden gik det ganske automatisk. En gang imellem kunne vi også få lov til at sidde ved radarskærmen for at følge flyenes spor hen over Danmark.

Flyvestation Skrydstrup havde også en lille ekstra opgave, idet der altid skulle være et par observatører udstationeret på Langelandsfortet, hvor de skulle holde øje med lavtgående flyvemaskiner, som radaren i Bækskov måske ikke kunne fange. Husk på, det

var i "koldkrigsdagene!". Turen kom også til mig, og jeg skulle være der sammen med "Ras", en anden sergentelev, som jeg havde været på stue med i Værløse. Vi lavede en alternativ løsning, idet vi trak lod om, hvem der skulle tage til Langeland først, mens den anden holdt en uofficiel orlov. "Ras" tog af sted, og jeg kørte til Hoptrup. En uge senere blev det så min tur, og jeg tog af sted på knallert til Årøsund-Assensfærgen og videre ned over Sydfyn, indtil jeg nåede frem i god tid til at ønske "Ras" god orlov.

Arbejdet på Langelandsfortet foregik på den måde, at jeg havde en bog med på vagten, lagde mig på en af køjerne, og hvis der så dukkede et spor op på skærmen – et spor, der bevægede sig hurtigere end sporene af de skibe, som marinerne holdt øje med, så råbte en af dem: "Flyver, der er arbejde til dig!" Så måtte jeg hen og kigge på skærmen, tage telefonen til Bækskov og indberette positionen, hvorefter svaret som regel løs: "OK, vi har den også her", hvorefter jeg kunne lægge mig hen og læse videre. Vagterne var kun om natten, så en del af dagen gik med at sove, men jeg fik da også set meget af Langeland fra knallerten.

Da jeg efter jobtræningsperioden i Skrydstrup kom tilbage til Værløse, skulle vi en dag på en længere marchtur. Undervejs mærkede jeg, at den venstre støvle klemte lidt over

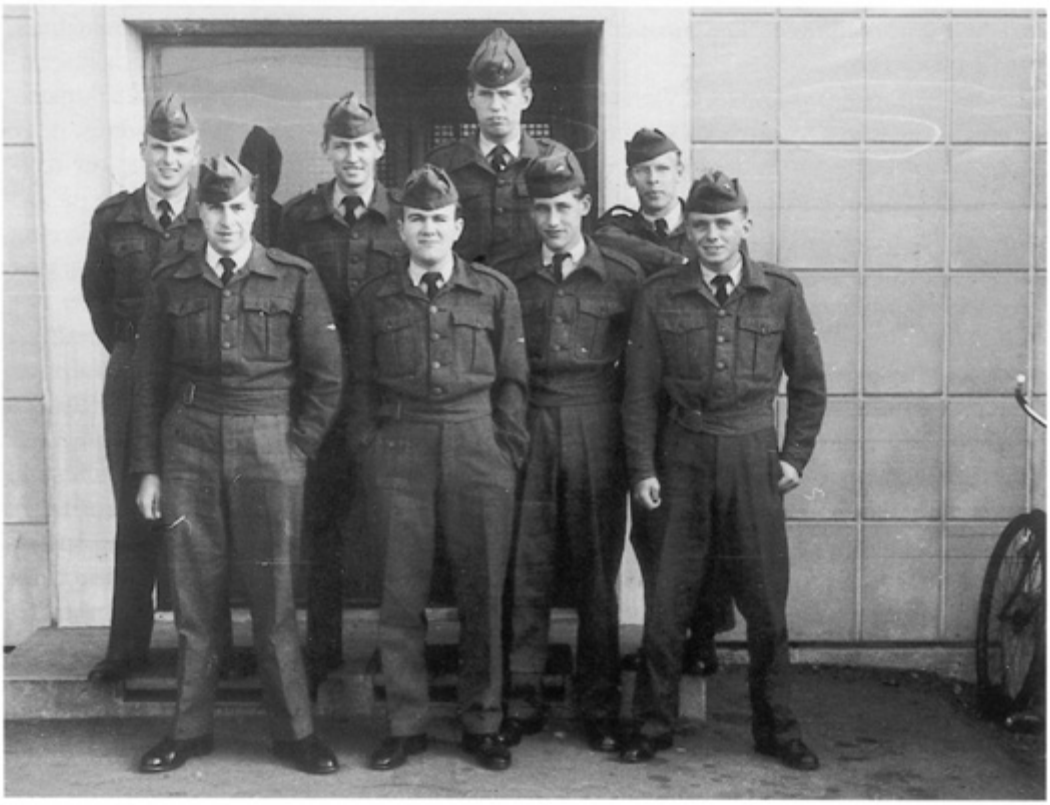

Mine stuekammerater fra radarafdelingen i Skrydstrup.
Foran mig står Jonas, som var den eneste, jeg bevarede forbindelsen med i mange år til hans alt for tidlige død af kræft.

vristen, men heftede mig ikke særligt ved det. Tilbage i Værløse var foden lidt hævet, og jeg regnede med, at det hurtigt ville fortage sig igen, men næste morgen måtte jeg til lægen, idet foden nu var meget øm og hævet samtidigt med, at den havde fået et blåligt skær. Efter et par dage på infirmeriet blev jeg kørt ind til KMH (Københavns Militær Hospital), hvor jeg kom på operationsbordet for at få foden tømt for betændelse. Så fik jeg en kort sygeorlov, som jeg tilbragte i Hoptrup sammen med Helga, og dagen før jeg skulle tilbage, fik jeg så en god ide! Jeg låste mig inde på badeværelse, gjorde et håndklæde vådt og slog nogle kraftige slag ned over den fod, som var blevet opereret ca. 2 uger tidligere. Det virkede! Foden hævede igen, og dagen efter kørte jeg på knallert de 20 km til Skrydstrup og meldte mig på infirmeriet der, så lægen kunne se, at det ikke var muligt for mig at rejse til Værløse i øjeblikket, men det var dog en stakket frist, idet hævelsen fortog sig, og efter en lille uges tid måtte jeg af sted til sergentskolen igen. Heldigvis skulle vi igen på marchtur kort efter, og ved hjemkomsten fik foden igen en omgang med håndklædet. En ny, mindre operation fulgte, hvor lægen kunne konstatere, at der denne gang ikke var noget betændelse at finde, så hævelsen måtte skyldes noget andet.

Disse hævelser indtraf mærkeligt nok, hver gang der havde været anstrengende ting på dagsordenen som fx marchture, så 14 dage før udnævnelsen blev jeg igen kaldt ind til Mellerup, som med bedrøvet stemme meddelte mig, at ledelsen efter mange overvejelser havde besluttet ikke at udnævne mig til sergent på grund af svigtende helbred.

Helga tanker knallerten op, inden turen går tilbage til Skrydstrup.

I stedet kunne jeg blive sendt til Skrydstrup og aftjene min resterende tjenestetid som menig ved radarkontrollen der. Den almindelige værnepligtstid dengang var 16 måneder, så pludselig kunne jeg se frem til blot 4 måneder endnu ved militæret i stedet for et helt år mere. Det passede mig fint!

I Skrydstrup gik det forbavsende hurtigt fremad med helbredet, men der var selvfølgelig heller ingen lange marchture der, idet vi altid blev kørt i bus til og fra radarbunkeren ude i Bæk Skov og hjem igen til indkvarteringen på selve flyvestationen. Det gik faktisk så hurtigt frem med helbredelsen, at jeg kort tid efter var med på radarafdelingens håndboldhold ved flyvestationens interne turnering.

En helt anden historie er, at jeg lige så godt kunne have været soldat i Finland! Mens jeg endnu gik i 4. kl. på seminariet, lå der en dag en stor, gul konvolut i min brevbakke. Der var finske frimærker på, så jeg var da lidt spændt på, hvad det kunne være, for familien i Finland havde jeg på det tidspunkt endnu ikke fået forbindelse med. Da jeg åbnede brevet, så jeg, at alt var på finsk, så jeg lagde det væk igen og tænkte overhovedet ikke længere på det.

En måneds tid senere kom der et tilsvarende brev, og denne gang var indholdet foruden på finsk også skrevet på svensk. Det var indkaldelse til at aftjene min værnepligt i Finland. Jeg skulle på en bestemt dato møde på en kaserne et sted i Finland. Jeg husker ikke, hvor det var, men hvis jeg ikke mødte op, ville jeg blive arresteret, første gang jeg siden overskred den finske grænse.

Kalle fortalte mig for et par år siden, at politiet havde opsøgt min mor for at få at vide, hvor jeg var. Deres opgave var at hente mig til militærtjeneste. Derfor kom brevene til mig i efteråret 1955.

Det var efter den oplevelse, jeg hurtigst muligt gik i gang med at søge dansk statsborgerskab, hvilket blev bevilliget uden kommentarer fra myndighederne, Jeg havde jo boet i landet i ca. 13 år, talte dansk uden accent, og var næsten færdig med uddannelsen til lærer, så der var slet ingen indvendinger.

Men det kunne da have været sjovt at være soldat i Finland. Tænk, jeg kunne være kommet til en eller anden finsktalende afdeling, så når sergenten fx gav ordren "præsenter gevær", så kunne jeg have gjort "højre om" eller en anden misforståelse. Det vil have været som at se Dirch Passer i en soldaterkammeraterfilm, men måske var det blot blevet til tjeneste i et svensksproget kompagni.

Tilbage til Finland

Det blev altså ikke militæret, som bragte mig til Finland igen, men i sommeren 1959 rejste Helga og jeg til Finland for at blive genforenet med min familie, som jeg altså ikke havde set i 17 år. Vi skulle være der en måneds tid, og jeg regnede med, at det finske sprog ville dukke op fra underbevidstheden i løbet af den tid, så jeg ved hjemrejsen i hvert fald ville kunne gøre mig forståelig på finsk, men nej, da vi rejste hjem, kunne jeg stadig kun sige hyvää päivää (goddag), näkemiin (farvel), olut (øl) og enkelte, andre vigtige ord. Jeg har overhovedet ikke øre for sprog, og jeg vil hellere løse 2.gradsligninger og slå kraftspring, hvilket jeg da også gjorde i en stor del af de 40 år, jeg underviste i den danske folkeskole – i hvert fald i de 20 år, mens jeg var lærer, altså før jeg blev viceskoleinspektør.

Det var for resten slet ikke så let at få begge mine ønskefag, jo, gymnastik gik det endog meget nemt med, for det var ikke efterstræbt blandt lærerne, idet fx Hans Jensen blev tvangsindlagt til idræt i nogle små klasser, men hans eneste faste regel i fodbold var, at hvis der var tre spillere ved bolden, så fløjtede han frispark til fordel for ham, der var alene!

Det var meget vanskeligere at få timer i matematik, i hvert fald i de ældre klasser, for

Isä, mig og äiti ved modtagelsen i Malmi lufthavn.

dem sad tre af de ældre lærere fast på i en aftalt rutine, så de efter tur overtog klasserne. Men uden at jeg ligefrem vil kalde det et eventyr, så magede skæbnen det sådan, at Henry Mortensen blev udnævnt til skolepsykolog ved kommunens skolevæsen, og så fik jeg hans matematikhold. Nogen tid senere søgte Frey Petersen stillingen som forstander på Handelsskolen – og fik den, så der var jeg igen parat til at hoppe ind, og endelig blev Egon Jakobsen skoleinspektør på Louiseskolen, og derefter var mit skema fuldt besat med idræt og matematik hos de store elever.

Når man har været ansat i den danske folkeskole i 40 år, har man naturligvis været i mere eller mindre nær kontakt med adskillige tusinde elever og også mange af børnenes forældre. Det kan give problemer, når Helga og jeg er på de ugentlige indkøbsture i Haderslev, for gang på gang er der en, som nikker goddag og også ofte smiler lidt afventende, hvorefter vi som regel begge hilser igen, hvorefter vi lidt senere spørger hinanden: "Var det mon en af dine eller en af mine gamle elever?" Alt for sjældent får jeg mig taget sammen til at standse op og spørge, hvornår vedkommende har været elev på Sct. Severin skole og om navnet, for det er jo også væk, for drengene fra dengang har jo nu fået skæg, og pigerne står måske med et barn ved hånden. Nogle gange har det endda været en fra Hoptrup, som jeg måske har leget sammen med, men nu også er blevet så meget ændret i udseende, at jeg ikke har kunnet genkende vedkommende.

Hvis nogen af jer, som jeg ikke har genkendt, skulle læse dette, så vil jeg gerne sige undskyld, og bede jer, næste gang vi ses, sige hvornår vi havde noget med hinanden at gøre, så vi kan få en snak om gamle dage!

Vandreturen ved Punkaharju.

Men tilbage til vort besøg hos familien i sommeren 1959, hvor jeg følte det frustrerende at sidde overfor min äiti og bror uden at kunne sige noget sammenhængende til dem, men jeg har accepteret, at sådan er og bliver det, men jeg har alligevel lært at klare mig deroppe!

3 somre i træk overtalte jeg Helga til at melde sig til et sprogkursus på kursuscentret Hanasaari ved Helsingfors, så når vi nu kommer på familiebesøg, siger jeg pænt hyvää päivää, hvorefter jeg sætter mig hen i en god stol, mens Helga snakker med familien om løst og fast. Når vi efter et par timers forløb skal gå, eller det er sengetid, så siger jeg näkemiin eller hyvää yötä (god nat), mens Helga har klaret alt det mellemliggende!

Det blev også tid til andet end at sidde og se på hinanden uden at kunne sige noget, så Oili, Kalle, Helga og jeg

Hele den finske familie samlet ved et senere besøg i 1972.

tog på vandretur i området ved Saimasøerne. Bl.a. camperede vi på Punkaharju på en meget primitiv plads, men saunaen kom op over 100 grader, så nogle af os holdt kun ud i ganske kort tid!

Gensyn med fortiden

Første påskedag 1992 var der strålende solskin, og jeg sad efter morgenkaffen i sofaen og læste avis. Pludselig ringede telefonen – det er vel altid pludseligt, idet man ikke aner, hvornår den vil ringe – og da jeg sagde: "Det er Kai", så lød svaret i røret: "Dav, det er Olavi, kan du huske mig?" Og det kunne jeg da, for "Olavi fra Møllen" havde jo været min reservestorebror fra 1942, da vi kom til Hoptrup, og indtil Olavi måtte rejse tilbage til Finland i 1947. Vi havde ikke været i kontakt med hinanden siden dengang, så der var altså gået 45 år, før der var chance for et gensyn. At jeg ikke havde glemt ham, kunne jeg bedst bevise ved at fortælle ham, at vores søn er opkaldt efter ham, Finn Olavi.

Naturligvis kom han straks på besøg, og der var meget at snakke om efter så mange år. Olavi fortalte, at han flere gange havde været i Hoptrup for at besøge sine danske "brødre", hvoraf den ene, Ernst, havde overtaget Møllens drift, mens en anden boede i Haderslev. Ved et af sine besøg, det må have været i vinteren 1954-55, havde han opsøgt min far i købmandsforretningen i Hoptrup for at spørge efter mig, men min far måtte fortælle Olavi, at jeg var langt væk, nemlig i Ulfborg i Vestjylland nord for Ringkøbing, hvor jeg var lærer. Så opgav Olavi at komme i kontakt med mig, men desværre glemte min far at fortælle ham, at jeg blot var "på græs", som det blev kaldt, nemlig i 3 måneders praktikophold, hvilket var et led i læreruddannelsen dengang. Efter den oplevelse opgav Olavi som sagt at finde mig, men ved mange af sine senere besøg i Danmark – han var ansat i Finnair, så han kunne få rejserne billigt – besøgte han både Ernst i Hoptrup og sin anden danske bror, som boede på P. A. Madvigs Vej i Haderslev.

Først ved sit besøg i 1992 kom han til at snakke med Ernst om mig igen, hvorefter Ernst kunne fortælle ham, at jeg boede i Haderslev – på P. A. Madvigs Vej!! Olavi har sikkert kørt forbi vores hus adskillige gange i årenes løb for at besøge sin danske bror lidt længere oppe ad gaden.

Siden den tid har vi ofte besøgt hinanden henholdsvis her i Danmark og i Finland, hvor Olavi med sin hustru Ulla bor i Kerava, som ligger ca. 30 km. nord for Malmi, hvor min søster Kaarina bor, men de har også sommerhus lidt nord for Mikkeli, byen, hvor Mannerheim havde sit hovedkvarter under krigene i 1939 til 1944.

Det var Olavi, som satte mig i gang med at samle finnebørnene, som var blevet i Danmark, i en forening. Den første spæde begyndelse blev gjort langt mod nord i Danmark, nemlig i Vigsø, hvor Olavi sammen med sin danske familie ofte havde tilbragt ferier, mens han var i Danmark, altså frem til 1947, men også senere ved sine hyppige besøg hos sin danske familie. Nu kom Olavi sammen med en lille flok hjemvendte finnebørn på en "nostalgitur" til det sted, hvor han havde tilbragt så mange gode ferier. For de andre var stedet mere neutralt, men flere af dem ringede til deres gamle plejeforældre eller til deres danske "søskende", men de fleste kunne ikke ret meget dansk længere, så samtalerne blev korte, men i et par tilfælde grådkvalte!

Et søskendepar fra Jyväskylä var med på turen, og de havde inviteret deres plejemor fra dengang med til Vigsø. Hun holdt en rørende tale til de to "børn" og fortalte mange sjove ting fra dengang. Efter mødet i Vigsø kørte de to med den over 90 år gamle plejemoder til hendes hjem i Sorø.

Blandt deltagerne var vi to finnebørn her fra Danmark, nemlig Olavi Niikanoff fra Broby på Fyn og mig. Olavi Niikanoff – kaldet Niik – havde tidligere prøvet at starte en finnebørnsforening, så han havde nogle navne, som jeg fik. Der var både finnebørn, danske "søskende" til finnebørn og tidligere plejeforældre nævnt, men jeg kontaktede dem alle, og på den måde kom de første medlemmer i den forening, hvor finnebørnene skulle samles.

Dette møde fandt sted i foråret 1992, og derefter skrev jeg nogle småstykker, hvor jeg efterlyste andre finnebørn, i de lokale blade. Jeg sendte også efterlysningerne til Politiken og Berlingske Tidende. Politiken sendte et svarbrev, hvor de forklarede, at de fik så mange af den slags efterlysninger, at de ikke ville bruge spalteplads på det. Mon ikke det mest har været gamle klassekammerater eller soldater fra samme afdeling, som prøvede at finde hinanden på den måde, men vi var da noget særligt, synes jeg. Berlingske Tidende svarede ikke engang, men efterlysningerne i Jydske Tidende og den lokale ugeavis gav respons, så vi d. 6. december 1992 – netop på Finlands 75-års selvstændighedsdag – kunne mødes 12 finnebørn på Haderslev Museum, hvor den lokale Foreningen NORDEN havde arrangeret en udstilling om Finland.

Deltagerne ved mødet i Vigsø i maj 1992.

De 12 "oprindelige" medlemmer (+1, som ikke var "finnebarn") på Haderslev Museum d. 6. december 1992.

Hilkka Søndergaard, finsk dame, men dansk gift, kom fra Tønder for sammen med sin mand at læse op af Kalevala, som de havde oversat i fællesskab. Hilka besøgte os siden ved et årsmøde her i Haderslev, hvor hun fortalte om sit arbejde med oversættelsen, og hun læste igen op for os af den finske sagnhistorie.

Efter besøget på Haderslev Museum kørte vi hjem til mig, dels for at få noget at spise og dels for at finde ud af, om der var basis for at danne en forening for finnebørn. Og det var det i høj grad. Jeg fik overladt hvervet med at finde frem til flere finnebørn, og vi blev enige om, at vi igen skulle samles den første weekend i juni 1993 til en stiftende generalforsamling.

Det var en meget positiv oplevelse at være sammen med de andre finnebørn, for selv om vi sikkert aldrig havde set hinanden før – måske havde enkelte været i samme transport for ca. 50 år siden, men det kunne ingen naturligvis huske – så snakkede alle naturligt med hinanden, som om de havde været sammen så sent som dagen før.

Den første generalforsamling foregik på min gamle skole, Sct. Severin skole, her i Haderslev d. 5. juni 1993. Inden mødet havde Jarmo Lehtonen fra Bevtoft fået til opgave at komme med et udkast til vedtægter for foreningen – det havde han erfaring med fra svæveflyveklubben i Skrydstrup. Hvor mange præcist vi var med til dette første egentlige finnebørnsmøde, kan jeg ikke rekonstruere, men med ægtefæller var vi ca. 30. Olavi var kommet fra Finland for at sørge for, at vi kom rigtigt i gang, og han overrakte et for-

eningsflag til os. Det er en stander med det finske og danske flag side om side og på marmorfoden står der "Finnebørn i Danmark" og "Suomalaislapset Tanskassa-Yhdistys".

Alle fremmødte var ivrige efter at få foreningen startet, så det gav ingen problemer, og valg til bestyrelsen gik også smertefrit. Jarmo Lehtonen (Bevtoft) og Helmi Carlsen (Padborg) udgjorde den første bestyrelse sammen med mig, og Jaakko Kettunen (Oksbøl ved Varde) blev valgt som suppleant, mens Lauri Petersen (Starup ved Haderslev) blev revisor. Jeg blev formand og har været det siden.

Ved middagsbordet om aftenen foreslog Hillevi Pedersen, som var kommet den lange vej fra Solrød, at vi hver især skulle fortælle lidt om os selv og vores hidtidige liv. Jeg ved ikke, om hun fortrød forslaget, for da turen kom til Hillevi, kneb det meget for hende at få ordene frem af sindsbevægelse. Langt de fleste havde haft et godt liv her i Danmark, og langt de fleste havde også gode forbindelser til deres finske familie.

Jeg kunne jo kun sige positive ting om mit liv, og det samme gjaldt som sagt for langt de fleste af de tilstedeværende, men da der siden er kommet mange flere til – vi var en overgang lige ved 150 finnebørn i foreningen – så har der da været nogle, som i en fortrolig samtale har fortalt om vanskelige år med svære overvejelser om, hvorfor netop de var sendt væk fra Finland og også om, hvorfor netop de aldrig kom tilbage til forældrene i Finland. Samværet i foreningen har uden tvivl hjulpet mange til et bedre liv her i Danmark. På trods af disse vanskeligheder for nogle, plejer jeg at påstå, at vi er de bedst integrerede flygtninge i Danmark – men vi ligner jo også de indfødte!

Det blev ved dette første egentlige møde endvidere vedtaget, at årsmødet med generalforsamling skulle finde sted den 1. weekend i juni, men da det et par år senere faldt sammen med Grundlovsdag, ændrede vi det til den 2. weekend, og endnu senere er vi blevet mere fleksible, så det nu kan falde i slutningen af maj eller starten af juni, men det sker hvert andet år øst og hvert andet år vest for Storebælt.

Et lørdagsmøde i Hoptrup d. 24. september 2000.

Foruden dette store møde, som efterhånden strækker sig fra fredag ca. kl. 16 til søndag ca. kl. 14, så holder vi også 2 små møder på lørdage.

Disse små møder holdes i foråret øst for Storebælt og i efteråret i Jylland eller på Fyn. Et af de største møder har netop været et af de "små", nemlig en lørdag på Stevns, hvor der var 78 deltagere, hvoraf ca. de 50 var finnebørn.

Ved det seneste årsmøde på Liselund i Slagelse (2011) måtte vi se i øjnene, at fremmødet er blevet mindre og mindre i de sidste par år. Det skyldes vel vores stadig stigende gennemsnitsalder, idet alle på nær en enkelt runder 70 år senest i 2011. Som følge af det indskrænker vi nu mødeaktiviteten til årsmødet og ét lørdagsmøde skiftevis øst og vest for Storebælt.

På et tidspunkt blev vi i bestyrelsen enige om, at vi skulle have et logo, ligesom de fleste andre foreninger har, så der blev udskrevet en konkurrence. Der kom 8-9 forskellige forslag, men det var ét forslag, som fik absolut flest stemmer, nemlig Anja Hurstis tegning af et hjerte med det danske og det finske flag, for det symboliserer på bedste måde vort tilhørsforhold til de to lande.

Fra den spæde begyndelse med 12 finnebørn i 1992 har vi været helt oppe på ca. 150 + nogle fra 2.generation, men nu (foråret 2012) er vi nede på 125 finnebørn, idet vi jo må se i øjnene, at vi er en uddøende forening, hvis 2.generation ikke vil fortsætte med at holde liv i foreningen. Jeg har ofte, når jeg har været ude i andre foreninger for at fortælle om finnebørn, sammenlignet vores forening med den for længst ophørte forening for "Dansksindede sønderjyske krigsdeltagere", nemlig de sønderjyske mænd, som var tvangsudskrevet til den tyske hær under 1. verdenskrig. De døde ud i slutningen af 1980'erne, da de yngste var tæt på 90 år, så vores forening vil sikkert lide samme skæbne omkring år 2025, idet vort yngste medlem blev født i 1943, men langt de fleste er født i perioden 1931 til 1941.

Jeg nævnte lige før, at jeg lejlighedsvis er ude i andre foreninger for at fortælle om finnebørn. Det er hovedsageligt i pensionistklubber og lignende her i Sydjylland, men jeg har også været hos Rotary, Sankt Georgs Gilderne, Foreningen Norden og Folkeuniversitetet i så fjerne byer som Herning, Holstebro, Silkeborg og Grenå samt flere gange på Fyn. Som regel spørger arrangørerne med lidt forundring i stemmen, om de hørte rigtigt med mit honorarkrav, for det er altid – ligegyldigt om det er pensionistforeningen eller Rotary – 2 flasker Gammel Dansk plus naturligvis kørselspenge, for jeg vil ikke ligefrem sætte penge til ved at fortælle om finnebørn. Jeg ønsker på den anden side ikke at tjene på min fortælling, for jeg mener, at så mange som muligt bør kende noget til de specielle flygtninge, som vi jo er. De bedst integrerede flygtninge i Danmark! Den Gamle Danske drikker Helga og jeg hver lørdag og søndag til morgenmadens ostemad efter det blødkogte æg!

Det er blevet en tradition, at mange "finnebørn" mødes ved stenen hvert år d. 25. september kl. 12.

En enkelt forening, nemlig Sct. Georgs Gildernes afdeling i Sønderjylland, syntes ikke, at mit honorar var stort nok, men da jeg ikke ønskede mere, satte de i stedet 1.000 kr. ind på finnebørnenes konto i Jyske Bank!

Når jeg er ude i de forskellige foreninger for at fortælle om "finnebørn", er der altid en eller anden, der spørger, om jeg føler mig som dansk eller som finsk.

Jeg plejer at forklare det på følgende måde:

Dengang Danmark blev Europamestre i fodbold i 1992, var jeg da stolt og glad, for det var jo det land, jeg boede i, men da Finland i 1995 (og igen i 2011) blev Verdensmestre i ishocky, var jeg meget mere stolt, for det var jo mit fædreland! Og det er endda på trods af, at jeg aldrig har spillet ishocky, men masser af fodbold.

Omkring år 2002-3 fik en af foreningens medlemmer, Erkki Trige, en fantastisk ide, som han sammen med et par andre medlemmer gik i gang med at realisere. Der skulle rejses et mindesmærke – ikke for "finnebørnene", men for vore danske plejeforældre. I Finland og Sverige har man mange steder opsat mindeplader på fx jernbanestationer, hvorfra de finske børn blev sendt af sted, eller hvor de blev modtaget, men i Danmark var det plejeforældrene, som skulle mindes. Erkki havde gode kontakter i Finland, så det lykkedes for ham at få en af de store granitsten, som udgjorde tankspærringsdelen af en forsvarslinje et stykke inde i Finland – russerne nåede dog aldrig så langt ind i landet – og den store sten fik han fragtet til Danmark, hvorefter en stenhugger gik i gang med at gøre den klar til opsætning. En kopi af den medalje, som alle danske plejeforældre fik i 1947, blev i forstørret udgave sat på stenen, og d. 25. september 2004 blev mindestenen afsløret af Finlands ambassadør, Pekka Ojanen. Den kan ses i Churchillparken tæt ved Frihedsmuseet ud mod Esplanaden.

Erindringsmedaljen til plejeforældrene.

Ordensoverrækkelsen på Finlands Ambassade ved Pekka Ojanen.

"Finlands hvide Rose"

Som skrevet før, så var det Olavi Oksa, som var skyld i, at vores forening overhovedet kom i gang, men ikke desto mindre er det nok mig, som måske lidt uberettiget har fået det meste af æren for det. Det blev jeg i 2004 hædret for, idet jeg på Finlands Ambassade blev udnævnt til "Ridder af Finlands hvide Rose." Det var Finlands ambassadør, Pekka Ojanen, som overrakte mig diplom og orden, og jeg ville da være et skarn, hvis jeg ikke indrømmede, at jeg var stolt over udnævnelsen! Højtideligheden foregik i ambassadørboligen, som ligger på Grønningen ganske tæt ved Kastellet. Jeg havde fået lov til at invitere nogle gæster, og det blev vore børn med ægtefæller, samt bestyrelsen fra finnebørnsforeningen. Vi fik en rigtig lækker middag, hvorefter ambassadør Pekka Ojanen i en tale begrundede tildelingen af ordenen, som jeg så efter en del besvær fik sat fast i jakkereverset.

Desværre har man ikke den samme skik i Finland som i Danmark, nemlig at man kan komme i audiens hos statsoverhovedet, når man har fået en orden – jeg ville da gerne have hilst på Finlands daværende præsident Tarja Halonen over en kop kaffe!

Så er det vist igen et passende sted at skrive, at min lille beretning burde have heddet "Mit livs eventyr", for det er da et eventyr, at den lille, fattige dreng fra et "minihjem", som blot bestod af et værelse på ca. 18m², skulle få tildelt ordenen "Finlands hvide rose" af Finlands præsident, Tarja Halonen.

Som afslutning vil jeg skrive min absolutte yndlingssang, som giver udtryk for det livssyn, som jeg mener, at jeg altid har prøvet at følge, nemlig at livet er dejligt, og verden er skøn.

Det er Louis Armstrong, der synger den.

I see trees of green, red roses too.
I see them bloom for me and you,
And I think to myself, what a wonderful world

I see skies of blue and clouds of white.
The bright blessed day, the dark sacred night,
And I think to myself, what a wonderful world

The colours of the rainbow, so pretty in the sky
Are also on the faces of people going by,
I see friends shaking hands, saying, "How do you do?"
They'll really saying, "I love you."

I hear babies cry, I watch them grow,
They'll learn much more, than I'll ever know.
And I think to myself, what a wonderful world.

Yes, I think to myself, what a wonderful world.
Oh, yeah!

Den findes også med dansk tekst, som jeg ved vores guldbryllup i 2008 fik en sangerinde til at synge for os, og den tekst ligger meget tæt op ad Louis Armstrongs ord:

Jeg ser grønne træer, blomster der gror
jeg bli'r så glad for den grønne jord
og jeg si'r til mig selv:
Hvor er livet dog skønt.

Jeg ser morgengry, solen så rød
en ny dag er født, og natten er død.
Så jeg si'r til mig selv:
Hvor er livet dog skønt.

Nu maler Vor Herre med pensel og palet
en regnbue på himlen, hvor skyerne har grædt,
jeg si'r hej til enhver, jeg møder i dag
og vi får en snak i ro og mag

Jeg ser børn i flok, midt i en leg
standser en dreng, og han vinker til mig.

Det er søndag d. 7. juni 1942. Rutebilen fra Haderslev kører på en dejlig, varm sommerdag sydpå mod Åbenrå ved 18-tiden, og den når frem til den lille landsby Hoptrup ca. 8 km syd for Haderslev en halv times tid senere.

Ud af rutebilen kommer 15 børn i alderen 7 til 11 år – "finnebørn", som skal i pleje i det fredelige Danmark efter deres oplevelser i det krigshærgede Finland. Det er afslutningen på en næsten 6 døgn lang rejse, som begyndte i Helsingfors tirsdag d. 2. juni om morgenen og altså sluttede søndag d. 7. om aftenen.

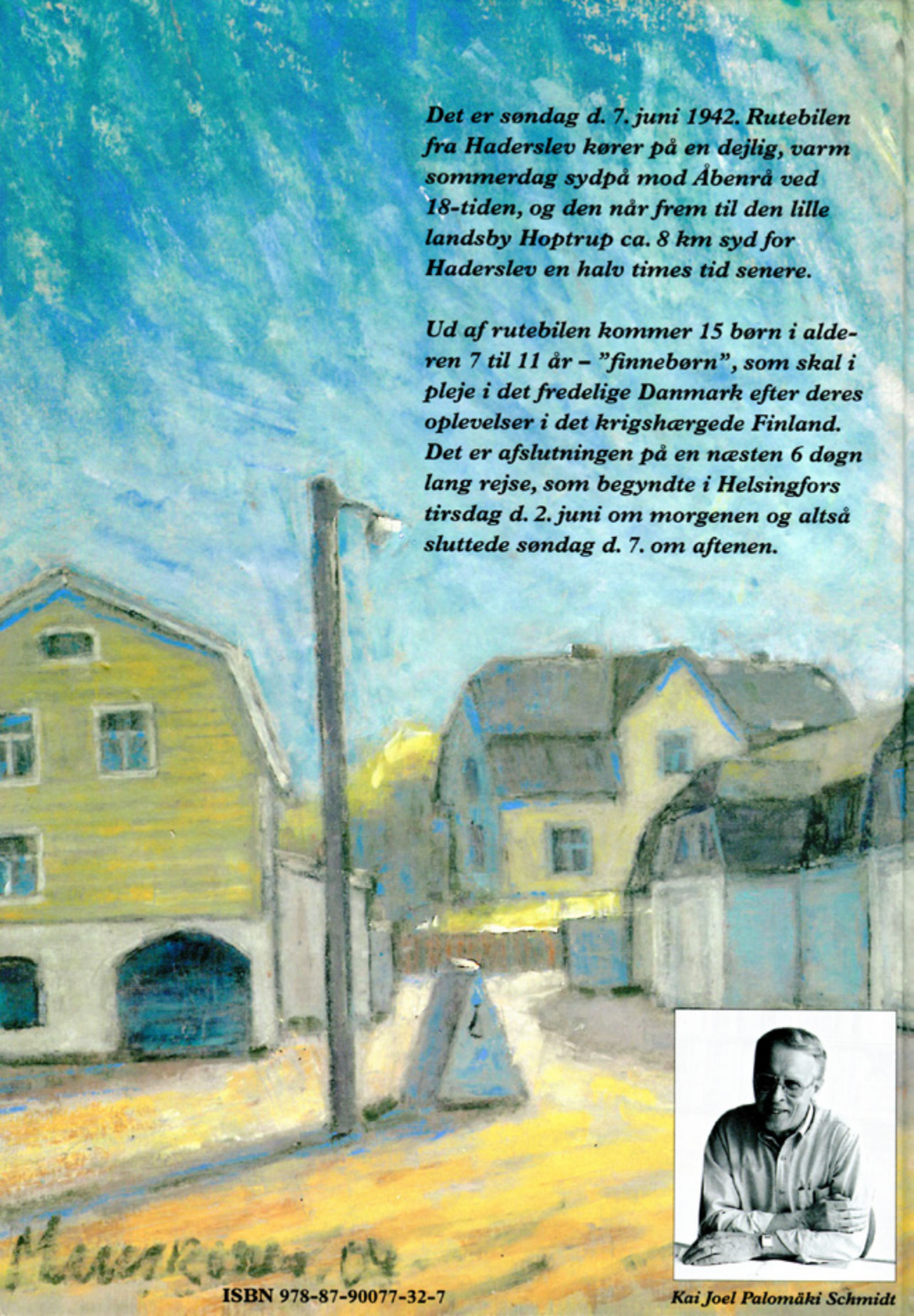

ISBN 978-87-90077-32-7

Kai Joel Palomäki Schmidt